

Gardeners' World

Groene school

**Kweek planten
op uit zaad:
voordelig én leuk**

Inspiratie

**Maak 2023 je beste
groentejaar ooit**

Groene school

**De bodem: zorg voor
een vruchtbare basis**

Nieuw jaar, groene start

WIN
een elektrische
grasmaaier
t.w.v. ruim
€ 1000

Van zelfgemaakte compost tot turfvrije potgrond • Breng verwilderde struiken weer in vorm
De beste planten: het gevecht tegen vocht • Nieuwe serie: begin zelf een keukentuin

€6,99

BP8
FL

MAGAZINE
SHOP

Bestel eenvoudig
de meest recente uitgave of specials

Bestel via
gardenersworldmagazine.nl/webshop

Gardeners'
Worldmagazine

De kracht van de seizoenen

Wat vloek ik er vaak op: de winter. En toch biedt hij ieder jaar weer een nieuwe start. Al die kapotgevroren eenjarigen zijn een treurig gezicht in de tuin, en wanneer dat net gebeurd is, ervaar ik dat ook zo. Maar er zit ook zoveel hoop in. Ieder jaar krijgen we de kans de balans op te maken en het helemaal anders, of misschien juist precies hetzelfde te doen. De seizoenen stellen ons in staat dankbaar te zijn voor het nieuwe hoofdstuk. De pril ontluikende lente voelt alleen zo wonderlijk, geweldig en vol energie omdat we de barre winter hebben doorgeemaakt. De winter geeft je tijd om te reflecteren, en dat had ik ook wel nodig dit jaar. Na een hoogseizoen lang een drietal tuinen onder mijn hoede te hebben gehad - mijn volkstuin, de BinnensteBuiten moestuin en mijn voor- en achtertuin - is het waardevol om even stil te staan, naar die kale lapjes bevroren modder te kijken en te denken: wat zal ik dit jaar eens gaan doen? Deze mijmeringen en ideeën hebben we op de redactie allemaal en we vertellen erover op bladzijde 35.

Het is ook een heerlijk moment om de boeken in te duiken. Als tuinredactie vinden wij het geweldig om de nieuwe generatie mee te nemen in onze voorliefde voor tuinieren, de natuur en het buitenleven. Vandaar dat we, met behulp van onze (klein)kinderen, nichtjes en neefjes, onze favorieten selecteerden. Je vindt ze op bladzijde 70.

Bij alle plannen die we smeden voor het komende seizoen hoort ook de moestuin. Deze maand starten we een nieuwe serie, voor jouw beste groentejaar ooit! En dat is nog maar een fractie van de inspiratie die je gaat vinden in dit kakelverse nieuwjaarsnummer.

Steeds meer mensen weten ons magazine te vinden en tuinieren met ons mee. Ik spreek namens de hele redactie wanneer ik zeg dat we hier heel dankbaar voor zijn. Het geeft ons energie te weten dat we met zoveel lezers het nieuwe tuinjaar tegemoet gaan. Dankjulliewel.

Veel liefs, en gelukkig nieuw (tuin)jaar!

Anne

awiegers@fnl.nl

“De pril ontluikende lente voelt alleen zo wonderlijk, geweldig en vol energie omdat we de barre winter hebben doorgemaakt.”

 Anne is ook op Instagram te vinden via @anne_wiegers

INHOUD

januari 2023

Op de cover

- 25 Van zelfgemaakte compost tot turfvrije potgrond
- 30 Kweek planten op uit zaad
- 35 Nieuw jaar, groene start
- 40 De bodem: zorg voor een vruchtbare basis
- 46 Breng verwilderde struiken weer in vorm
- 49 10 stappen op weg naar een duurzame tuin
- 58 De beste planten: het gevecht tegen vocht
- 72 Nieuwe serie: begin zelf een keukentuin
- 85 Maak 2023 je beste groentejaar ooit

Seizoen

- 10 **Wij zijn gek op januari**
De toverhazelaar (*Hamamelis mollis*) is onze Ster van de Maand.
- 15 **The Full Monty**
Monty vertelt wat 10 jaar tv maken heeft betekend voor Longmeadow.
- 16 **Topkeuze**
Zoals het sneeuwklompje in de tuin tikt ...
- 18 **Red de bij**
Tips van de Bijenstichting.
- 20 **Tuingast van de maand**
De Vlaamse gaai (*Garrulus glandarius*).
- 22 **Vers uit de tuin**
Rekha laat zien hoe je savooiekool kweekt en ervan geniet in een salade.
- 25 **Ga voor turfvrij**
Waarom we allemaal zouden moeten stoppen met turfhoudende potgrond.

Groene school

- 30 **Zaai de zomer**
Zelf planten opkweken uit zaad is spannend. En duurzaam.
- 35 **Nieuw jaar, groene start**
De tuinplannen van de redactie van *Gardeners' World* voor 2023.
- 40 **Waar moet ik beginnen? Deel 5**
Alan legt uit hoe je plantenafval omzet in perfecte compost.
- 46 **Jouw snoeimaand**
Frances Tophill brengt verwilderde struiken weer in vorm.
- 49 **De toekomst in onze handen**
Tien stappen naar een groenere tuin.
- 51 **Vraag & antwoord**
We geven antwoord op tuinvragen.

Volg @GardenersWorldNL
nu ook op Facebook,
Pinterest en Instagram

58

82

WIN
een elektrische
grasmaaiër
t.w.v. ruim
€ 1000

72

94

Inspiratie

- 58 Vecht tegen vocht**
Carol onderzoekt hoe we in onze tuinen omgaan met nattere condities.
- 63 Alles over kamerplanten**
De kokerbromelia (*Aechmea fasciata*).
- 68 Duurzaam tuinieren voor kinderen**
Een exclusief voorproefje van het nieuwe boek van Anne Wieggers.
- 70 De leukste kinderboeken**
Voor de vakantie en het nieuwe jaar.
- 72 Ontwerp en beplant een keukentuin**
Deel 1: het ontwerp.
- 77 Inheemse held**
Grote muur stelt zichzelf voor.
- 78 De hippe amaryllis**
Rogier en Marieke vertellen alles over de *Hippeastrum*.
- 82 Review: elektrische grasmaaiër**
Praktijktest van de Multiclip 747 S AE van Stiga.

- 85 Volop groente in elke tuin**
Oogst het hele jaar royaal groenten, ongeacht de omvang van je tuin.
- 90 Aardappelen kweken**
Waar en hoe je aardappelen ook kweekt, er is in elke tuin ruimte voor.
- 94 Paradijs voor insecten**
Een kijkje in de tuin van Vrij Nederland-hoofdredacteur Ward Wijneldts.

Aan de slag

- 102 Monty's maand**
- 105 Groente & fruit**
- 106 In de kas**
- 107 Alans tuintaak van de maand**
- 108 Bloemen**
- 110 Algemene tuintaken**

En verder

- 6 Het prikbord**
- 84 Puzzel en win**
- 112 Colofon**
- 113 Groeigids**

Welkom

Lees hier alles over wat er deze maand te doen valt op tuingebied, nieuws, weetjes en nog veel meer...

Elke *Tuin* telt mee

Al meer dan twintig jaar wordt elk jaar in januari de Nationale Tuinvogeltelling gehouden. Dankzij deze kennis weten we inmiddels veel beter hoe diverse vogelsoorten het doen – en hoe wij ze met onze tuinen kunnen helpen.

Wist je dat de jaarlijkse tuinvogeltelling, georganiseerd door de Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland, het grootste project voor burgerwetenschap van het land is? Niet verwonderlijk, want het is erg makkelijk én leuk, en iedereen kan meedoen. Al die kleine beetje informatie geven een goed inzicht in hoe het gesteld is met de vogels in onze tuinen en op onze balkons.

Zo zien we dat de merel na een aantal moeilijke jaren afgelopen winter weer in meer tuinen voorkwam. Hopelijk zet dit herstel zich dit jaar door. En omdat mensen meer nestgelegenheden ophangen voor huismussen, lijkt de jarenlange daling van het aantal broedparen eindelijk gestagneerd. Maar je kunt nog meer vogels helpen met je tuin.

1

1 Huismus

Sinds de jaren 80 is het aantal broedparen van de huismus in Nederland ruim gehalveerd. In de steden komt dat vooral door minder nestgelegenheden en te weinig voedselaanbod. Je helpt de huismus onder meer met mussenhotels, struiken om in te schuilen en voldoende groen om insecten tussen te vinden.

3

2 Pimpelmees

De pimpelmees met zijn blauwe 'petje' heeft hetzelfde probleem met de mismatch tussen het uitkomen van de eieren en de beschikbaarheid van voedsel als de koolmees. Ook al is het aantal broedparen de afgelopen jaren toegenomen, een beetje hulp kunnen ze altijd gebruiken. Nestkastjes en extra voedsel worden op prijs gesteld.

3 Koolmees

Met de koolmees gaat het best goed, maar doordat het in het voorjaar tegenwoordig vaak al vroeg warm is, valt het uitkomen van de eitjes niet altijd goed samen met de beschikbaarheid van hun voedsel (rupsjes). Door koolmeesjes bij te voeren kun je ze door het broedseizoen helpen.

4 Vink

Begin twintigste eeuw is er in Nederland veel bos aangeplant, en daar doet de vink zijn voordeel mee. Het is namelijk een echte boomvogel en zeker oude bomen worden gewaardeerd. Versteende tuinen zorgen ervoor dat ze geen beschutting of voedsel kunnen vinden. Je maakt je tuin vinkvriendelijker met bomen en struiken, maar ook met extra voer bestaande uit zaden.

2

4

FOTO'S: JASON INGRAM; TIM SANDALL; JENSGADE/ISTOCKPHOTO; TIM GRAHAM/GETTY IMAGES

Vogelkijktips

Vogels kijken is leuk! Met deze tips leer je de vogels in je tuin nog beter kennen.

- ✓ Zoveel vogels, zoveel smaken. Zorg dat je verschillende soorten voer aanbiedt om meerdere soorten vogels te lokken. Sommige vogels vinden een voedertafel prettiger, andere een vogelhuisje of hangende voedersilo's.
- ✓ Sommige vogelsoorten zijn wat verlegen, zoals winterkoninkjes en heggenmussen. Die scharrelen mogelijk tussen het groen in je borders. Goed kijken dus!
- ✓ Houd een notitieblokje bij om op te schrijven welke vogels je hebt gespot – niet alleen voor de jaarlijkse vogeltelling, maar het hele jaar door.
- ✓ Zorg dat je altijd een verrekijker bij de hand hebt. Je weet maar nooit wanneer een ongebruikelijke vogels zijn opwachting maakt in jouw tuin.
- ✓ Let eens op wat de vogels in jouw tuin allemaal doen. Dankzij het voeren kun je ze uitgebreid bestuderen.

Afvinken maar!

Ga op 27, 28 of 29 januari lekker voor het raam zitten en tel welke vogels jouw tuin zoal bezoeken. Door slechts een half uurtje te tellen kun je bijdragen aan de bescherming van de vogels. Alle informatie én het inschrijfformulier voor de voorpremails vind je op www.vogelbescherming.nl/tuinvogeltelling.

5

5 Merel

Gelukkig steeg de merel afgelopen jaar weer een plekje in de Tuinvogeltelling, nadat het usutu-virus sinds 2016 behoorlijk huishield onder de merelpopulatie. Inmiddels is hij weer in bijna driekwart van de tuinen te zien. Je kunt de merel extra helpen te herstellen met een stukje gazon of met wat bessenstruiken. Denk daarbij ook aan de klimop.

Tuingasten

Iepenridderwants

Ada van Binsbergen werd een paar jaar geleden blij verrast met deze wants in de tuin. "Na melding bij waarneming.nl kreeg ik vrij snel bericht dat het om de iepenridderwants ging, een zeldzaam beestje. Altijd leuk als je zo'n toevalstreffer in je tuin tegenkomt."

Krijg jij in de tuin ook wel eens bezoek van onverwachte, grappige of brutale gasten? Zet ze op de foto en deel ze met ons op redactie@gardenersworldmagazine.nl.

Hamamelisfeesten

Wanneer: 5 januari tot 26 februari 2023

Waar: Arboretum, Kalmthout

Info: www.arboretumkalmthout.be

Volgens het Arboretum in Kalmthout vergeet je je eerste bloeiende toverhazelaar nooit.

FOTO: JASON INGRAM

En een bezoek aan de Hamamelisfeesten is nóg vele malen indrukwekkender, want dan staan er honderden struiken in het arboretum in bloei. Geniet van dit spektakel met de vele gele, oranje en rode bloemen – en niet te vergeten de geweldige zoete geur die de bloeiende toverhazelaars verspreiden.

Je hoeft echter niet alleen te vertrouwen op je neus, want via de bewegwijzerde Hamamelisroute word je langs de bloeiende struiken geleid – evenals langs nog meer winterbloeiende planten zoals sneeuwballen, cyclamen, winterjasmijn, sneeuwkllokjes en nog veel meer winterse pracht.

Tulpen uit Amsterdam

Wanneer: 21 januari 2023

Waar: Museumplein, Amsterdam

Info: www.tulpentijd.nl

De derde zaterdag van januari werd in 2012 door de Nederlandse tulpenkwekers uitgeroepen tot *Nationale Tulpendag*. Sindsdien wordt jaarlijks het tulpenseizoen afgetrapt met een vrolijk bloemenfeest. Dit keer wordt het Museumplein in Amsterdam omgetoverd tot een heuse pluktuin met ruim 200.000 tulpen. Vanaf 13:00 uur mag je gratis twee bossen

tulpen komen plukken – eentje voor jezelf en eentje om iemand anders blij mee te maken. Wees er op tijd bij, want de organisatie verwacht dat rond 16:30 uur de tuin leeggeplukt zal zijn, en op is op.

Kijk voor meer informatie op de website, of volg de ontwikkelingen via Instagram (@TulipTime.info) en Facebook (Tuliptime).

FOTO: TPN

Gardeners' World

Volg @GardenersWorldNL nu ook op Facebook, Pinterest en Instagram

IN JOUW TUIN

Wil jij iets vertellen
over jouw tuin? Ga naar
[gardenersworld
magazine.nl/jouw-tuin](https://gardenersworldmagazine.nl/jouw-tuin)
en stuur ons jouw
verhaal.

In de tuin van ... *Ingrid van Rhoon* uit Alkmaar

In 2018 vroeg iemand mij om medetuinier te worden op zijn volkstuin. Ik ging samen met mijn man een kijkje nemen en ik wist niet wat ik zag. Het was in mijn ogen echt een chaos. Ik had net een persoonlijke crisis achter mij, maar deze tuin nodigde mij uit om ermee aan de slag te gaan – stapje voor stapje. Het enige wat ik wist, was dat ik een kruidentuintje wilde met centraal mijn witte roos die in een pot bij mij thuis stond.

Ik spitte de aarde twee vorken diep, pakte mijn krukje en met de handen haalde ik de kweek eruit en maakte ik de grond rul. Een heel werk, maar ik ervoer het als enorm rustgevend. Zo kwam eerst de kruidentuin en later de moestuin tot stand. Op een gegeven ogenblik ontstond het plan om een paar bomen eruit te halen en fruitstruiken te verplaatsen, want ik wilde orde en structuur creëren in de tuin. Met deze zware werkzaamheden kreeg ik de hulp van mijn man.

Rondom mij had ik ook goede leermeesters: drie Italianen die al meer dan vijftientig jaar tuinieren. Ik keek hun kunst af en langzaam gaf ik er mijn eigen draai aan.

“ Rondom mij
had ik goede
leermeesters. Ik
keek hun kunst af
en langzaam
gaf ik er mijn eigen
draai aan. ”

Ik zocht harmonie en daar horen ook bloemen, vogels, dieren en insecten bij. In het begin van de coronacrisis, lente 2020, ben ik voor de tuinders een digitaal tijdschrift gestart met de titel *Passie voor tuinieren*. Hier kon ik alles in kwijt: de manier van tuinieren, de bijzonderheden die ik aantrof en de foto's die ik maakte.

Nu is mijn tuin zoals ik het voor ogen had, met een kas die ik gebruik om alles te zaaien en waar een heerlijke witte druif in groeit. 's Zomers groeien er tomaten in en ik kweek er alles in op. Dit jaar heb ik besloten om mee te doen aan Fête de la Nature (**fetedelanature.nl**), mogelijk gemaakt door het IVN – red.) en gebruik ik mijn kas als atelier met de creaties die ik maak van mijn oogst. Ik geef een lezing/ presentatie over de kringloop van het leven, ik ben geïnspireerd door de *Acanthus*. Deze plant, die ik vorig jaar van een tuinder kreeg, heeft mij duidelijk gemaakt dat het leven gevierd mag worden. De zon is altijd aanwezig, maar je moet hem alleen af en toe zoeken. De symbolische betekenis van de *Acanthus* is: 'De beproevingen van het leven worden overwonnen!'

Het huisje had ook een opknapbeurt nodig en dat heb ik met behulp van man en vriend goed aangepakt en omgetoverd tot een werkplek waar ik mijn creaties maak en zo nu en dan in gesprek ben. Alles waar mijn interesse naar uitgaat, vind ik op mijn tuin.

*“ Voor de slak en de haas is het op
dezelfde dag nieuwjaar. ”*

Chinees gezegde

Wij zijn gek op *januari*

Deze maand is een beetje als het lelijke eendje: moeilijk om van te houden. Januari heeft weliswaar geen rafelige, bruine veren, maar wij zijn blij als de maand voorbij is. “Ga weg, ga weg, ga de stad uit” roepen we, terwijl we ineengedoken zitten om uit de bijtende wind en ijskoude motregen te blijven.

Maar als je goed kijkt, is het niet allemaal kommer en kwel. Onze tuinen herbergen kleine, blij juweeltjes die ons door de kerst- en pre-lentedip helpen. Niemand kan zeggen dat wij bij *Gardeners' World* niet achter elk wolkje de zon kunnen zien schijnen.

STER VAN DE MAAND

Hamamelis mollis

Er is echt iets magisch aan een plant die plotseling zo iets geweldigs als deze gele, kronkelige bloemetjes tevoorschijn tovert, net wanneer je dat het hardst nodig hebt. Hij heet dan ook niet voor niets toverhazelaar. We hebben ons door de feestdagen heen geworsteld en onze hoofden bonzen nog na van een iets te heftig nieuwjaarsfeestje. En plots is daar een voorproefje van de lente met een verleidelijke knipoog. Om het nog iets mooier te maken: als je iets dichterbij komt, krijg je een heerlijke geur in de neus. Een soort zoete kruidigheid: als een rijsttafel van gekookte snoepjes.

Bescherm tegen zware wind. Geel is de klassieker, maar er zijn ook rood- en oranjebloemige variëteiten. Vermeerderen uit zaad, door afleggen of enten. **Hoogte x Breedte** 4 m x 4 m.

WINTERVERRASSING

Deze kleine winterbloeiende irissen verschijnen onverwacht in de donkerste periode van het jaar. Ze zijn ook relatief goedkoop in aanschaf en vrij gemakkelijk te planten (een gat graven, een handvol bollen erin gooien, en weer door). Er is dus geen reden waarom je er geen honderden zou planten. Of duizenden, als je tuin groot genoeg is en je je er goed bij voelt.

Iris histrioides 'Lady Beatrix Stanley'

Plant bollen in de herfst of bloeiende planten nu. Ze doen het goed in potten of verspreid langs de voorkant van borders. **H x B** 15 cm x 5 cm

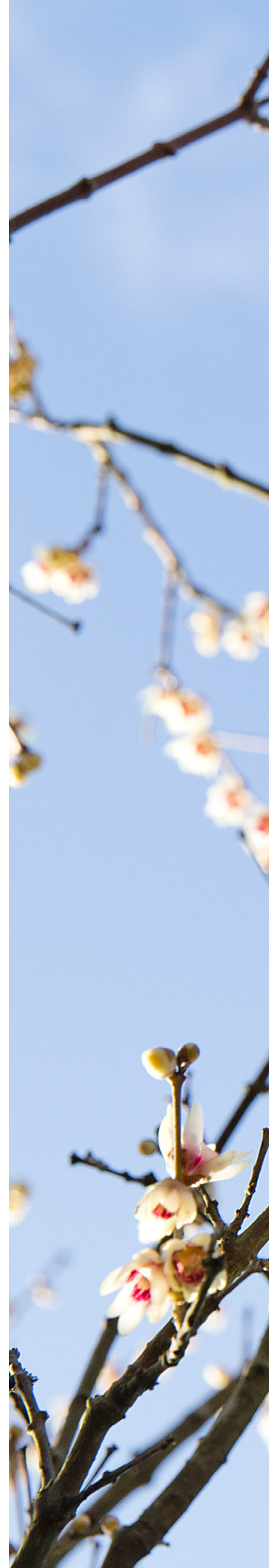
DELFTS BLAUW PAST BIJ JOU

Winter zou geen winter zijn zonder het statige viooltje. Dit zijn de dappere en vastberaden planten die ervoor zorgen dat je bakken er geweldig uitzien terwijl we wachten tot de eerste bollen uitkomen. Ze zijn als Gandalf die het genootschap verdedigt tegen de balrog (jeweetwel: 'you shall not pass'), maar in dit geval houden ze de troosteloosheid van lege grond tegen. Misschien niet zo heroïsch, maar wel belangrijk.

Viola 'Sorbet Delft Blue'

De 'Sorbet'-serie (er zijn ook andere kleuren verkrijgbaar) is bijzonder winterhard. Regelmatig koppen houdt de bloei gaande.

H x B 15 cm x 20 cm

JOEP MELOENBOOMPJE

Veel winterstruiken hebben krachtige geuren. Daar waar we het liedje uit de titel pas in februari meebrullen, is deze heester nu al op haar lekkerst. Het meloenboompje geeft een heerlijk zoete, kruidige geur af en wordt daarom ook wel winterzoet genoemd. De blaadjes zijn geel van kleur en hebben een rood hartje.

Chimonanthus praecox

Vermeerderen door stekken van zacht hout of in lagen in de zomer. Best in de volle zon met wat beschutting. Beetje saai in de zomer, maar de moeite waard.

H x B 3,5 m x 2 m

OP EEN ROZE WOLK

Cyclamen coum is een geweldige winterbloeier en zijn pracht komt echt goed tot zijn recht wanneer je er een heel tapijt van hebt. Gelukkig hoeft je daar niet veel voor te doen, want de cyclaam zaait zichzelf rijkelijk uit. Hij houdt van een licht beschaduwde plek en voelt zich enorm goed thuis onder een boom of heester. De bladeren zijn mooi geaderd.

Cyclamen coum

Heeft goede afwatering en een beetje schaduw nodig. Laat het zaad een nachtje weken voordat je het zaait.

H x B 10 cm x 20 cm

EEN SPRANKELEND OPTREDEN

Niet alles hoeft kleurrijk te zijn om deze maand te schitteren. Glinsterend rijp op zaadhoofden en verdorde stelen van grassen kunnen net zo imponeren. Ze zijn ook uitstekend geschikt voor foeragerende vogels en overwinterende kevers, dus maak je tuin niet te netjes!

Symphyotrichum 'Little Carlow'

In de nazomer heeft deze aster bloemen in de kleur van gewassen spijkerstof. Hij houdt zich staande tot in de winter. Delen in het voorjaar.

H x B 80 cm x 70 cm

Chionochloa rubra

Pluizig, groenblijvend gras. In het vroege voorjaar oude stelen terugknippen. Vermeerderen uit zaad of door te delen.

H x B 90 cm x 50 cm

The Full Monty

Bij het begin van een nieuw jaar, blikt **Monty** terug op wat ruim tien jaar aan tv-programma's heeft betekend voor zijn tuin, Longmeadow.

FOTO: JASON INGRAM

Toen ik in 2003 in Berryfields begon met het presenteren van *Gardeners' World*, was ik vastbesloten de tuin daar zo eenduidig en echt mogelijk te maken. Het eerste jaar of zo was er zoveel te doen (borders en terrassen aanleggen, de vijver graven, een kas en een moestuin) dat elke aflevering een of ander nieuw project behandelde. Maar toen maakten we een speciaal programma waarin we alle vorige tuinen van *Gardeners' World* bezochten (The Magnolias, Clack's Farm, Barnsdale en Barleywood) en besepte ik dat mijn doel om een echte tuin aan te leggen helemaal verkeerd was.

Wat opviel aan Barnsdale, en in mindere mate Barleywood, was dat beide tuinen een groot aantal zeer verschillende gebieden omvatten met hun eigen eisen en behoeften. Vaak waren deze gebieden vrij klein, en in het geval van Barnsdale nauwelijks met elkaar verbonden. Maar als locatie voor een wekelijks tuinprogramma waren ze allebei uitstekend aangepast

“De grote opvallende afwezige op Longmeadow is een echte rotstuin.”

aan de eisen van televisie en niet aan mijn ideaal van een geloofwaardige tuin. Dus veranderde ik de plannen en werd Berryfields een verzameling van zeventien of achttien los met elkaar verbonden thematuinen die het programma veel beter dienden.

Toen ik in 2011 terugkeerde na een onderbreking van drie jaar, stond ik erop dat we hier op Longmeadow gingen filmen, juist omdat ik de authenticiteit van mijn eigen dagelijkse tuinervaring wilde delen. Niettemin zijn in deze tuin de afgelopen jaren een groot aantal nieuwe gebieden ontstaan. De 'Damp Garden', 'Grass Borders', 'Cottage Garden', 'Herb Garden', 'Writing Garden', 'The Mound', 'Orchard Beds', 'Soft Fruit Garden', 'Paradise Garden' en 'Wildlife Garden' zijn allemaal nieuw. Maar zonder televisie zou slechts een fractie hiervan zijn gemaakt.

In elke tuin zit verandering ingebakken: van kleur, vorm en gevoel van dag tot dag, laat staan van seizoen tot seizoen. Maar de meesten van ons gaan zelden over tot radicale verandering. Ik wil de 'Jewel Garden' niet opbreken of de 'Grass

Borders' bulldozeren, laat staan een waterpartij maken waar nu de moestuin is. Ik wil mijn bomen niet kappen en de heggen staan waar die zorgvuldig gepland waren.

Maar – en het is een grote maar – televisie is nooit tevreden en vraagt telkens om nieuwe projecten en transformaties. En dus wordt er aan het begin van elk jaar vriendelijk doch streng geïnformeerd welk spannende, nieuwe project ik voor de komende serie heb gepland.

Maar eerlijk is eerlijk: het productieteam van *Gardeners' World* heeft de huiselijkheid en integriteit van de tuin altijd in ere gehouden en alles wat ik wilde doen gesteund. Het heeft ook nooit gemopperd wanneer ik de dingen in mijn eigen tempo wilde laten verlopen. Het haakte aan wanneer er voldoende was om te filmen. Make-overs kunnen soms goede televisie opleveren, maar zelden goede tuinen. Het zomerhuis en de veranderingen op 'The Mound' namen zes maanden in beslag met lange perioden van inactiviteit. De 'Paradise Garden', hoewel klein, duurde meer dan een jaar. Snelheid is niet essentieel – maar de honger naar vernieuwing blijft.

Dus wat brengt het komende jaar? Als ik kijk naar wat we hier nu hebben – en ons perceel van twee hectare is volgepropt met 26 afzonderlijke tuingebieden, de schuur en de kassen niet meegerekend – is de grote opvallende afwezige op Longmeadow een echte rotstuin. Ik ben een enorme fan van de ongelooflijke rotstuinen in Friar Park, Chatsworth, de botanische tuin van Edinburgh, Kew en Wisley, maar zoiets heb ik niet in gedachten. We hebben er simpelweg de ruimte (en het budget) niet voor. Ik zie echter wel een uitdaging in het maken van een rotstuin met een heel eigen palet aan planten, die zowel mooi als passend zijn op Longmeadow, zonder het gevoel te hebben dat hij als een TV-decor de tuin is in geslopen. Of het alpine of Keltisch geïnspireerd zou zijn, zandsteen, kalksteen of graniet, zon of schaduw, weet ik nog niet zeker. Maar ik heb een maand of twee om erover na te denken. Welke vorm hij uiteindelijk ook aanneemt, hij zal in ieder geval nieuw zijn. De tv-mensen kunnen tevreden zijn.

Monty

'Atkinsii'

Grote, slanke bloemen, met een hartvormige marking. Geurend.

Hoogte x Breedte 20 cm x 8 cm

'Straffan'

Krachtige enkelbloemige met twee bloemstelen per bol. Bleke vlek op het binnenste blaadje. **H x B** 25 cm x 15 cm

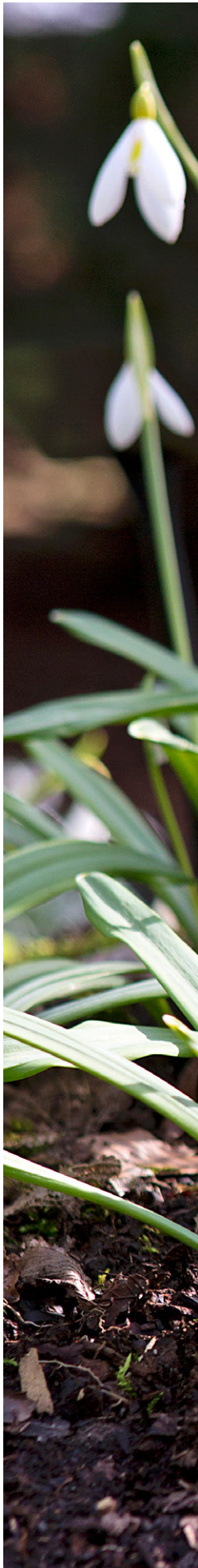
'Cordelia'

Prachtige, symmetrische dubbelbloemige. Heeft op ieder binnenste segment een groene V. **H x B** 18 cm x 8 cm

'Three Ships'

Bloemblaadjes lijken op de zeilen van een driemaster. Krachtig en betrouwbaar. **H x B** 30 cm x 15 cm

Sneeuwkllokjes

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Planten 'in the green', delen & uitplanten												
Bloei												

'Wendy's Gold'

Heeft gele binnenmarkeringen en is sterker en betrouwbaarder dan andere gele varianten. **H x B** 20 cm x 15 cm

Topkeuze

Sneeuwklokjes

Er is een enorme verscheidenheid aan sneeuwklokjes in verschillende afmetingen en met verschillende markeringen. En prijzen.

Een sneeuwklokje is toch gewoon een sneeuwklokje? Niet helemaal, want sommige kosten vijftig euro of meer voor één bol. Dan heb je wel erg veel over voor je liefhebberij – of het is een ongeneeslijke verslaving! Eén ding is echter zeker: er is veel meer variatie onder de sneeuwklokjes dan je op het eerste gezicht zou denken en verzamelaars betalen grote bedragen voor een speciale nieuwe soort. Onlangs werd er een bol verkocht voor 1800 euro. Echt waar!

Sommige soorten bloeien zo vroeg dat ze nu al voorbij zijn, terwijl andere zo laat bloeien dat ze het sneeuwklokjesseizoen tot ver in het voorjaar verlenen. Sommige zijn volledig dubbel, bij andere zijn alle zes bloemblaadjes even lang. Sommige hebben gewoon grote bloemen, andere hebben binnenste markeringen of buitenste bloemblaadjes met groene vlekken, en een paar hebben gele markeringen in plaats van de gebruikelijke groene.

In de tuin zijn drie dingen van belang: aantrekkingskracht van veraf, elegantie van een enkel exemplaar (of aantrekkingskracht van dichtbij), plus sterkte en algemene veerkracht. Het zijn de dubbele sneeuwklokjes waarover de meningen verdeeld zijn. Sommigen vinden ze mooi, anderen niet. Maar het zit zo: op koele, donkere dagen sluiten de meeste sneeuwklokjes zich, waarbij de drie buitenste bloemblaadjes zich strak om de drie binnenste vouwen om het stuifmeel droog te houden. Dit vermindert hun impact op afstand aanzienlijk. Sommige dubbele sneeuwklokjes hebben zoveel bloemblaadjes in het midden dat ze zich onmogelijk kunnen sluiten. Maar bij de bloemen van de sjiekere, duurdere dubbelbloemigen zijn de vele bloemblaadjes mooi symmetrisch gerangschikt.

■ **Standplaats** Plant voorzichtig 'in the green', rond de bloeitijd. Het wordt echter steeds gebruikelijker om rustende bollen in het najaar te planten, maar laat ze niet uitdrogen.

■ **Verzorging** Zet in winter en voorjaar op een zonnige plek en in gevlekte schaduw in de zomer. Zorg voor goed doorlatende grond die droog, maar niet uitgedroogd is in de zomer. Deel en plant de kluiten opnieuw uit om de drie of vier jaar na de bloei. Voed in de herfst met lavameel.

Bijenportret

De tuinhommel

De tuinhommel is een van de 29 hommelse soorten in ons land. Het is een zwart behaarde soort met twee heldergele banden op het borststuk en één op het eerste achterlijfssegment. De achterlijfspunt is wit behaard. Deze hommel is ook goed herkenbaar aan de lange kop. De koningin is 17-22 mm, de werkster 11-16 mm en het mannetje 13-15 mm. De tuinhommel behoort tot de langtongige hommelse soorten. De tong van deze hommel is bijna even lang als de totale lichaamslengte. De tuinhommel vliegt van maart tot september en is het meest te zien van april tot juni.

Een hommelskoningin gaat na haar winterslaap op zoek naar een geschikte plek om een nest te maken in verlaten muizenesten in de grond, in vogelnesten of nestkasten. Hierna bouwt ze een pot van was die gevuld wordt met nectar: een honingpot. Daarna gaat ze stuifmeel verzamelen waarvan de larven kunnen eten en legt ze de eerste eitjes in een broedbeker. Als de larven volgroeid zijn, spinnen ze een eigen cocon in de broedbeker, waarin ze verpoppen. De ontwikkeling van ei tot hommel duurt vier tot vijf weken, afhankelijk van de nesttemperatuur en de hoeveelheid voedsel. De eerste larven groeien uit tot werksters. Daarna houdt de hommelskoningin zich alleen nog maar bezig met eitjes leggen en verzorgen de werksters het broed door stuifmeel en nectar te halen en het nest schoon te houden. De koningin legt zowel bevruchte als onbevruchte eitjes. De onbevruchte eitjes groeien uit tot mannetjes. De bevruchte eitjes groeien uit tot de volgende koninginnen. De jonge hommelskoninginnen paren met de mannetjes vlak na het verlaten van het nest. De oude koningin, haar werksters en de mannetjes sterven voordat de winter begint.

De toonhoogte van het hommelsgezoem verschilt per soort. Het geluid wordt gemaakt doordat lucht over de vliezen in de twee ademhalingsopeningen onder de vleugelinplanting stroomt. De trillende vleugels maken ook geluid, maar een hommel produceert evengoed een gebrom als ze geen vleugels meer hebben. Als beide ademhalingsopeningen worden afgedekt zijn de dieren niet meer in staat geluid voort te brengen.

Red de bij

Wanneer je in januari bedenkt welke planten je dit jaar in je tuin wilt hebben, denk dan ook aan de bij!

**10% korting
op klaverzaden**

Lezers van *Gardeners' World* krijgen 10% korting op zaden van rode en witte klaver.
www.bijenlintshop.nl

Tips van de Bijenstichting

Bijen en tuinen

De tuinhommel heeft vanwege haar zeer lange tong een sterke voorkeur voor plantensoorten met lange bloembuizen. Zij vliegt op wilde kamperfoelie, witte dovenetel en gewone smeerwortel, maar ook gele lis, vingerhoedskruid, lipbloemigen en vooral rode klaver. Je kunt deze bijensoort helpen door bijvoorbeeld rode en witte klaver te planten in je tuin.

Tuintip

Januari is een mooie maand om lekker bij de kachel en een warm drankje na te denken over het komend tuinseizoen. Welke planten wil je in je tuin zetten? Welke zaden wil je zaaien in de groentetuin?

Kijk dus naar je siertuin en maak een lijst welke planten er allemaal bloeien die bijen voedsel geven. Weet je dat niet, zoek dan op internet naar de naam van de plant en het woord 'drachtplant' erachter.

Voor honingbijen en hommels is het belangrijk dat ze het hele seizoen voedsel vinden. Aan het begin van het nieuwe jaar in de winter is dat nog een hele uitdaging. De koninginnen zijn nog steeds op zoek naar voedsel, maar er is nog maar weinig te vinden. Sneeuwkllokjes, krokus, blauw druifje zijn belangrijke voedselplanten die vroeg bloeien. Plant deze bloembollen daarom in je tuin. Daarmee help je de bijen en hommels. Kijk voor nog veel meer tips op de website van de Bijenstichting: bijenstichting.nl.

De Bijenstichting

zet zich in voor bijen en beschermt ze tegen uitsterven. Via cursussen, workshops en open dagen leer je alles over bijen. Je kunt ook altijd een kijkje komen nemen in de demonstratietuin in Vorden, waar met veel vrijwilligers gewerkt wordt aan de bloemenborders. Iedere maand geeft de Bijenstichting ons de perfecte tips om onze tuinen nog natuur- en bijvriendelijker te maken.

www.bijenstichting.nl

Tuingast

van de maand

Januari is een sombere maand. De dagen zijn kort, donker en vaak vochtig, en veel tuindieren houden nog een winterslaap. Maar aan de horizon gloort het voorjaar. Vogels beginnen te paren. Pimpelmezen en koolmezen gaan op zoek naar nestplaatsen. Het zal nog wel even duren voordat ze gaan broeden, maar je kunt ze misschien zien kijken in nestkastjes. Soms slapen ze er zelfs in.

Natuurlijke voedselbronnen zijn schaars, dus vul de silo's bij en laat halve appels op de grond liggen voor merels en lijsters. Laat de bessen aan de klimop zitten tot de vogels ze hebben opgegeten. Ze bevatten veel calorieën en kunnen de vogels helpen om binnen enkele weken klaar te zijn voor het broeden.

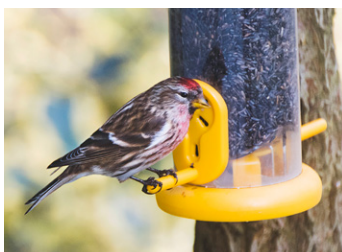
Dit kun je tegenkomen

Vlaamse gaai (*Garrulus glandarius*)

De Vlaamse gaai is roze-bruin met een zwarte staart, een crèmekleurige en zwarte kruin en een zwarte, tekening rond de snavel. Maar het opvallendst zijn de blauwe en zwarte vlekken op de vleugelveren.

Je hoort hem waarschijnlijk eerder dan dat je hem ziet. Hij heeft een hese schreeuw en staat erom bekend dat hij de roep van andere vogels nabootst. Het vaakst zie je hem in tuinen met eiken, want eikels zijn hun favoriete voedsel. Ze bewaren hun eikels door ze in de grond te begraven. Soms vergeten ze die en ontkiemen de eikels: gaaien worden verantwoordelijk geacht voor een aanzienlijke hoeveelheid bos.

Als het een slecht eikeljaar is, kun je gaaien onhandig aan pinda-silo's zien hangen of bij voederstations met zaden en noten op de grond. Vlaamse gaaien beginnen in april met nestelen. Ze paren voor het leven en samen bouwen ze hun

Barmsijzen lusten graag nigerzaad.

twijgennest in bomen en struiken, bekleed met plantenwortels en haar. Het vrouwtje legt tot vijf eieren en broedt ze in ongeveer twee weken uit. De kuikens vliegen na nog eens drie weken uit.

Kijk ook uit naar

- Kepen en grote barmsijzen op voedselsilo's.
- Vossen, die nu hun paartijd hebben. Vrouwtjes slaken gillende kreten, terwijl mannetjes reageren met een drievoudig 'waf-waf-waf'.
- Vliegen, zoals roodbaardbromvliegen en groene vleesvliegen, die zich koesteren in de zon.

“De gaai heeft een hese schreeuw en staat erom bekend de roep na te bootsen van andere vogels.”

Vers uit de tuin

In **Rekha's** volkstuin draait alles om smaak en deelt ze deskundig advies voor de lekkerste oogst. Deze maand laat ze zien hoe je savooiekool kweekt en ervan geniet in een salade.

Hallo nieuw jaar! Mijn tuin begint weer met een schone lei. Zodra ik de feestversiering heb opgeruimd, rol ik als de wiedeweerga de warmtematten uit. Dit jaar is mijn doel om wat fouten van vorig jaar recht te

zetten, omdat een paar van mijn gewassen jammerlijk gefaald hebben. De aubergines, aardappelen en tomaten kregen de zwaarste klappen. Hoewel ik het weer niet kan veranderen, kan ik ze wel betere groeiomstandigheden bieden.

Zelfs een moestuin heeft af en toe wat vertroeteling nodig, toch? Ik zal de mijne verrassen door biologische mest toe te voegen. De laatste keer dat ik mest gebruikte, was toen ik het perceel kreeg. Daarna heb ik, om duurzaam te zijn, altijd groenbemesting toegepast. Maar om de grond een handje te helpen, en hopelijk enkele van de problemen die ik in vorig jaar had, te bestrijden, breng ik kleine hoeveelheden goed verteerde stalmest aan. Ik doe dat op de plekken waar het het hardst nodig is, in plaats van het over hele bedden te verspreiden. Ik doe dit zodra ik de groenbemesters door de grond heb gespit.

Dus, door groenbemesters te gebruiken en het toevoegen van een mix van stalmest en compost, plus wat stro, moet ik genoeg hebben gedaan om mijn grond echt te verbeteren in de aanloop naar een nieuw kweekjaar. Het klinkt een beetje treurig, dat weet ik, maar mest toevoegen is mijn soort van goede voornemen!

Koeien- of paardenmest is een uitstekende, voedingsrijke meststof.

Zo kweek ik savooiekool

In mijn winterbed kweek ik vele soorten winterharde groenten, en **savooiekool** hoort daar altijd bij. De dikke, generfde buitenste bladeren beschermen het hart van de kool uitstekend tegen het winterse weer. Hoewel je savooiekool het hele jaar door kunt telen en eten, geef ik er de voorkeur aan om hem te oogsten wanneer de suikers in de koolbladeren geconcentreerd zijn na een laagje vorst of sneeuw.

Omdat ik deze kool als wintergewas wil kweken, plaats ik begin mei, wanneer ik de meeste **voorjaarsgroenten** uit de kweekbak heb gehaald, op de vrijgekomen plekken mijn bakjes met savooiekoolzaad. Als het buiten warm genoeg is, zal het zaad binnen enkele dagen ontkiemen. Ik let goed op ongedierte en koude periodes in dit vroege stadium. Binnen enkele weken **verspeen** ik ze in potten van 7 cm. Half juni plant ik ze uit op de plek van de geoogste

tuinbonen, waar de bodem stikstofrijk is. Savooiekool trekt, net als andere koolsoorten, **koolwittjes** aan, die eitjes leggen op de bladeren. Ik dek ze dus af met netten. Tijdens de groei van de planten houd ik het gebied vrij van bladafval, want dat wordt door slakken als schuilplaats gebruikt.

In september **mulch ik rond de planten** om te voorkomen dat ze door de wind in de herfst en winter omvallen. Van november tot april zijn deze prachtige planten dan oogst- en eetklaar.

PROBEER OOK

Andere winterkoolsoorten die ik leuk vind om te kweken zijn de productieve, roodgetinte **'January King'** en, voor kleine tuinen, de vroege **'Minicole'** die dicht bij elkaar kan worden geteeld. Of wat dacht je van een boomkool? Probeer **'Asturian Tree Cabbage'**, die enorme losse bladeren produceert.

BOVEN Rekha plant in juni haar afgeharde savooiekoolplanten uit. **RECHTS** De kolen zijn oogstklaar van november tot april.

TIP

Kolen zijn hongerige planten. In de zomer voed ik ze regelmatig met brandnetelgier, die ik in april maak van verse brandnetels uit eigen tuin.

Savooiekoolsalade met mosterd-vinaigrette, croutons en oude kaas

BEREIDINGSTIJD: CA. 30 MINUTEN
VOOR 4 PERSONEN

INGREDIËNTEN

- 1 klein stokbrood
- 5 el olijfolie
- zout en peper
- 1 kleine savooiekool
- 1 el grove mosterd
- ½ el azijn
- 1 tl poedersuiker
- 100 g oude brokkelkaas

BEREIDINGSWIJZE

1 Verwarm de oven voor (elektrisch: 200°C / hetelucht: 175°C / gas: stand 3). Scheur het stokbrood in stukken en leg het brood op een bakplaat. Bedruppel het brood met 2 el olijfolie, zout en peper. Bak de croutons ca. 12 minuten in de oven.

2 Verwijder de buitenste bladeren van de kool en gooi ze weg. Snijd de kool in brede repen. Blancheer de koolrepen ca. 4 minuten in kokend water met wat zout. Koel de kool af met koud water en laat hem goed uitlekken.

3 Meng de mosterd met de azijn en de poedersuiker. Klop er 3 el olijfolie doorheen en breng op smaak met zout en peper. Meng de kool met de mosterdvinaigrette en verdeel hem over diepe borden.

4 Schaaf met een dunschiller krullen van de kaas. Verdeel de croutons en de kaas over de koolsalade.

Te doen in de moestuin in januari

ZAAIEN

- **Spaanse peper 'Cherry Bomb'**
Produceert medium-hete vruchten. Binnen opkweken in kokospotjes en in mei in de kas overzetten. Zodra de bloei begint regelmatig voeden. Oogsten in september.
- **Ui 'Ailsa Craig'** Uitplanten in maart, goed wieden en wekelijks water geven tijdens droogte. Oogsten in september zodra het loof gaat zakken.
- **Knoflook 'Solent Wight'** Plant individuele tenen buiten uit in goed doorlatende grond, 15 cm uit elkaar. Voeden met kaliumrijke biologische meststof in mei. Begin met oogsten tussen half juli en augustus.

OOGSTEN

- **Nijp de topjes** van wintererwten voor betere groei. Deze erwten scheuten zijn heerlijk in winterse salades.
- Blijf verse wortelen **oogsten** die in potten in de kas zijn geteeld.
- **Pluk** een paar lente-uitjes.
- **Graaf pastinaken op** voor pastinaaksoep.
- **Knip peterselie** als garnering.

KLUSJES

- **Snoei appelbomen** om open kruinen te maken en dun de uitlopers op takken uit tot drie of vier. Bestel feromoonvallen tegen fruitmotschade.
- **Mulch rond rabarber** en zet een emmer over een deel van de kronen om zachte scheuten te forceren.
- **Verwijder bedorven vroege poot-aardappelen.** Zet de rest op een lichte vensterbank om voor te kiemen.
- **Zaai uienzaad** in bakjes en zet ze op een lichte plek in een onverwarmde kas.

VOLGENDE MAAND Rekha kweekt makkelijke microgroenten en maakt een Vietnamese soep.

Ga voor turfvrĳ

Er zijn alleen maar goede redenen waarom we allemaal zouden moeten stoppen met turfhoudende potgrond. Er is voorlopig nog geen zicht op een verbod op turf, maar **Jos Heijmans** ondervond dat de verkrijgbaarheid van turfvrĳ steeds beter wordt.

Met een gloednieuw tuinjaar voor de deur is dit tevens een goed moment om goede voornemens te maken. Eén van die goede voornemens zou turfvrĳ tuinieren moeten zijn. Turf, ofwel gedroogd veen, is een belangrijk bestanddeel van klassieke potgrond. De voordelen van turf zijn dat het heel goed water en voedingsstoffen vasthoudt, terwijl het zelf weinig tot geen voeding meer bevat. Dit maakt het prettig materiaal in de tuin en dat is dan ook de reden dat de meeste potgrond turf bevat. Waarom is het dan toch onverstandig om turf te blijven gebruiken?

Turf is een fossiele, eindige grondstof. Het wordt gewonnen in kostbare veengebieden, waar het veen afgegraven wordt. Behalve dat dit afgraven landschappen en biodiversiteit vernietigt, zorg het er ook voor dat alle CO₂ die in het veen was opgeslagen vrijkomt. En dat terwijl veen veel meer CO₂ vasthoudt dan bossen! Turf groeit bovendien minder dan 1 mm per jaar, dus het wordt sneller geoogst dan het terug kan groeien.

Om die reden is potgrond op basis van turf in het Verenigd Koninkrijk per 2024 verboden. In Nederland is onlangs een convenant ondertekend door vertegenwoordigers uit

FOTO'S: GRETA HOFFMAN, GETTY/JORDAN LVE

Voor onze potgrond worden in het buitenland hele veengebieden afgegraven

Dit zit er in turfvrĳe potgrond

Turfvrĳe potgrond bevat een verscheidenheid aan organische ingrediënten. Deze omvatten:

- **Kokosvezel**

Dit is een bijproduct van de kokosindustrie en heeft een goed watervasthoudend vermogen en een poreuze structuur, maar houdt de voedingsstoffen niet goed vast. Door het aantal voedselkilometers en de onduidelijke omstandigheden waaronder kokos wordt geoogst, is dit niet de meest duurzame optie.

- **Houtachtige materialen**

Vaak houtvezels of gecomposteerde schors, deze zijn gemakkelijk aan te passen

aan verschillende planten, en bieden een open structuur en goede drainage.

- **Groen afval**

Dit wordt gecomposteerd door lokale overheden, bevat veel voedingsstoffen en moet voldoen aan de industriënormen voor consistentie.

- **Schapenwol**

Een afvalproduct van de landbouw dat veel stikstof bevat en goed water vasthoudt.

- **Varens**

Deze planten bevatten veel kalium en zijn een uitstekende bodemverbeteraar.

de politiek, industrie en maatschappelijke organisaties om het turfgebruik terug te dringen. Van een verbod is vooralsnog echter geen sprake. Ook in België gaan steeds meer stemmen op om turf in potgrond te verbieden.

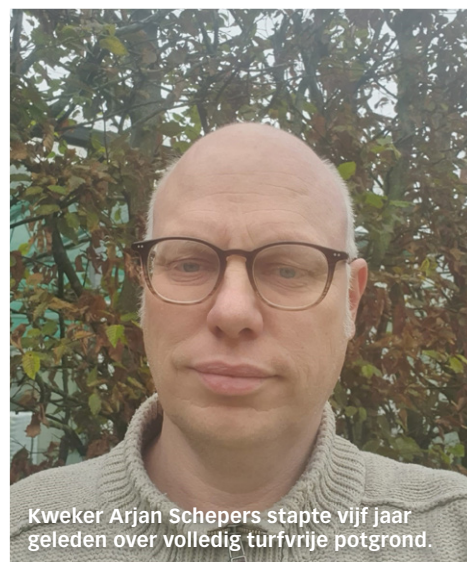
Tegen de stroom in

Zonder een keihard verbod op het gebruik van turf is de tuinier afhankelijk van de producenten van potgrond of er turfvrĳ getuiniert kan worden. Voor de professionele markt wordt zelfs beweerd dat kweken zonder turf helemaal niet kán.

Dat ondervond kweker Arjan Schepers uit Mariënheem een paar jaar geleden aan den lijve. Hij kweekt 1500 soorten vaste planten en elke plant heeft zo zijn eigen behoefte. Toch nam hij zo'n vijf jaar geleden het besluit om te stoppen met turf. "Het voelde niet goed dat er voor mijn planten hele gebieden moeten verdwijnen. Dus wilde ik helemaal met turf stoppen", vertelt hij. "Mijn leverancier zei dat dat technisch helemaal niet kon en waarschuwde mij ook dat mijn teelt zou mislukken zonder turf. Daarnaast kon hij het door mij gevraagde niet leveren, omdat de samenstelling niet voldeed aan de eisen voor het RHP-keurmerk. Ik hield voet bij stuk, kocht zelf de grondstoffen bij elkaar en na veel proberen kreeg ik een turfvrĳe, universele potgrond die prima werkt. Ik heb mijn leverancier ervan overtuigd dat het dus wél turfvrĳ kan en nu wordt mijn recept door

hem gemengd en geleverd. Weliswaar zonder keurmerk, maar dat maakt mij niets uit."

In de potgrond van Arjan zitten circa negen à tien ingrediënten, waaronder twee soorten compost, boomschors, houtvezels (zowel draden als brokjes) en klei. "Mijn potgrond is lokaal, organisch en snel herwinbaar. Er zijn nu ook collega-kwekers die op deze grond zijn overgestapt."

Kweker Arjan Schepers stapte vijf jaar geleden over volledig turfvrĳe potgrond.

“Mijn leverancier zei dat turfvrĳ technisch niet kon, maar ik hield voet bij stuk.”

Hier koop je turfvrĳe potgrond

Waar je jouw potgrond ook koopt, let altijd op de vermelding 'turfvrĳ' op de zak. Termen als 'biologisch', 'duurzaam' en 'milieuvriendelijk' op zakken betekenen niet dat ze turfvrĳ zijn. Het percentage turf in potgrond met turfreductie kan nog steeds vrĳ hoog zijn, dus controleer de kleine lettertjes van de zak. Op onderstaande adressen kun je in elk geval terecht voor turfvrĳe potgrond.

- Arjan Schepers Vaste Planten (arjanschepers.nl) – geen turf, geen kokos
- Bio-Kultura (bio-kultura.nl) – geen turf, wel veenmos
- Fertila Biologische Potgrond (abbing.nl)
- Ecostyle (te koop bij bouwmarkten en tuincentra) – geen turf, wel kokosvezels
- Pokon Bio Turfvrĳe Potgrond (te koop bij bouwmarkten en tuincentra) – geen turf, wel kokosvezels
- DCM Potgrond Turfvrĳ (te koop bij bouwmarkten en tuincentra)

TIP Gebruik potgrond alleen in potten, niet om je grond te verbeteren. Dat scheelt al heel veel potgrond. Voor grondverbetering gebruik je beter compost. Daar zit zeker geen turf of kokos in en werkt net zo goed.

Zelf turfvrĳe potgrond maken

Het is fijn voor ons als hobby-tuiniers dat er mensen zoals Arjan Schepers zijn, die het moeilĳke uitpluiswerk al voor ons hebben gedaan. In het kader hiernaast vind je een aantal aanbieders waar je terecht kunt voor turfvrĳe potgrond.

Vind je het echter wél hartstikke leuk om zelf te experimenteren, dan moet je voor de basis uitgaan van een mengsel van twee delen compost en een deel kokosvezels. Zo voorkom je dat de potgrond te rĳk is aan voedingsstoffen. Als compost kun je kiezen voor lokale producten, zoals gecomposteerde mest of schors. Je kunt natuurlijk ook je eigen (wormen)compost of bladaarde maken. Vervolgens kun je aan dit basisrecept andere bestanddelen toevoegen. Dit kunnen kippengrit (kalkrĳk) of koffiedik (voor zuurminnende planten) zijn. Meng deze basisingrediënten met anorganische materialen, zoals perliet, grit en zand, en met meststoffen.

“Blijf bij tuincentra en bouwmarkten vragen om turfvrĳe potgrond, want vraag creëert aanbod.”

Daarnaast is het belangrijk om biologische vezels te gebruiken. En dan nog kan de herkomst twĳfelachtig zijn. Worden de bossen wel duurzaam beheerd? Hoeveel kilometers hebben ze afgelegd om hier in de schappen te liggen? Van restproducten zoals kokosvezels zou je denken dat ze duurzamer zijn (omdat de kokosnoten tóch al naar hier worden gehaald), maar de handelingen om de vezels te prepareren en naar Europa te transporteren, gebeuren buiten ons zicht. Zolang deze producten niet lokaal worden geproduceerd, kun je ze beter vermĳden.

Maar of je nu gaat voor kant-en-klare turfvrĳe potgrond, of het graag zelf maakt: probeer het zo goed mogelijk te doen, dan doe je het al beter dan wanneer je er helemaal niet over nadenkt. En blijf in de winkels vragen om turfvrĳe potgrond, want vraag creëert aanbod.

Wormencompost

Compost is een belangrijk onderdeel van turfvrĳe potgrond. Er zijn verschillende manieren om aan compost te komen wanneer je zelf aan de slag wilt gaan met turfvrĳ. Je kunt natuurlijk je eigen composthoop maken, of compost kopen bij bijvoorbeeld de groenrecycling. Een wormenhotel (of pierenparadijs, zoals we een lezer het zagen noemen) is een makkelijke én leuke manier om compost te maken van je gft-afval. Ideaal voor kleine huishoudens of kleine tuinen. Vaak is er nog wel een hoekje te vinden voor een wormenhotel - en er zijn zelfs design-varianten te vinden die je prima in huis kunt zetten.

Je voert de wormen jouw afval en zij belonen je daarvoor met compost en 'wormenthee', een vloeibare plantenvoeding. De compost is heel rĳl en kun je uitstekend gebruiken om in te kweken. Eventueel verdun je de compost met grit of zand. Voordat je wormen als huisdier neemt, houd er wel rekening mee dat ze niet goed gedĳen in extreme weersomstandigheden. Tegen vorst kunnen ze niet, maar ook niet tegen hittegolven. isoleer je hotel in de winter, of reserveer een schaduwplekje in de zomer. Ook dikkere takken of taaiere materialen krijgen ze met moeite weg. Heb je geleerd wat werkt, dan ben je verzekerd van prachtige compost. Verwacht alleen geen gigantische hoeveelheden.

Met een wormenhotel maak je makkelijk je eigen compost.

GROENE SCHOOL

Leer elke maand iets nieuws in de tuin. Van basistechnieken als met onkruid omgaan en snoeien tot het vergroten van je moestuinoogst, in deze rubriek komt het allemaal aan bod.

Deze maand

- 30 Zaai de zomer**
Zelf planten opkweken uit zaad is spannend. En duurzaam.
- 35 Nieuw jaar, groene start**
De tuinplannen van de redactie van *Gardeners' World* voor 2023.
- 40 Waar moet ik beginnen? Deel 5**
Alan legt uit hoe je plantenafval omzet in perfecte compost.
- 46 Jouw snoeimaand**
Frances Tophill brengt verwilde struiken weer in vorm.
- 49 De toekomst in onze handen**
Tien eenvoudige stappen naar een groenere tuin.
- 51 Vraag & antwoord**
We geven antwoord op tuinvragen.

Voor de Jewel Garden
kweekt Monty elk
voorjaar feloranje
Mexicaanse zonne-
bloemen uit zaad op.
Eind zomer zijn die
even hoog als hij.

*“ Een zaailing zien
opkomen, verzorgen,
uitplanten en door de
jaren heen zien groeien,
is net zo mysterieus als
het leven zelf. ”*

Zaai de zomer

Het is niet alleen goedkoper en groener om zelf planten uit zaad op te kweken, het is ook een grenzeloos spannend avontuur, aldus **Monty**. Volg zijn tips en zaai mee!

Ik weet nog hoe we begin jaren 80 een tuincentrum bezochten en de auto (een aftandse maar bijzonder geliefde 2CV) vollaadden met planten, wat me een volkomen nieuw en opwindend gevoel van overvloed gaf. We hadden het idee dat we nooit alle planten en variëteiten op de wensenlijst voor onze kleine Londense achtertuin konden afvinken, zelfs niet als we een jaar lang elk weekend naar dat tuincentrum zouden gaan. Sindsdien zijn tuincentra een soort supermarkt geworden, met vooral planten die gemakkelijk te kweken, meestal geïmporteerd en niet noodzakelijkerwijs interessant, mooi of duurzaam zijn.

Maar de dagen van spontaan, onbezonnen planten kopen zijn geteld. Ik hoop echt dat dit kwekerijen de mogelijkheid geeft om weer iets op te bouwen en te floreren, vooral de kleinere familiebedrijven met een schat aan kennis en ervaring. Ik hoop echter ook dat dit meer mensen de kans geeft om te ontdekken hoeveel voldoening het geeft om zelf planten uit zaad op te kweken.

Iets uit zaad opkweken – of het nu bomen, struiken, grassen, vaste planten, eenjarigen of

merken te onderzoeken – vooral bedrijven die biologische zaden verkopen en vaak een gevarieerder assortiment hebben. Veel zaden worden geïmporteerd en in ons land verpakt, maar ook in dit geval zou het goed zijn om leveranciers van zelfgekweekte, biologische, duurzaam geproduceerde zaden te ondersteunen.

Maak een zaaiplan zodra je de zaden binnen hebt. Dit advies geef ik je op basis van meerdere pijnlijke ervaringen. Veel mensen hebben de begrijpelijke neiging om in een soort zaaitrance zoveel te zaaien dat elke vensterbank, plank en stelling in de kas vol bakken en potten volstaat. Je zult gloeien van trots en voldoening, maar ook tegen problemen aanlopen, tenzij je heel goed georganiseerd bent. Een middagje zaaien kan honderden planten opleveren. Als die allemaal vorstgevoelig zijn, hebben ze allemaal bescherming nodig totdat ze naar hun definitieve plek kunnen. En als die plek een border is, moet die niet alleen genoeg ruimte maar ook de juiste condities bieden. Dus is het belangrijk om goed te plannen.

Doe alles op zijn tijd. Ik zaai Spaanse pepers en uien in januari, omdat hun zaailingen een

“Voor groenten geldt dat je beter drie keer of vaker in kleine porties kunt zaaien dan alles in één keer. Een oogstoverschot is nergens goed voor.”

groenten zijn – raakt aan het mysterie van het plantenleven en onze band ermee. Ik geniet ervan te zien hoe een zaailing opkomt en die te verzorgen totdat hij groot genoeg is om beet te pakken, hem te verspenen naar zijn eigen pot en op te kweken totdat hij voor zichzelf kan zorgen, hem uit te planten en door de jaren heen te zien groeien. Het is net zo'n mysterie als het leven zelf.

Hoewel zaad de afgelopen jaren duurder is geworden, is het nog steeds bijzonder goedkoop. Van één zakje sla zaad kan een gezin van vier personen wekenlang elke dag sla eten. Ik heb alle grassen in de Paradise Garden, ruim vijftig exemplaren *Stipa tenuissima*, opgekweekt uit één zakje zaad dat nog geen drie euro kost. In het voorjaar zaaide ik een zakje gemengde cactusdahlia's gezaaid en nu heb ik ongeveer twintig planten met gezonde, sterke wortelknollen. Die overwinteren binnen en zullen de komende tien jaar bloemen produceren.

Met wat geduld is het uit zaad opkweken van kruidachtige vaste planten een sublieme manier om borders te vullen en indrukwekkende plantengroepen te creëren zonder je bankrekening te plunderen. Denk verder dan een make-over en onmiddellijke bevrediging, en maak een twee- of driejarige planning, zodat je hele tuinierhorizon zich ineens verbreedt.

Dankzij internet is het nog nooit zo eenvoudig geweest om zaad te kopen. Maar ik raad je aan om naast de grootste, bekendste zaadleveranciers ook eens een paar minder bekende

lange groeitijd nodig hebben. Maar het heeft geen zin om voor half of eind voorjaar tweejarigen te zaaien, of vorstgevoelige planten die je toch niet voor de laatste vorst kunt uitplanten.

Korte bloeiers, zoals cosmea, zinnia's, zonnebloemen en Mexicaanse zonnebloemen, hebben meer warmte dan licht nodig en kunnen niet worden uitgeplant totdat alle risico op vorst is geweken. Je wilt er dus weinig mee als je die voor april zaait. Maar planten met een lange bloeiperiode, zoals lathyrus, straaal scherm, akkerscherm, moerasbloem of goudsbloem, kun je wel vroeger zaaien en uitplanten, omdat die profiteren van de langere dagen. Dit betekent dat je niet overspoeld raakt door een zee van jonge planten die je (nog) niet kunt uitplanten. En overspoeld raken is een gevoel dat veel tuiniers kennen, inclusief ikzelf. Zaai met beleid en je zult zien dat het hele proces een stuk plezieriger wordt.

Groenteoverschotten voorkomen

Voor veel groenten, waaronder alle bladgroenten en slasoorten, geldt dat je beter drie keer of vaker in kleine porties kunt zaaien dan alles in één keer. Zolang je per keer maar genoeg kunt oogsten, is een oogstoverschot nergens goed voor, behalve om je composthoop te verhogen. Streef ernaar je groentebedden productief te houden.

Het geheim van een gezonde plant is aandacht en verzorging in elke fase van de groei.

“Met wat geduld is het uit zaad opkweken van kruidachtige vaste planten een sublieme manier om indrukwekkende plantengroepen te creëren zonder je bankrekening te plunderen.”

VAN LINKSBOVEN MET DE KLOK MEE: Je kunt grote zaden individueel in zelfgemaakte papieren potjes zaaien om plastic te mijden. Monty heeft meer dan vijftig *Stipa tenuissima* uit maar één zakje zaad opgekweekt voor in de Paradise Garden. Verpot zaailingen zodra ze hun eerste echte blaadjes hebben. Monty's zelf gekweekte *Cobaea scandens* vormen de blikvangers in felgekleurde potten in de Jewel Garden.

In bakken zaaien

Als je zaait in zaaiakken in plaats van in potten, kun je in een kleine ruimte meer kwijt. Wanneer de zaailingen opkomen, moet je ze verspenen naar losse potjes.

Vul zaaiakken met turfvrije zaaggrond of maak zelf een mengsel. Ik gebruik kokosvezelgrond met daarbij bladaarde, tuincompost en perliet.

Zaai zo dun mogelijk op het oppervlak. Kleine porties zijn altijd het beste, zodat je niet te veel zaailingen tegelijk krijgt.

Bedek het zaad met grit of vermiculiet, en zet de bakken in water zodat de potgrond zich volzuigt. Zet ze daarna op een warme plek.

Dit betekent niet per se dat je speciale vaardigheden of extra tijd nodig hebt, maar wel dat je planten aandacht moet geven: van zaaien, water geven, verspenen en verpotten tot uitplanten, steunen en onkruid wieden. Allemaal normale klusjes die samen het verschil maken tussen een gezonde, succesvolle plant en een mislukking. Dus neem de tijd.

Ik vind zaaiakken ideaal voor bijna alle zaadsoorten, hoewel je grotere zaden meteen in individuele cellen in modules kunt zaaien. Die zijn allemaal van plastic, dus behandel ze voorzichtig en hergebruik ze zo vaak mogelijk.

Kies een goede turfvrije potgrond. Ik gebruik

grond op basis van kokosvezel, die ik op gevoel en zonder vast recept vermeng met bladaarde, wat gezeefde tuincompost en perliet of vermiculiet. In principe groeit zaad in bijna elk medium, maar de ideale grond heeft een losse, open structuur met iets aan voedingsstoffen om het zaad een goede start te geven, maar ook weer niet te veel, want je wilt gestage groei en geen stormachtig proces dat voorloopt op de wortelontwikkeling.

Hoe dan ook, zodra er na de kiembladjes een 'echt' blad verschijnt, moet je de zaailingen verspenen en verhuizen naar een rijker potgrondmengsel in individuele cellen of potten.

Ik gebruik zaaiakken en een verwarmingsmat, een investering die zijn geld waard is. Verwarmingsmatten voorzien de wortels van een milde warmte die de ontkieming ten goede komt. Hoewel ze stroom nodig hebben, zijn ze niet duur. En mijn ervaring is dat ze jaren meegaan. Ze werken het beste in een kas of serre, maar een lichte veranda of brede vensterbank is ook geschikt. Als je deze plekken niet hebt, overweeg dan om een koude bak te maken of

te kopen. Deze bakken zijn ouderwets maar fantastisch, zowel om zaad te laten ontkiemen en zaailingen op te kweken als om planten te laten overwinteren.

Goed licht is essentieel, maar pas op voor de hitte van de middagzon, zelfs begin voorjaar. Zaad ontkiemt het beste in potgrond die vochtig is maar niet doornat, op een plek waar het warm is maar niet bloedheet, in genoeg licht maar niet in felle zon. Dus een vensterbank op het westen is ideaal en een kas met de mogelijkheid van zonwering is nog beter.

Zaai altijd dun en deins er niet voor terug om zaailingen uit te dunnen. Ik doe dit meedogenloos en gooi honderden zaailingen weg als ik te royaal heb gezaaid, wat vaak gebeurt met heel fijn zaad zoals van selderij, nicotiana of vingerhoedskruid. Hoe beter een zaailing groeit, hoe sterker de volwassen plant wordt.

Maar boven alles: probeer het gewoon. Ga zaaien. Alles wat je nodig hebt, zijn goede turfvrije potgrond, een paar zaaiakken, wat zakjes zaad, een beetje geduld en het verlangen naar avontuur en diepe voldoening.

De sleutel tot succes zit hem in kleine dingen, zoals regelmatig water geven, verspenen en verpotten.

Zaai een tuin

Het duurt niet lang meer of het nieuwe zaaiseizoen barst weer los. En niets is zo magisch als een zaadje in de grond stoppen en het te zien uitgroeien tot een heerlijke groente of mooie bloem. Het mooie van zaaien is dat het makkelijk en niet duur is, en iedereen het kan doen. Alle technieken en stap-voor-stap-instructies vind je in deze speciale uitgave. Bovendien krijg je heel veel inspiratie voor het uitzoeken van de perfecte zaden voor jouw tuin. Weet je niet zeker wat je wanneer kunt zaaien? Geen probleem, want in de uitgebreide zaai kalender vind je precies wat je per maand moet doen. Bestel hem nu op www.gardenersworldmagazine.nl/zaai-een-tuin

Speciale uitgave

Zaai een tuin
Kweek je hele tuin op uit zaden

FOTO'S: JASON INGRAM

Op naar een groen 2023

De start van het nieuwe jaar begint altijd vol belofte. De **redactie van *Gardeners' World*** neemt alvast een voorschot op het komende tuinseizoen met goede voornemens en heel veel nieuwe tuinplannen en tips.

Wat zijn
jouw plannen dit
jaar? Deel het met
ons op Instagram via
#mijngardenersworld.
We zijn benieuwd!

Jos Heijmans: "Mooi-weertuinier"

Ik werd vroeger (ik was een jaar of 10) bij ons thuis de 'mooi-weer-voetballer' genoemd. Zodra het er op zaterdagochtend maar enigszins bewolkt uitzag, zei ik al: "Het wordt vast afgelast". En als het niet werd afgelast, reed ik met de sporttas achterop mijn fiets richting de club, om vervolgens een andere kant op te fietsen om zo de tijd te doden voordat ik weer naar huis zou fietsen. Alleen de gedachte al in de kou te moeten sporten, ontnam me alle lol. Daarom was korfbal voor mij een geweldige uitvinding: 's zomers buiten, 's winters in de hal. Dat heb ik dan ook veel langer volgehouden!

Vanwaar deze ontboezeming, hoor ik je denken. De term 'mooi-weer-...' is namelijk ook een beetje van toepassing op mijn tuinierschap: ik ben een liefhebber van de winter, maar dan wel vanachter het raam. Of het moet een kraakheldere, zonovergoten winterse dag zijn. Maar dan nog staat het uitvoeren van allerlei tuinieractiviteiten niet bovenaan mijn lijstje.

Ik richt me dezer dagen voornamelijk op mijn kamerplanten, waaronder de uitbundig groeiende drakenklomp (*Epipremnum aureum*). Zodra in maart de klok weer in standje zomertijd gaat en de dagen alleen maar warmer worden, begint het bij mij pas te kriebelen. Ik troost me met de gedachte dat ik daar vast niet alleen in sta.

Maar zoals elk jaar neem ik me ook nu weer voor om zelfs in de winter iets aan mijn balkon te doen. Tijd om het woord de daad te laten voorafgaan. Mijn lavendel laat ik staan, al krijgt hij 's zomers bij mij altijd te weinig zon om echt uitbundig te bloeien. Maar hoe bescheiden de bloei ook is, er is straks vast een bij of vlinder die er blij mee is. Die gedachte alleen al maakt het voor mij de moeite waard. Ik houd uiteraard wel de weersverwachtingen in de gaten om te bepalen of ik de pot moet inpakken of uit overdadige regen zetten.

Ik heb twee soorten hosta's aan mijn balkon hangen ('Blue Mouse Ears' en 'Elegans') en die bieden op het moment een troosteloze aanblik. De bladeren hangen er slap en vergeeld bij. Menig tuinier voelt op dat moment de behoefte om deze bladeren subiet op te ruimen om de pot enigszins genietbaar te maken. Gelukkig heb ik hier geen last van en komt mijn 'mooiweertuinierschap' goed van pas. Het is namelijk helemaal niet erg om de hosta de hosta te laten. Zolang hij maar in een vorstbestendige pot staat, en dat doet hij. Hosta la vista, baby!

Wat ik wel op korte termijn ga doen, is een nieuwe pot beplanten met winterharde planten om toch wat kleur op het balkon te krijgen. Ik denk aan een combinatie met *Gaultheria*, *Helleborus niger* en *Skimmia japonica*. Inderdaad: ik wil de kerstdagen laten voortduren!

En last, but certainly not least: ook in 2023 zal ik weer regelmatig in de moestuin van mijn lief te vinden zijn, waar ik af en toe een handje help. Zo moet het kleine strookje gras, dat vorig jaar is gelegd, voorzien worden van mooie bloembollen. De keuze is reuze en aan mij. Suggesties? Mail ze naar redactie@gardenersworldmagazine.nl.

Helga Kluiters: "Oogst beter spreiden"

Op tuiniergebied ben ik wat je met recht een laatbloeier kunt noemen. Vroeger kon ik nog geen vetplant in leven houden en lange tijd meende ik dat ik toch geen groene vingers had. Dus waarom zou ik gaan tuinieren? De omslag kwam toen ik veel meer ging nadenken over hoe ik zelf duurzamer kon gaan leven. De stap naar zelf (biologische) groenten en fruit kweken was snel gezet, ook al had ik slechts de beschikking over wat potten en bakken op een terras. Maar de eerste worteltjes, bieten en tomaten die ik vol trots oogstte, smaakten naar veel meer!

Al snel werden er tegels gelicht om de ruimte langs de gevel te benutten voor sierplanten, waardoor het er al snel gonsde van het leven. Vanuit het keukenraam is

het nu elk jaar weer een genot om bijen en zweefvliegen te zien aanvallen op de *Helenium* en de vogels te zien scharrelen tussen de aangewaarde bosvioletjes onder de heg. Vorig jaar heb ik het laatste plekje dat ik nog overhad om te beplanten – een strookje grond tussen een vlier en *Hamelis* in de voortuin – gevuld met nog wat meer vaste planten en bloembollen.

Maar nu ben ik toch echt uit al mijn beschikbare ruimte gegroeid. Daarom ben ik ook ontzettend blij met mijn nieuwe volkstuintje, pal naast collega (en nu dus ook moestuin-buur) Linda. Het eerste wapenfeit is een tuinkist (met hulp van mijn schoonvader gemaakt van oude schuttingplanken) voor alle gereedschappen, die ook dienst doet als zitplek. En net als Linda heb ik gekozen voor 'no-dig', wat op de zware kleigrond sowieso een prettigere methode is om de grond te verbeteren dan spitten. Maar verder lopen onze plannen behoorlijk

uiteen. Ik ben bijvoorbeeld erg geïnteresseerd in permacultuur en plantengilden – planten die elkaar versterken als je ze bij elkaar zet. Zo hoop ik nog deze winter twee laagstam kersenbomen te kunnen planten en daaromheen planten zoals bieslook, kamille en *Calendula*.

Ook wil ik de ruimte optimaal benutten. Het hek dat ik om de tuin wil zetten, zal beklommen gaan worden door klimcourgettes, komkommers en pompoenen. Daarnaast wil ik dit jaar mijn oogst beter gaan spreiden én voor het eerst gewassen gaan zaaien die ook volgende winter een smakelijke oogst zullen opleveren. Komend jaar zit ik zeker niet stil!

Linda Passies: "Eerste échte moestuinjaar"

Acht jaar lang had ik alleen een dakterras om mijn groene liefde kwijt te kunnen. Hoewel ik er in eerste instantie erg blij van werd – en het ook een hoop complimentjes opleverde van burens – raakte ik wel ontmoedigd door de koudere periodes waarin ik alle in mijn enthousiasme gekochte planten in mijn mini-appartement kwijt moest. En dat terwijl ik met ruim vijftig kamerplanten en twee geschikte ramen daar helemaal geen plek meer voor had.

Een tijdlang hield ik mijn plannen dus maar in bedwang en koos ik voor de verstandige weg. Toen ik bijna drie jaar geleden verhuisde en plots een heuse stadstuin tot mijn beschikking had, kon ik mijn geluk dus niet op. De borders raakten overvol en afgelopen jaar snoepte ik steeds meer gazon af van mijn vriend (die veel waarde hecht aan zijn vijf minuten grasmaaien). Ook het terras raakte overvol met mijn pluktuin in fruitkistjes.

Je begrijpt: ik was in de wolken toen ik eind 2022 de gelegenheid kreeg een volkstuin te huren. Overigens zijn collega Helga en ik moestuin-burens geworden, zoals je op de vorige pagina al kon lezen. Ik besloot al snel dat ik wil experimenteren met de no-dig methode. Samen met mijn vriend maakte ik verhoogde moestuinbedden – hij was ook dolblij dat ik een nieuwe plek had gevonden. Een simpel schetsje in een notitieboek was de basis. Bloembollen, knoflook, ui en wat koudekiemers hebben hun plek al gekregen en de eerste spierpijn van het compost kruien is alweer verdwenen. Verder ga ik dit jaar mijn eerste échte moestuinjaar in.

Mijn plan bestaat uit een mix van pluktuin en moestuin. Ik kan niet wachten op de heerlijke zomermaaltijden bomvol zelfgekweekte vitaminen. Maar ook kijk ik enorm uit naar de bossen vol zelfgekweekte dahlia's, zinnia's, *Lathyrus* en droogbloemen. Al is de eerstkomende klus de hekjes die ik

ga vlechten van wilgentenen, samen met m'n vader (mijn tuinheld).

Dit komende jaar ga ik gebruiken om al mijn theoretische kennis in de praktijk te brengen. En dan zal ongetwijfeld blijken dat er nog veel te leren valt.

Anne Wieggers:
**“Felgekleurde voorpret en wapenen
 tegen klimaatverandering”**

Als er iets is waar we als tuiniers op kunnen rekenen, dan is het wel dat geen jaar hetzelfde is en dat we dus eigenlijk nergens op kunnen rekenen. Dat wordt steeds meer onze waarheid. Klimaatverandering dwingt ons zo flexibel mogelijk te zijn. Was 2021 een historisch koel en nat jaar waarin tomaten massaal het loodje legden, 2022 was juist een historisch warm en droog jaar waarin de tomaten maar bleven komen en sommige dahlia's van de schrik een bloeistop inlasten. Wie weet wat 2023 ons brengt? Ik weet wel dat ik mij wil wapenen tegen wat voor omstandigheden er ook op ons afkomen. Dit doe ik door kennis te verzamelen en een paar klusjes uit te voeren.

Met pijn in mijn hart zag ik het afgelopen jaar planten verschrompelen in de zinderende hitte, terwijl ik naastig aantekeningen maakte van planten die met opgeheven hoofd doorbloeden. Zo was ik op reis in Engeland en zag ik bij Sarah Raven prachtige combinaties van *Verbena hastata* en *Gaura*. Bij Sissinghurst was het recent afgeronde 'Delos', vol droogtebestendige, kruidachtige

vaste planten geweldig om te zien, ondanks de luchtrillingen van de hitte die dag. Alles stond in bloei en alles rook naar mediterrane glorie. Bij Great Dixter was ik zwaar onder de indruk van hoe de strobloemen, *Nicotiana* en een zalmkleurige *Canna* de show stalen. En dat terwijl het verboden was te sproeien op dat moment in het VK! Deze planten zouden daarom weleens een plekje kunnen gaan vinden in mijn tuin.

Ook heb ik een enorme voorliefde voor wat fellere kleuren de afgelopen tijd. Van pastel ga ik meer richting glas in loodtinten. Zalmkleuren in combinatie met paarstinten, en *Lathyrus* in bijna zwarte en oranje kleuren. Ik heb een zadenkistje vol met belofte klaarstaan in de koelkast. Deze tijd gebruik ik vooral om lekker plannetjes te smeden. Ik maak aantekeningen vol schetsjes en in mijn hoofd ontwerp ik erop los.

Ondanks het feit dat de winterzonnewende alweer achter ons ligt en de dagen lengen, is het nog steeds best een donkere tijd. Ik ben daar niet zo goed in. Ik geloof dat ik op zonne-energie werk, en ja, daar is nog weinig van te

vinden in januari. Vandaar dat ik wel een stok achter de deur kan gebruiken om naar buiten te moeten. Ik vind die in de vorm van mulchen en het vernieuwen van een moestuinbed in mijn voortuin. Ik heb een enorme voorliefde voor scheerwol, aangezien die geweldig is om de bodem droogtebestendig te maken. De boerderij van mijn schoonvader – die schapen heeft – heb ik dan ook al leeggeplunderd en ik breng een laag aan op de grond. Terwijl de wol langzaam vergaat, verrijkt het de bodem.

In de voortuin is het tijd mijn smalle strookje moestuin wat liefde en tijd te geven. Toen we het huis waarin we nu wonen kochten, was het een bouwval en hebben we heel veel geklust. Omdat ik niet zonder vers eten uit de tuin kan, heb ik toen in allerijl een verhoogd bed gemaakt waaruit we nu al jaren oogsten. Dat valt nu letterlijk uit elkaar. Ik vlecht de komende tijd een verhoogd bed van 60 cm hoog en laat ruimte over voor een fijn bankje. Hier overheen komt een flinke boog, waarin ik *Lathyrus* en *Cobaea* ga laten groeien. Ik zie mezelf al helemaal zitten! Op naar een heerlijk tuinjaar!

Waar moet ik beginnen?

Composteren

Veel beginnende tuiniers worden onzeker bij het idee dat ze eerst de basis moeten aanleren. Maar in deze exclusieve twaalfdelige serie helpt **Alan Titchmarsh** je om de vaardigheden onder de knie te krijgen die echt belangrijk zijn. Deze maand legt hij uit hoe je plantenafval kunt omzetten in 'goud voor tuiniers' en geeft hij suggesties die geschikt zijn voor iedere tuin. Binnen de kortste keren maak je compost om borders te boosten en de moestuin te verrijken.

Je leert:

- ✓ Tuincompost maken
- ✓ Hoe en waar je het kunt gebruiken
- ✓ Wat de beste materialen zijn om in de compostbak te gooien.

FOTO: SARAH CUTTLE

“Het is zo’n verspilling als je plantenafval niet gebruikt om compost te maken. Het is goed voor de grond en goed voor je portemonnee, en je zult je bijzonder milieubewust voelen.”

Je kunt allerlei tuin- en keukenafval omzetten in voedingsrijke compost die goed is voor de grond en je planten.

Composteren

Het is zo'n verspilling als je plantenafval niet gebruikt om compost te maken. Tuinafval kan je grond enorm verbeteren en is dus absoluut niet nutteloos of ongewenst. Dat is waar het bij composteren om gaat: tuinafval verwerken tot iets waardevols, niet alleen voor jouw stukje planeet, maar ook voor het milieu in het algemeen. Het laten verrotten van organisch tuinmateriaal mag dan misschien iets kleins lijken, maar als je het eenmaal gewend bent, zul je je afvragen hoe je zo'n kostbare grondstof ooit hebt kunnen weggooien.

Zelf compost produceren is nuttig, vergt weinig investering, helpt om uitputting van waardevolle veengronden te voorkomen en bespaart jezelf de kosten van andere vormen van bodemverbetering.

Vroeger kocht je het spul in plastic zakken, maar met een beetje planning en inspanning kun je zelfvoorzienend worden. Het is goed voor de grond en goed voor je portemonnee, en je zult je bijzonder milieubewust voelen.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; GETTYKARHOLUND

Tuincompost uitgelegd

Wat is tuincompost? In wezen is het een mengsel van verteerd organisch materiaal dat goed is voor de bodemstructuur en -textuur en de waardevolle micro-organismen in de grond.

Tuincompost moet niet worden verward met de zaai- en potgrond die je in zakken kunt kopen. Zelfgemaakte compost voeg je toe aan tuingrond, die daardoor vruchtbaarder wordt. Het vergroot ook het vochthoudend vermogen van zanderige grond door de deeltjes met elkaar te verbinden. Gek genoeg verbetert het ook het dreinerend vermogen van kleigrond door de deeltjes juist van elkaar te scheiden. Het klinkt allemaal magisch en tot op zekere hoogte is het dat ook, hoewel de magie gebaseerd is op gezond verstand en alledaagse praktijk.

Tuingrond bevat altijd iets aan organisch materiaal, maar omdat dit vergaat totdat het helemaal is verdwenen, moet het regelmatig, het liefst jaarlijks, worden aangevuld.

Om zelf tuincompost te maken heb je een compostbak nodig, het liefst een hoge bak met een inhoud van 1 m³. Twee bakken is nog beter want dan kun je, als je systeem eenmaal loopt, de ene vullen en de verteerde inhoud uit de andere gebruiken. Ik heb een grote tuin, dus ik heb twee bakken naast elkaar gezet, van elk twee kubieke meter. Hoewel het minder milieuvriendelijk is, kun je ook een tweedehands plastic compostbak kopen. Sommige gemeenten bieden compostbakken aan.

De twee belangrijkste composteermethoden zijn warm en koud composteren. Bij warm composteren vul je de bak tot aan de rand met verschillend organisch materiaal dat je regelmatig moet keren zodat het snel verteert. Maar omdat ik van mening ben dat het leven te kort is om het te verspillen, denk ik dat compost keren zonde van de tijd is. Plantaardig materiaal dat niet meer groeit, begint te rotten. Het is aan ons om die eigenschap te gebruiken en niet te belemmeren.

Koud composteren duurt langer, maar je hoeft de compost niet te keren. Vul de bak gewoon geleidelijk met materiaal naarmate het beschikbaar komt. Ook dit wordt warm tijdens de vertering, maar niet zo snel als bij warm composteren. Toch zal het in de loop van zes maanden tot een jaar helemaal zijn verteerd. Dit systeem werkt prima voor mij, omdat ik mijn composthoop van voor- tot najaar

aanvul, en in de winter en begin voorjaar leeghaal.

Meer opties

Er zijn nog een paar andere manieren om compost te maken. In een wormenbak verwerken wormen organisch materiaal tot kleine hoeveelheden krui-melige compost en vloeibare mest.

Verteerd herfstblad, ofwel blad-aarde, is een andere goede grondverbeteraar of mulch. De bladeren doen er langer over om te vergaan dan zachter, groen materiaal (minimaal een jaar), dus je kunt ze het beste in een aparte bak gooien, of in zwarte zakken als je ruimtegebrek hebt. Het composteren vertraagt of stopt als ze uitdrogen, dus houd ze voldoende vochtig.

Je kunt goed verteerde stal mest of afgewerkte champignoncompost (champost) kopen om de grond te verrijken met organisch materiaal, maar zelf composteren is goedkoper.

En hoe zit het dan met bemesten? Zie dat als het toedienen van vitamines aan de grond. Compost voorziet de tuin van een voedzame maaltijd, niet van een paar vitaminepillen. Een combinatie van deze twee houdt je grond in topconditie.

BELANGRIJKSTE PUNTEN

- **Beslis of je warm of koud wilt composteren.**
- **Overweeg andere manieren, zoals een wormenbak.**
- **Maak ruimte voor bladaarde.**

Maak bladaarde door herfstbladeren in een vuilniszak of bak van gaas te stoppen en ze daarin een jaar te laten verteren.

Hoe lang duurt het?

Groenafval verteert bij warmer weer sneller en vertraagt in de winter. Als je gaat voor een jaarcyclus, die voor mijzelf goed werkt, word je niet teleurgesteld en ben je weinig tijd aan de compost. Als je veel tijd omhanden hebt en voor de warme composteermethode kiest, waarbij je de bak vult met een goed mengsel van materialen die je elke week keert, kun je in slechts drie tot zes maanden compost produceren. Maar het kost jezelf wel meer tijd en moeite.

Hoe bespaar je geld?

Je bespaart geld doordat je geen zakken met kant-en-klare compost hoeft te kopen, zoals stalmest, afgewerkte champignoncompost of andere producten die worden verkocht als 'bodemverbetersaars' (en waarvan de ingrediënten een mysterie blijven). Door turfhoudende bodemverbetersaars te vermijden help je bovendien waardevolle veengronden te beschermen, iets wat voor ons allemaal prioriteit zou moeten hebben. En als je eenmaal een compostbak hebt gemaakt, waarvoor je maar weinig hoeft te investeren, zou die jaren moeten meegaan.

Wat mag ik verwachten?

Je zult je bijzonder duurzaam en verantwoord voelen. Je smaakt de voldoening van het besef dat je op het gebied van grondverbetering een grote stap in de richting van zelfvoorziening zet, ook al kun je niet echt alles wat je nodig hebt zelf produceren. Je draagt je steentje bij voor de planeet, gooit geen materiaal weg en geeft terug aan de aarde wat je hebt gebruikt. Als je de inhoud van de compostbak vochtig, goed gemengd en aangedrukt houdt, zal alles vergaan. Als dit niet gebeurt, doe dan iets om deze drie voorwaarden te verbeteren. Zo simpel is het echt. Ik verwacht ook dat je een kick krijgt als je ontdekt dat het heeft gewerkt en je een bak vol kruimelige, zoetgeurende compost hebt om de grond een boost te geven.

Koop of maak een compostbak van ongeveer 1 m³, met een deksel en een luik of verwijderbare planken.

Compost maken

Zelf compost maken is gemakkelijker dan je denkt. Zodra de bak staat, volg je gewoon de volgende stappen. Succes verzekerd.

1 Meng de materialen goed telkens als je een nieuwe lading toevoegt, zodat er nergens grote concentraties van één materiaal voorkomen. Grasmaaisel, bijvoorbeeld, beschimmelt en wordt slijmerig en wit als je het niet mengt met plantmateriaal met grotere bladeren. Streef naar een samenstelling van half koolstof (meestal droger, bruin materiaal) en half stikstof (groen afval). Maak houtige stengels klein of versnipper ze, dan vergaan ze sneller.

2 Houd de inhoud vochtig. Besproei de bak in warme, droge perioden royaal met water. Vocht is essentieel voor het rottingsproces. Als het materiaal uitdroogt, vertraagt of stopt de compostering.

3 Druk de hoop van tijd tot tijd aan met de achterkant van een vork of hark, of klim in de bak en loop eroverheen. Door luchtzakken zal de hoop plaatselijk uitdrogen en ongelijkmatig vergaan.

4 Dek de bovenkant af met een stuk oud tapijt of jute om vocht en warmte vast te houden.

Mulch borders met tuincompost om vocht vast te houden en onkruid te weren.

HOE GEBRUIK JE COMPOST

De twee belangrijkste manieren om compost te gebruiken zijn op de grond of in de grond. Als je het als mulch op het oppervlak gebruikt, helpt het om vocht in de grond te houden en onkruid te weren. Wormen zullen het geleidelijk door de grond werken, waardoor de bodem verbetert. Breng een 5 cm dikke laag aan in het voorjaar, wanneer de grond nog vochtig is en voordat de meeste onkruidzaailingen opkomen. Doe dit elk jaar en het zal je verbazen hoe sterk de kwaliteit van de grond in de loop van de tijd verbetert.

Heb je een moestuin of volkstuin, spit de tuincompost dan door de grond (of verspreid het over het oppervlak als je 'no-dig' tuiniert). Doe dat 's winters of begin voorjaar, voordat het zaai- en plantseizoen begint. En werk ook zoveel mogelijk tuincompost door nieuwe bloemperken of borders. Een betere grondverbetering bestaat er niet, zeker niet in combinatie met wat universele organische mest, zoals lavameel: het verbetert de grond, de activiteit van bodembacteriën en de algehele vruchtbaarheid.

Als je tuincompost aan kleigrond toevoegt, verbetert de bewerkbaarheid en het drainerend vermogen in de loop van de jaren. Zanderige grond houdt vocht en voedingsstoffen beter vast. In beide grondsoorten zullen de planten er enorm van profiteren. Ze groeien goed en zijn beter bestand tegen zowel de kuren van het weer als ziekten en ongedierte.

Potgrond maken

Zodra tuincompost goed is verteerd, kun je het zeven en mengen met topgrond van goede kwaliteit om je eigen potgrond te maken. Maar hier is voorzichtigheid geboden: ik gebruik dit liever in grote buitenpotten dan in kleine potten in huis of de kas, omdat mogelijk aanwezige ziektekiemen of ongedierte, zoals lapsnuitkevers, in kleine ruimten grotere gevolgen hebben. Maar als de compost warm genoeg is geweest, zijn veel ziektekiemen waarschijnlijk dood.

Dus probeer het gewoon als je op het gebied van grondverbetering graag zelfvoorzienend wilt zijn. Ik raad je wel aan om eerst op kleine schaal te experimenteren voordat je helemaal overstapt.

Voeg gelijke hoeveelheden groen plantaafval en bruin materiaal zoals houtige stengels en karton toe.

INGREDIËNTEN VOOR SUCCES

Dit mag erin

- Groenafval uit de moestuin
- Perkplanten aan het eind van het seizoen
- Zacht, groen snoeiafval
- Verwelkte bloemen
- Gebroken eierschalen
- Verscheurd krantenpapier
- Eenjarig onkruid
- Grasmaaisel (maar meng het er goed doorheen)
- Kleine hoeveelheden herfstbladeren
- Keukenafval, zoals de topjes van wortelen en aardappelschillen

Dit mag er niet in

- Ziek plantenmateriaal
- Bereid voedsel (inclusief brood en aardappelpuree)
- Vaste onkruidplanten met dikke wortels
- Eenjarig onkruid dat zaad heeft gezet
- Dikke, houtige stengels (tenzij versnipperd)
- Grote hoeveelheden herfstbladeren (maak hier apart bladaarde van)

VOLGENDE MAAND Begin het tuinjaar met Alans instructies om perfect te zaaien.

NIEUW

Gardeners' World Scheurkalender 2023

- ✓ Vol tips, verse inspiratie en handige checklists
- ✓ 365 dagen iets te doen in de tuin
- ✓ Elk weekend een heerlijke weekendklus

15,99

Bestel tot en met 30 oktober met gratis verzending via
gardenersworldmagazine.nl/scheurkalender

Gardeners' World magazine

JOUW SNOEI- MAAND

Frances Tophill laat zien hoe je in de winter verwildeerde struiken weer in vorm brengt.

De koude januaridagen worden weliswaar geleidelijk langer, maar van die verandering is nog weinig te merken. Veel tuinplanten hebben er baat bij als je ze nu snoeit. Het is het begin van het rozensnoeiseizoen waarin je dode takken verwijdt en struiken voor het komende jaar in vorm brengt.

Januari is ook de belangrijkste maand om blauweregen te snoeien. In de winter moet je de lange stengels tot op een paar knoppen van het hoofdstel terug snoeien om een rijke voorjaarsbloei te stimuleren.

Hartje winter is ook de beste tijd om bladverliezende struiken en sommige groenblijvers te verjongen door ze drastisch terug te snoeien. Grote, breed spreidende struiken kun je intomen door ze nu sterk te snoeien, soms zelfs tot een stronk. Een plant die zo sterk wordt gesnoeid, ervaart een shock en heeft wat tijd nodig om te herstellen. Daarom moet je dit maar eens in de paar jaar doen. Na een verjongingssnoei kun je de struik onder controle houden door hem jaarlijks licht te snoeien.

Fatsoeneer nu kruisbessenstruiken voor een goede vruchtzetting.

Snoei deze planten nu ook

Dit is de periode om struiken en klimplanten in te tomen, waaronder sommige vorstgevoelige planten, om ze genoeg tijd te geven bloemknoppen te ontwikkelen.

KAMPERFOELIE Een grote, verwilderde *Lonicera* kun je nu sterk terugsnoeien, zodat hij opnieuw uitgroeit tot een sierlijke plant.

TROMPETBLOEM Snoei deze groeikrachtige klimplant terug tot een goed gestel. Dit bevordert de bloei en voorkomt dat hij te groot wordt.

ENGELENTROMPET Deze vorstgevoelige struik staat nu veilig binnen. Snoei hem in vorm voor nieuwe takken met bloemen in de zomer.

VLIERBES Snoei vlieren nu terug. Vooral jonge scheuten van cultivars met decoratieve bladeren zien er na de snoei prachtig uit.

Verwildeerde struiken terug-snoeien

Snoei volwassen struiken die te groot voor hun plek zijn geworden helemaal tot de basis terug. Gebruik voor takken een snoeizaag, want die zaagt tijdens de trekbeweging en heeft een klein blad dat geschikt is voor krappe ruimten. Streef naar gladde snijvlakken die goed genezen.

Nu niet snoeien

Snoei nu alleen mannelijke *Aucuba*. De vrouwelijke planten dragen 's winters vuurrode bessen.

X AUCUBA Snoei vrouwelijke broodboomplanten niet, want de bessen zijn de hele winter mooi.

Mannelijke planten kun je nu wel snoeien.

X CHAENOMELES Als je sierkwee nu snoeit, haal je de vroege bloemknoppen weg. Deze ontkiemen heel vroeg in het voorjaar en zetten daarna vrucht.

X TAXUSHAGEN Snoei nu zeker geen groenblijvende haagplanten, zoals taxus en laurier, om vorstschade te voorkomen. Snoei pas vanaf mei.

X VROEGBLOEIENDE CLEMATIS (GROEP 1)

Deze clematissoorten, waaronder *armandii*, *cirrrosa*, *alpina* en *montana*, moeten in het voorjaar meteen na de bloei worden gesnoeid, wanneer alle risico op vorst is geweken.

Pruikenboom snoeien

De pruikenboom (*Cotinus coggygia*) heeft zachte, ovale bladeren in diverse lichte en subtiele kleuren, en draagt 's zomers kleine bloemen in luchtige pluimen die op fijn haar lijken, vandaar de naam. Verder krijgt het loof een opvallende dieprode herfstkleur zodra het kouder wordt. Deze struiken gedragen zich

meestal redelijk en je houdt ze met een lichte snoeibeurt in vorm. Maar als ze te groot worden, reageren ze ook goed wanneer je ze 's winters drastisch tot een stronk terugsnoeit. Dit wordt verjongingssnoei genoemd en stimuleert de groei van nieuwe verticale scheuten waaraan het komende seizoen grotere bladeren verschijnen.

Door nu de oude takken van een pruikenboom terug te snoeien, ontstaan nieuwe, krachtige takken.

Stap voor stap

1 Met een schone, scherpe zaag snoei je de hoofdtakken tot een stronk terug. De vorm van de struik bepaalt tot hoever, maar een stronk moet gewoonlijk minstens 60 cm hoog zijn. Snoei grotere takken in meerdere stappen terug.

2 Snoei groeikrachtige, verticale takken of kleine waterloten die aan de stronk ontspruiten terug totdat ze allemaal even hoog zijn. Zo krijgt de struik een evenwichtige vorm wanneer hij in het voorjaar weer uitloopt.

3 Het eindresultaat kan er vrij drastisch uitzien, maar wees gerust: de pruikenboom zal in het voorjaar sterk uitlopen. Je zult zien dat de struik zo goed herstelt dat de takken in juli waarschijnlijk hoger zijn dan jij.

Tip

Het is altijd het beste om takken vlak boven een knop te snoeien. Daarmee verminder je de kans op afsterving doordat je te grote stompjes boven de knoppen laat zitten.

Tijdens het rustseizoen zouden kleine, gezwollen knoppen aan de tak zichtbaar moeten zijn. Maar als ze nog niet zijn gezwollen, zijn ze moeilijker te herkennen. Zoek in dat geval naar de dunne, horizontale lijntjes op de tak die de plek van de knoppen aangeven.

Snoei vlak boven een naar buiten gerichte knop.

Ook zo snoeien

Veel struiken verdragen een verjongingssnoei, maar meestal bloeien ze dan dat jaar niet meer.

■ **Olijfwilg** is een groenblijver die verjongd kan worden. Wees wel voorzigtiger en snoei maar één op de drie takken terug.

■ **Anna Paulownaboom** kan tussen nu en het voorjaar drastisch worden gesnoeid. Hij zal dan grote, tropisch aandoende bladeren produceren.

■ **Viburnums** in allerlei soorten en maten reageren goed op een drastische snoei.

Cotinus coggygia

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Bloei												
Snoeien												

VOLGENDE MAAND Breng vlier in vorm voor zomerse pracht.

De toekomst in onze handen

Alle tuinen worden getroffen door de klimaatverandering, maar veel mensen weten niet wat ze eraan kunnen doen. In dit artikel leggen we uit hoe we als tuiniers gezamenlijk een belangrijke positieve bijdrage kunnen leveren door milieuvriendelijk te tuinieren.

Tuinieren is toch altijd 'groen'? Zijn we niet al groen bezig als we de planten in de tuin kweken en verzorgen? Nee, niet als je rekening houdt met benzine verslindende grasmaaiers en bladblazers, potgrond met turf, plastic potten, kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen. Tuinieren is soms helemaal niet zo groen.

Maar dat kan het wel zijn. Van de planten en de mest die we kopen tot de plastic potten en de bestrijdingsmiddelen die we juist niet kopen, van hoe we gras maaien en heggen knippen tot hoe we afval weggooien: er zijn veel manieren om tuinieren te vergroenen, voor ieders bestwil.

Misschien denk je dat je individueel niet zoveel kunt doen. Maar ons land telt miljoenen

tuinen en ontelbare balkons, binnenplaatsen en vensterbanken. Stel je voor hoeveel minder plastic we zouden gebruiken en hoeveel koolstofdioxide (CO₂) we zouden opslaan als we allemaal iets groener te werk zouden gaan. Stel je voor hoeveel water we zouden besparen en hoeveel meer dieren zoals egels en bijen we in leven zouden houden.

Ieder van ons kan een verschil maken, zowel in wat we kweken als hoe we kweken, van de grootste lap grond tot het kleinste balkon. En het is nog nooit zo belangrijk geweest om in actie te komen.

Het komende jaar gaan we uitleggen wat er kan worden veranderd – van planten die letterlijk onze planeet kunnen redden tot het verbeteren van de luchtkwaliteit en het voorkomen van bodemuitputting. En van hulp bieden aan tuindieren in tijden van verandering tot elke vierkante centimeter van de tuin benutten als voedselbron voor onszelf, bestuivers en bedreigde diersoorten.

Lees verder om te zien wat je nu meteen kunt doen om een groenere tuinier te worden. Voor een gezondere toekomst voor jou, je gezin én de planeet.

“Van de potgrond die we kopen tot het plastic dat we niet kopen: we kunnen allemaal groener tuinieren.”

10 STAPPEN naar een groenere tuin

Wil je graag groener tuinieren, maar weet je niet goed waar je moet beginnen? Hoe groot of klein je tuin ook is, je kunt nu meteen constructief aan de slag zonder drastische veranderingen of enorme extra inspanningen. Onderneem gewoon een of twee acties uit deze lijst. De komende maanden gaan we dieper in op elk van deze onderwerpen.

1 Kweek meer planten

Meer en meer planten kweken is het belangrijkste wapen in de strijd tegen klimaatverandering. Planten absorberen CO₂, halen vervuiling uit de lucht en houden water in de grond vast. Hiermee houden ze verdere klimaatverandering tegen, verbeteren ze de luchtkwaliteit en voorkomen ze overstromingen. Bomen spelen hierin een sleutelrol, maar ook de struiken en vaste planten daaronder zijn belangrijk. En vergeet je vijver niet. Een goed beplante vijver slaat meer CO₂ op dan eenzelfde oppervlak aan bomen. Begin meteen met binnen planten voorzaaien.

2 Je eigen groenten telen

Maak voedselkilometers tot iets van het verleden door zelf groenten te kweken en seizoensgroenten te eten. Begin met gemakkelijke gewassen, zoals pluksla, snelgroeiende kruiden, courgettes en stokbonen. Als je een kas of beschut terras hebt, kun je tomaten en paprika's proberen. Je zult niet compleet zelfvoorzienend worden, maar alle kleine beetjes helpen. Zaai nu Spaanse peper op een warme vensterbank. En als je van snijbloemen houdt, kweek die dan zelf. Geïmporteerde bloemen worden geleverd met een treurig stemmende hoeveelheid vliegkilometers.

3 Maak grijs groen

Benut elke oppervlakte in je tuin, waar- onder ook je muren. Dat heeft heel veel voordelen, niet in het minst besparing op verwarming. Heggen vangen luchtverontreiniging op voordat die bij je huis kan komen en planten isoleren muren waardoor je huis 's winters warmer en 's zomers koeler blijft. En hoe meer planten we kweken, hoe meer CO₂ er wordt geabsorbeerd. Dus bedek lelijke schuttingen met klimplanten, zet bogen en obeliskken neer voor extra verticale groei- ruimte, beplant bloembakken en gebruik potten om terrassen en binnenplaatsen te vergroenen.

4 Gebruik minder bestrijdingsmiddelen en mest

Onder bestrijdingsmiddelen vallen insecten-, onkruid- en schimmelverdelgers, die samen een dodelijke cocktail vormen voor insecten en de planten waarvan zij afhankelijk zijn. Net als kunstmest kunnen ze uiteindelijk in sloten, beken en rivieren terechtkomen, waar ze algengroei veroorzaken en vissen en ongewervelde dieren doden. Stap over op biologische methoden. Het nieuwe jaar is een perfect moment voor een nieuw begin.

Probeer biologisch afbreekbare potten in plaats van plastic, of maak je eigen potjes van krantenpapier of oude melkpakken.

Zelf sla kweken gaat snel, is gemakkelijk en betekent dat je supervers, biologisch voedsel zonder verpakking of voedselkilometers hebt.

5 Bespaar water

Klimaatverandering leidt tot meer periodes van droogte en watertekort, maar ook tot meer overstromingen. Kraanwater is kostbaar, dus gebruik dat zo weinig mogelijk. De meesten van ons hebben minstens één ton om regenwater op te slaan, maar misschien kun je er nog een paar neerzetten. En als je er nog geen hebt, schaf er dan nu een aan.

6 Help tuindieren

Veel inheemse dieren nemen in aantal af en de klimaatverandering duwt ze steeds verder richting uitsterven. We kunnen de dalende lijn stoppen of zelfs omkeren door diervriendelijk te tuinieren. Als we allemaal bijvriendelijke bloemen en waardplanten voor vlinderrupsen kweken, ruimte maken voor egels en een vijver graven, dan helpen we de kwetsbare soorten een handje. Kom nu in actie voor de vele diersoorten die binnenkort uit hun winterslaap ontwaken: kweek geschikte planten en creëer nuttige habitats.

7 Koop minder, hergebruik en recycle

Is het echt nodig om nieuw tuingereedschap te kopen? Als je je huidige gereedschap en kweekspullen beter onderhoudt, gaan die langer mee. Begin het nieuwe jaar met een nieuwe onderhoudsregime. Neem gewoon de tijd om gereedschap na elk gebruik schoon te maken en correct op te bergen, dan blijft het langer goed. En dat betekent dat je minder hoeft weg te gooien en minder hoeft te kopen.

8 Vermijd het gebruik van plastic

Plastic wordt gemaakt van fossiele brandstoffen. Het is moeilijk recyclebaar en plasticafval

vervuilt het milieu. Als je minder plastic producten koopt, gebruik je minder fossiele brandstoffen en creëer je minder afval. En door de plastic voorwerpen die je al hebt schoon te maken en opnieuw te gebruiken, verleng je hun levensduur en consumeer je minder. Maar hoeveel gebruik je eigenlijk? Controleer vandaag wat je aan plastic hebt en denk na over hoe je met minder toe kunt.

9 Composteer meer en beter

Composteren is een van de beste dingen die je kunt doen voor de planeet. Waarom? Omdat het een natuurlijk regeneratieproces is. Hoe klein je tuin ook is, maak ruimte voor een compostbak om groenafval te recyclen. Het levert jou gratis voedingsrijke grond, voorziet tuindieren van huisvesting en vermindert het afval op vuilstortplaatsen.

10 Minder spitten en minder turf

Klimaatverandering wordt beïnvloed door wat er onder onze voeten ligt. Veengrond bevat een enorme hoeveelheid koolstof, meer dan eenzelfde oppervlak aan bosgrond. Dus als je op turfvrije potgrond overstapt, help je de koolstof te blijven zitten waar het hoort: in de bodem. Koolstof in de grond komt ook vrij door spitten, dus probeer te tuinieren zonder te spitten.

VOLGENDE MAAND De kracht van planten.

Vraag & Antwoord

In iedere tuin loop je wel eens tegen een vraag op – van vragen over plagen, ziekten en de beste planttijd tot het kweken van nieuwe soorten. Wij geven antwoord.

V Hoe verwijder ik slaapkamergeluk?

Soleirolia soleirolia, beter bekend als slaapkamergeluk, is zowel geliefd als gehaat. Terwijl sommige tuinontwerpers het geweldig vinden hoe dit plantje in gaten tussen stenen kruipt of een pot moeiteloos opvult, zijn veel tuiniers er minder van gecharmeerd. Zij beschouwen deze bodembedekker als vervelend onkruid waar ze helaas mee opgescheept zitten.

Omdat zijn stengels makkelijk wortelen, verspreidt slaapkamergeluk zich snel over de grond. Hij kan ook teruggroeien uit slechts een klein stukje dat na het onkruid wieden is achterbleven.

Aangezien hij zich in de meest uiteenlopende omstandigheden staande kan houden, zolang hij maar wat grond heeft waarin hij kan groeien, koloniseert slaapkamergeluk zijn omgeving snel en effectief. Hij verliest zijn blad na vorst, maar onder de grond leeft hij gewoon verder. Dus in het voorjaar keert hij gewoon terug.

Heb je een gazon in de schaduw, dan heb je kans dat *Soleirolia soleirolia* het gras groener maakt. Maar als je liever je gazon zonder deze plant hebt, verticuteer het dan in het voorjaar en najaar. Voed het gras ook regelmatig en gooi het gras niet op je composthoop maar in de groene kliko. Zo voorkom je dat restanten van de plant zich verder kunnen verspreiden in je tuin. Gebruik sowieso geen onkruidverdelgers, want daar is slaapkamergeluk immuun tegen.

Heeft de plant zich verspreid door je borders, schoffel dan bij droog weer of haal het met een handvork uit vochtige grond. Bedek de grond daarna liefst met een dikke laag compost. En zoals bij alle hardnekkige onkruiden: blijf het gewoon verwijderen zodra je het ziet. Dat is geen spannende oplossing, maar wel de meest effectieve.

V Hoe voorkom ik dat slaapkamergeluk terugkomt?

A Maak deze winter de vochtige hoekjes waar slaapkamergeluk van houdt grondig schoon. Maak het gebied helemaal leeg, zodat je er in het voorjaar regelmatig kunt schoffelen. Schrob en was harde oppervlakken waar het zich heeft verspreid.

TIP

Maak een groot oppervlak onkruidvrij door het terrein in vlakken op te delen en steeds één deel aan te pakken. Zo kun je je vorderingen beter bijhouden.

V Hoe beplant ik een plek die zowel in de zon als schaduw ligt?

A Als je huizenblok een groot deel van het jaar het directe zonlicht blokkeert, valt er toch meer indirect licht in je tuin dan je zou denken. Het moeilijkste is schaduw onder dichte bomen of groenblijvende struiken. Maar in beide gevallen kun je de echte zonliefhebbers beter niet kiezen. Met name zilverbladige mediterrane planten en kuipplanten die net niet winterhard zijn zullen zo'n plek tijdens koude, natte winters lastig vinden. Zware schaduw kan er ook voor zorgen dat veel planten pas vrij laat beginnen te groeien.

Maar zodra de kans op vorst geweken is, kun je de meeste niet-winterharde perkplanten uitplanten, omdat de zon in die

periode het grootste deel van hun bloeiperiode hoog genoeg staat. Vermijd wel planten met bont, gekleurd en met name geel blad, omdat deze makkelijk verbranden, zeker in omstandigheden met donkere schaduw en felle zon.

Verbeter hoe dan ook eerst de grond met goed verteerd organisch materiaal (zoals stalmest of compost), zodat hij niet zo snel uitdroogt. Daarna kun je voorjaarsbollen planten, die in de zomer in rust gaan. De parmantige narcis 'Lemon Drops' krijgt meerdere bloemhoofdjes en de heerlijk geurende *Narcissus 'Avalanche'* krijgt tot wel vijftien bloemen per stengel. Bos-anemonen, met name de lavendelkleurige *Anemone nemorosa*

Corydalis flexuosa is een vaste plant die zowel zon als schaduw tolereert.

Wacht tot na de laatste vorst voor je zomerperkgoed uitplant.

'Robinsoniana' of de citroenkleurige *Anemone x lipsiensis*, zijn een mooie aanvulling.

Probeer ook drieblad (*Trillium*), bijvoorbeeld de roodbloemige *Trillium erectum*. De blauwe helmblom *Corydalis flexuosa* is een schoonheid. Sommige varens kunnen ook goed tegen deze contrasterende omstandigheden, waaronder exemplaren van de inheemse, groenblijvende *Asplenium scolopendrium*, zoals uit de Crispum-groep. De immer populaire rode sluiervaren, *Dryopteris erythrosora*, pronkt met rood blad in het voorjaar en wordt daarna groen.

Ook bepaalde soorten hosta's die wat meer zon kunnen hebben, zoals de geurende, witbloemige varianten van *Hosta plantaginea*, de grijsbladige *H. sieboldii* en *H. 'Sum and Substance'* zullen het op deze plek goed doen.

V Hoe pak ik tuinieren op de kinderopvang het beste aan?

A Wat heerlijk als je kinderen op de opvang kunt laten kennismaken met tuinieren! Voor de kleintjes zijn potten of bakken ideaal, omdat elk kind dan zijn eigen pot kan hebben. Zorg dat ze schoon zijn en drainagegaten hebben. Gebruik daarnaast goede potgrond, geen tuingrond.

Probeer planten die snel groeien, zoals sla, radijs, lente-uitjes of erwten (die je als kiemgroente kunt oogsten). Er zijn ook soorten die wat meer tijd nodig hebben maar voor kinderen erg leuk zijn, zoals kruidje-roer-mij-niet (*Mimosa pudica*). De kinderen kunnen tegen de blaadjes blazen en zien hoe ze zich samenvouwen. De planten zijn wel stekelig, dus ze kunnen ze beter niet aanraken. Zaai de zaden in het voorjaar bij 13 °C. Kweek verder kruiden, zoals munt, die bij aanraking of het kneuzen van de blaadjes lekker ruiken en – heel belangrijk – goed smaken.

Snelgroeïende kruiden zijn zowel om hun geur als smaak leuk om met kinderen te kweken.

V Wanneer kan ik een volwassen schoonvrucht verplaatsen?

A Je kunt planten eigenlijk op elke leeftijd verplaatsen, maar wanneer ze al behoorlijk fors uit de kluiten gewassen zijn is dat niet altijd even praktisch. Wat je ook doet, verplaats de planten liefst wanneer ze in rust zijn, tussen de bladval in het najaar en het ontluiten

van de eerste verse knoppen in het voorjaar.

Graaf ruim om je schoonvrucht (*Callicarpa*) om een zo groot mogelijke wortelkluit uit de grond te kunnen tillen. Knip beschadigde wortels af met een snoeischaar en sprenkel wat

mycorrhizaschimmels over de overige blootliggende wortels. Herplant de struik op de nieuwe plek op dezelfde diepte als waar hij oorspronkelijk stond. Geef daarna water en bedek de grond met een laag mulch om water vast te houden.

Verplaats struiken zoals schoonvrucht (*Callicarpa*) liefst wanneer ze in rust zijn.

V Ik heb mijn compostvaten geleegd in mijn moestuin. Zullen de wormen overleven?

A Wij zijn een groot voorstander van compost en als er veel wormen in zitten, zit het met de mix van groen en bruin materiaal erg goed. Er zijn vele soorten wormen. De soorten die op organisch materiaal leven en het afbreken in compostbakken zijn onder andere de tijgerworm *Eisenia fetida*, *E. andrei* en *Dendrobaena veneta*.

Wormen die je toevoegt aan je tuin bij het legen van je compostvaten zullen al snel een tunnel graven onder het grondoppervlak. Daar gaan ze nog even door met het verwerken van organisch materiaal voordat ze sterven. Gewone regenwormen in onze tuinen graven tunnels door de grond en zijn belangrijk voor een goede bodemstructuur.

Compostwormen zijn anders dan gewone regenwormen.

Zaai winterspinazie in de zomer, in zaaimodules of rechtstreeks in de grond.

V Van welke spinazie kan ik 's winters oogsten?

A Kies een spinaziesoort die geschikt is voor de winterteelt. Een goede keuze is bijvoorbeeld 'Winterreuzen' (ook wel verkocht onder de namen 'Winter Giant' en 'Gigante d'Inverno'). Deze soort produceert grote, donkergroene bladeren die slechte weersomstandigheden goed doorstaan. Het beste kun je spinazie voor de winteroogst zaaien in juli of begin augustus. Je kunt dan beginnen met oogsten vanaf oktober.

V Mijn nieuwe tuin staat vol haagwinde. Hoe kom ik daar vanaf?

A Haagwinde is helaas een echte lastpak waar je niet heel eenvoudig vanaf komt. Zolang er stukjes wortel in de grond achterblijven, kan hij steeds opnieuw uitgroeien. En als je burens er ook last van hebben, zou je eigenlijk met hen moeten samenwerken om te voorkomen dat de plant via hun tuin weer bij jou belandt.

Bestrijd haagwinde in ieder geval niet met chemische middelen! Wij zijn sowieso geen voorstander van het gebruik van onkruidverdelgers in de tuin, maar het heeft ook weinig nut. De meeste middelen tasten alleen het blad aan, terwijl de plant juist vanuit de wortels steeds terug groeit. En middelen die wel tot in de wortels doordringen, zoals glyfosaat,

mogen niet meer verkocht worden aan particulieren, omdat ze mogelijk kankerverwekkend voor mensen zijn én dodelijk voor bijen.

Je kunt beter proberen de plant te verdrukken. Bedek de grond bijvoorbeeld met karton en een dikke laag compost om de plant het licht te ontnemen. Of leg graszoden in je hele tuin en maai het gras een jaar lang (of nog beter: twee jaar) zeer regelmatig. Pas daarna, wanneer alle haagwinde verdwenen is, kun je gaan planten. Begin met bomen, struiken en rozen. Daarna kun je je borders en groentetuin gaan vullen. Tot het zover is, kun je het beste planten kweken in potten en bakken.

Leg graszoden over je nieuwe tuin en maai regelmatig om haagwinde tegen te gaan.

V Moet ik de stronk van een vlier verwijderen nu er honingzwam op groeit?

A Het is altijd beter om dode bomen en struiken meteen helemaal te verwijderen om problemen in de toekomst te voorkomen. Je dode vlier zal een grond van infectie met de honingzwam blijven zolang hij in de grond zit.

Uitgraven dus. Vraag burens, vrienden of familie om je te helpen bij deze klus. Verwijder zoveel mogelijk wortels en doe de resten bij het groenafval. Om de

Honingzwam valt de wortels van veel houtige en vaste planten aan.

kans te verkleinen dat andere planten ook worden aangetast, moet je de rest van je tuin goed bewaterd en gevoed houden. Gezonde planten zijn namelijk minder vatbaar.

V Waarom smaakten de pruimen aan mijn nieuwe boom nergens naar?

A Je kunt pas geplante bomen of struiken beter niet in hun eerste jaar een zware oogst laten produceren, want daardoor verzwakken ze. Voorzie de boom het eerste jaar van een dikke ring mest of compost en dun het volgende jaar de vruchten meedogenloos uit. Laat er slechts een paar hangen. Blijf dit doen tot de boom sterk genoeg is voor een volle oogst.

Dun pruimen uit om de kwaliteit van de oogst te verbeteren.

V Kan ik een twee jaar oude poinsettia terugknippen?

A Poinsettia's of kerststerren zijn lastig om mooi en gezond te houden, maar ze zijn geweldig om in de tuin te planten zodra de grond warm genoeg is. Maar je kunt de plant niet opnieuw opgraven, want de broze wortelen zullen dan afbreken. Het is al knap als je hem twee jaar goed hebt weten te houden en hebt voorkomen dat hij uitdroogt en zijn blad laat vallen. In de zomer moet hij voldoende licht krijgen en daarna heeft de plant een maand lang veertien uur per dag

van complete duisternis nodig om tot bloei te komen.

Maar nu moet je een keuze maken: de hoofdplant behouden, hard terugknippen eind voorjaar/begin zomer, verpotten in verse potgrond en de weggeknipte stukken gebruiken als stekken. Maar je kunt ook de originele plant wegdoen (wat aan te raden is) en eind zomer sterk groeiende scheuten stekken. Dan zullen ze makkelijker wortelen, zeker als je de potjes op een warmtemat zet die de stekken op 20 °C houdt.

Knip poinsettia's terug en verpot ze eind voorjaar of neem eind zomer stekken.

V Waarom is mijn Engelse roos, die in een pot groeit, zo spichtig?

A Waarschijnlijk voelt deze roos zich niet (meer) thuis in de pot waar hij in staat. Als het mogelijk is, kun je hem dus beter verplaatsen naar de vollegrond. Moet hij in een pot blijven staan, geef hem dan eentje die groot genoeg is (minstens 60 cm) en gebruik een potgrond van goede kwaliteit. Geef in de zomer regelmatig water en voeding.

'Wollerton Old Hall' is een geurende Engelse klimroos, geïntroduceerd door rozenkweker David Austin.

Amaryllisbollen lopen weer uit en bloeien met de juiste verzorging elk jaar opnieuw.

V Kan ik mijn amaryllissen die met kerst bloeiden volgend jaar weer laten bloeien?

A Veel mensen denken dat het niet de moeite waard is om de bollen van de amaryllis te bewaren, maar het kan wel degelijk. De amaryllis (*Hippeastrum*) is een prachtige bloem om met de kerstdagen in bloei te hebben en de feestvreugde te verhogen. Na de bloei verwijder je alleen de bloemen, maar niet de bloemstengel. Zo voorkom je dat de plant zaad zet, wat de bol zou verzwakken.

Blijf wel tot eind juli doorgaan met het geven van water en een kaliumrijke voeding. Daarna laat je de grond opdrogen. Het blad wordt geel en sterft af. Verplaats de bol eind september naar een warme plek (circa 17 °C) en geef weer water zodra de nieuwe groei verschijnt. Het beste kun je de bollen om de twee à drie jaar verpotten.

V Mijn toverhazelaar staat te ver naar achter. Wanneer kan ik hem verplaatsen?

A De beste tijd om je toverhazelaar te verplaatsen is wanneer de bloemen verwelkt zijn. Geef hem de dag voor je hem verplant flink wat water en geef hem na het verplanten ook genoeg water tot hij weer goed groeit. Maar let op: voer dit karwei niet uit als de grond bevroren of doorweekt is.

Wacht met verplaatsen tot de bloemen zijn verwelkt.

V De Italiaanse aronskelk groeit door mijn hele tuin. Hoe krijg ik deze plant weg?

A Doe handschoenen aan, pak een handtuinvork erbij en speur hiermee je borders af. Haal ze met de vork allemaal uit de grond. Het kan zijn dat je dit meerdere keren moet herhalen voor alles weg is. Bedek de plekken waar je de *Arum italicum* hebt verwijderd bovendien een à twee seizoenen met wat karton of zwart plastic om ervoor te zorgen dat de planten niet terugkomen.

Arum italicum wordt hier vaak als sierplant aangeplant, maar vervolgens verwildert hij.

Perliet verbetert de drainage als je het door potgrond mengt.

V Wat zijn goede alternatieven voor vermiculiet en perliet?

A Zowel vermiculiet als perliet zijn natuurproducten die worden gewonnen uit mijnen, al zullen weinig tuiniers van deze oorsprong op de hoogte zijn.

Perliet houdt water en voedingsstoffen matig vast. Gebruik je het in grote hoeveelheden in potgrond, dan verbetert het de drainage en werkt het als isolatie voor plantenwortels. Vooral planten als cactussen hebben daar baat bij.

Vermiculiet is sponsachtig en absorbeert water en voedingsstoffen uitstekend. Daarom wordt het vaak gebruikt om zaaigrond af te dekken, of om door potgrond te mengen zodat het water beter vasthoudt.

Beide materialen kun je overigens ook gewoon vervangen. Gebruik in plaats van perliet scherp zand om de drainage te verbeteren en vervang vermiculiet door iets dat water goed vasthoudt, bijvoorbeeld compost.

Aardappelen zetten wel zaad, maar de knollen zijn klein en het nageslacht is niet identiek aan de ouders.

V Kunnen planten die je uit zaad opkweekt knollen produceren?

A Bijna alle planten met knollen maken zaden aan die uiteindelijk uitgroeien tot planten die knollen aanmaken en dit proces herhalen. Maar hoe zit dat dan met, noem eens een dwarsstraat, aardappelen? Aardappelzaden groeien uit tot kleine aardappelplanten die knolletjes produceren. Die kun je weer verder opkweken. Maar de planten die hieruit ontstaan lijken waarschijnlijk niet volledig op hun ouders. Vandaar dat je voor aardappelen elk jaar vers pootgoed koopt, geen zaad.

V Is er een ecologische methode om een kleine kas te verwarmen?

A Ja, rottende mesthopen kunnen warmte genereren voor een kas. Ze hebben wel een aanlooptijd nodig om voldoende op temperatuur te komen. Bovendien koelen ze ook weer af. Het probleem is dus (naast de geur en schadelijke gassen) dat je ze ongeveer maandelijks opnieuw moet maken, omdat de warmte anders vervliegt.

Een ander nadeel is dat mesthopen alleen een basisverwarming kunnen bieden. Je hebt nog steeds een (liefst automatisch) systeem

nodig voor het geval het echt goed gaat vriezen. Het is vrij zinloos om te verwarmen als de vorst toch je kas in kan komen en je planten beschadigt.

Het kost het minste energie als je de kas goed isoleert met lagen bubbeltjesplastic. Dan hoeft je zo min mogelijk bij te verwarmen (liefst met elektrische verwarming). Compenseer tot slot het gebrek aan licht met LED-groeilampen, die relatief weinig stroom verbruiken.

V Wat kan ik doen tegen klaver en mos in het gazon?

A Klaver is erg geliefd bij bestuivende insecten, dus overweeg om het te laten staan. Wil je het er toch uit hebben, haal het dan uit de grond met een grashark. Voed je gazon in lente en herfst en verticuteer het in het najaar. Mos ontmoedig je door de drainage te verbeteren en de grond minder compact te maken door er met een vork wat gaten in te prikken.

Klaar voor de start?!

Van zaden tot vogelhuisjes en van vogelhuisjes tot insectenhôtels, al je tuinierbenodigdheden vind je bij DeZaden.nl

Laat je inspireren!

Shoppen voor de tuin doe je bij DeZaden.nl

DEZADEN

www.dezaden.nl

INSPIRATIE

Mis je kleur in de tuin? Is je tuin net niet die beschutte plek die je voor ogen had? Elke maand lees je hier alles over slimme tuinontwerpen, mooie bloeiers en tips om van je tuin een paradijs te maken.

72

78

85

90

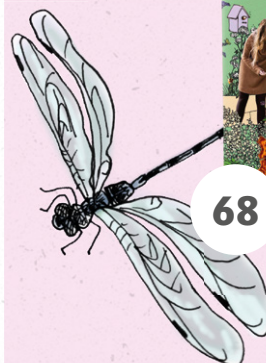
94

Deze maand

- 58 Vecht tegen vocht**
Carol onderzoekt hoe we in onze tuinen omgaan met nattere condities.
- 63 Alles over kamerplanten**
De kokerbromelia (*Aechmea fasciata*).
- 68 Duurzaam tuinieren voor kinderen**
Een exclusief voorproefje van het nieuwe boek van Anne Wieggers.
- 70 De leukste kinderboeken**
Voor de vakantie en het nieuwe jaar.
- 72 Ontwerp en beplant een keukentuin**
Deel 1: het ontwerp.
- 77 Inheemse held**
Grote muur stelt zichzelf voor.
- 78 De hippe amaryllis**
Rogier en Marieke over *Hippeastrum*.
- 82 Review: elektrische maaier van Stiga**
Praktijkttest van de Multiclip 747 S AE.
- 85 Volop groente in elke tuin**
Oogst het hele jaar royaal groenten, ongeacht de omvang van je tuin.
- 90 Aardappelen kweken**
Waar en hoe je aardappelen ook kweekt, er is in elke tuin ruimte voor.
- 94 Paradijs voor insecten**
Wij namen een kijkje in de tuin van Vrij Nederland-hoofdredacteur Ward Wijnkelts.

68

Als er meer regen valt,
hebben we meer
vochtminnende
planten nodig, zoals
deze magnifieke
Hydrangea paniculata.

Vecht tegen vocht

De klimaatverandering wordt steeds beter zichtbaar. Zo wordt het weer grilliger, met soms veel regen of juist droogte. Carol Klein onderzoekt hoe we ervoor kunnen zorgen dat onze tuinen nattere condities aankunnen.

FOTO: SARAH CUTTLE

*“Hoe gaan we om met
meer regenwater in de tuin?
We moeten planten kiezen
die geschikt zijn voor de
omstandigheden waarin ze
terecht komen.”*

Carols 8 favorieten voor **vochtig weer**

***Rodgersia pinnata* 'Superba'**

Schout-bij-nacht is een van de mooiste vochtminnende planten. Hij heeft grote palmachtige bladeren en pluizige bloemhoofden. Deze variëteit heeft kleine felroze bloemen. De bladeren zijn bobbelig en licht glanzend, en hebben zowel bij het uitkomen in het voorjaar als in het najaar een diepe bronskleur. Schout-bij-nacht houdt van vochtige of doornatte omstandigheden. **Bloei** jul-aug **Hoogte x Breedte** 1,5 m x 1 m.

***Hosta* 'Halcyon'**

Alle hosta's houden van vochtige grond en de meeste kunnen ook tegen zeer natte omstandigheden. Deze variëteit is een klassieker, met hartvormige, blauwgroene bladeren. De bladeren blijven na het openen iets opgerold en hebben een mysterieus donker hart. Pas wanneer de stengels langer worden, ontvouwen de bladeren zich volledig. De plant produceert ook halmen met lichtroze bloemen. **B** jul-aug **H x B** 40 cm x 70 cm

***Iris ensata* 'Rose Queen'**

De Japanse lis (*Iris ensata*) is zeer geliefd in zijn vaderland, waar hij vanwege zijn elegante waardigheid vaak het onderwerp van schilderijen is. Hij heeft doorgaans donkerpaarse bloemen, maar de 'Rose Queen' bloeit zacht lila-roze. De plant gedijt goed in natte grond en vindt het ook fijn om in ondiepe vijveroevers te staan. Deze voorliefde voor water betekent dat hij prima tegen overstromingen kan. **B** jun-jul **H x B** 90 cm x 45 cm.

Caltha palustris

Dotterbloemen geven het voorjaar een vrolijk gezicht. Hun goudgele bloemblaadjes hebben de mooie glans waarover veel van de leden van de boterbloemenfamilie beschikken. Als ware moerasplant kan hij prima tegen drassige omstandigheden en overstromingen. Hoewel hij voornamelijk in het voorjaar bloeit, behoudt het loof heel lang een gezonde, donkergroene kleur. **B** mrt-apr **H x B** 25 cm x 45 cm.

De lucht rond onze planeet warmt op en kan per graad opwarming ongeveer 7% meer water bevatten. Dit betekent dat er meer en zwaardere regenbuien voorkomen en de kans op overstromingen groeit. We hebben de gevolgen van klimaatverandering op de hoeveelheid neerslag al gezien. Niet alleen op plaatsen in de wereld waar overstromingen altijd al voorkwamen en nog verwoestender zijn geworden, maar ook in ons eigen land.

Dus er valt steeds vaker regen in steeds zwaardere buien. Foto's van overstroomde tuinen zijn gemeengoed tegenwoordig. De trend gaat weliswaar richting nattere winters en warmere, drogere zomers, maar als het 's zomers

regent, heeft dat vaak grote gevolgen, vooral in stedelijke gebieden waar overstromingen veel schade aan gebouwen aanrichten. Wegen kunnen gevaarlijk worden en rioolstelsels worden overspoeld. En deze overstromingen kunnen ook onze tuinen verwoesten.

Een voorproefje

's Winters kan het nog erger zijn en waarschijnlijk zullen er op steeds meer plaatsen vaker overstromingen voorkomen. We moeten doen wat we kunnen om de klimaatverandering een halt toe te roepen, maar hoe gaan we om met de gevolgen van de toegenomen regen in onze tuinen? Tuinieren is vooral gericht op

de keuze van planten die geschikt zijn voor de omstandigheden waarin ze terechtkomen. We kunnen de regen niet tegenhouden, maar we kunnen wel planten in de tuin zetten die daar tegen kunnen. Hoe meer planten, hoe meer wortels om het water uit de bodem in groen om te zetten.

In sommige opzichten is het extra water goed geweest voor de tuin van Glebe Cottage, want de planten zijn nog weelderiger dan gewoonlijk. Aan de andere kant zijn er bepaalde delen, vooral vlakke paden langs muren, die het hele jaar drassig zijn geweest. We hebben het geluk dat de tuin vanaf het huis steil afloopt, dus zelfs wanneer er gebieden

Osmunda regalis

Met zijn reusachtige, geveerde bladeren en vorstelijk voorkomen doet de koningsvaren zijn naam eer aan. Hij vormt indrukwekkende pollen en in het najaar kleuren de lichtgroene bladeren geel- en roestbruin. Ook de spoordragende bladeren met hun roestbruine pluimen dragen bij aan zijn schoonheid. Net als de meeste varens staat hij mooi bij andere vochtminnende planten en is hij dol op water. **H x B** 2 m x 4 m.

Trollius europaeus

Met zijn bolvormige bloemen is de kogelboterbloem een van onze meest karakteristieke inheemse planten. Hij geeft de voorkeur aan vochtige, koele omstandigheden en komt bijna nooit voor in drogere, warmere omgevingen. Een uitstekende tuinplant die jarenlang meegaat en zich geleidelijk vermeerderd.

B mei-jun **H x B** 70 cm x 40 cm.

Filipendula rubra

Deze moerasspirea wordt in Amerika ook wel koningin van de prairie genoemd. Het hoge, statige postuur contrasteert met de pluizige roze bloemen. In droge grond bereikt hij maar de helft van zijn lengte, maar in vochtige grond gedijt hij prima. Ook met zijn wortels onder water kan hij weken- of zelfs maandenlang overleven. De bladeren krijgen in het najaar warme tinten **B** jun-jul **H x B** 2 m x 1 m.

Primula japonica

Japanse sleutelbloemen zijn onmisbaar in een tuin met drassige grond. De bloemen staan in kransen rond de stelen en gaan van onderaf open. Elke steel kan maar liefst acht etages hebben en oudere planten hebben meerdere stelen per plant. De bloemkleuren kunnen variëren van fel magenta tot wit. Ze zijn dol op vochtige omstandigheden

B mei-jun **H x B** 45 cm x 45 cm.

onder water staan, duurt dat nooit lang. Pas als een terrein meerdere dagen achtereen onder water staat, ontstaan er problemen. Het water verdrijft de zuurstof uit de grond en zelfs als het zich terugtrekt, hebben veel planten hun levenskracht verloren. Vaak zijn ook de systemen die de bodem in leven houden afgebroken en zijn micro-organismen vernietigd. Het kan lang duren om de grond weer tot leven te wekken, maar het herstel verloopt sneller wanneer er al planten staan die met deze omstandigheden kunnen omgaan.

In zanderige en fijne, kalkrijke grond wordt water sneller afgevoerd. Zelfs na een stortbui kun je er lopen en werken. Waterafvoer is voor

veel grondsoorten een probleem, vooral voor zware grond. Maar als je je best doet om de drainage te verbeteren, word je beloond met weelderige groei en zeer vruchtbare grond.

Klei aanpakken

Klei is de meest problematische grond als het om afwatering gaat. De zeer fijne deeltjes zitten heel dicht op elkaar en vormen een zware, slecht drainerende substantie waarin vocht zich gemakkelijk ophoopt. Tijdens het 'regen-seizoen' in de winter en het voorjaar verandert kleigrond in modder, en na een paar weken zomerzon in terracotta met diepe scheuren. In beide gevallen is het bijna onmogelijk om de

grond te bewerken. Wat je ook doet om kleigrond te verbeteren, de eerste stap bestaat uit het in orde maken van de afwatering van gebieden die altijd nat zijn. En dat kun je het beste 's zomers doen, wanneer de grond zich beter laat bewerken.

Slechte drainage is vaak het gevolg van bodemverdichting onder de topgrond. En dat wordt meestal veroorzaakt doordat jarenlang alleen de bovenste grondlaag is gespit, doordat er herhaaldelijk een spijtrees is gebruikt of doordat de grond te veel wordt belopen (een gazon bijvoorbeeld). Alleen uitzonderlijk drassige delen hebben een afwateringssysteem met een lijngoot of andere constructies nodig

Maatregelen tegen nat weer

Hoewel we ons allereerst moeten richten op hoe we samen de klimaatverandering kunnen aanpakken, zijn hier een paar manieren om nat weer te temperen of zelfs te benutten.

Hellingen zijn bij zware regenval gevoelig voor erosie, dus gebruik diep wortelende planten.

Vang regenwater op

✓ Als we het opvangen, is regenwater een zegen, vooral in drogere zomers. Het is dus belangrijk om zoveel mogelijk regenwater te verzamelen. De efficiëntste manier om regenwater op te slaan is in regentonnen. Het lijkt misschien een dure aanschaf, maar op de lange termijn verlaagt het de waterrekening en, belangrijker nog, het verbruik van drinkwater.

Maak een moerastuin

✓ Het is altijd een goede strategie om van de nood een deugd te maken. Profiteer van het overvloedige water in gebieden die snel overstroomd door een moerastuin aan te leggen met allerlei vochtminnende planten, zoals lissen en prachtspirea (zie de vorige pagina's voor een paar van mijn favoriete planten). Je kunt deze gewoon rechtstreeks in de grond zetten, maar je kunt ook eerst ongeveer 30 cm grond afgraven, de bodem bedekken met oude potgrondzakken waarin je met een tuinvork drainagegaten hebt geprikt, de grond weer terugstorten en pas daarna beginnen met het beplanten. Het voordeel van de plastic onderlaag is dat je het gebied bij zomerse droogte water kunt geven (met water uit je regenton) zonder dat het water snel wegzakt.

Bestrijd bodemerrosie

✓ Een van de schadelijkste effecten van zware regenval en overstromingen is bodemerrosie, vooral op hellingen en oevers. Na een plotselinge overstroming leek het alsof de grond in de tuin van Glebe Cottage een stap naar beneden had gezet. Op hellingen kun je erosie het beste voorkomen door veel bodembedekkers te planten. De beste bodembedekkende planten hebben diepe wortels en dicht gebladerte. Maagdenpalm is een goede keus en er zijn allerlei mooie variëteiten.

Kleine maagdenpalm (*Vinca minor*) bedekt de bodem het hele jaar en voorkomt dat grond wegspoelt.

“Benut in gebieden met veel overstromingen het overvloedige water om een moerastuin aan te leggen.”

(in extreme gevallen greppels of afvoerputten) om overvloedig water af te voeren. Normaal gesproken los je het probleem op door diep te spitten. Je kunt de samenstelling van de onderste grondlaag veranderen door er veel grind of organisch materiaal doorheen te werken.

Doe rustig aan

Deze ideale oplossing is bij de aanleg van een nieuwe tuin al lastig uit te voeren, laat staan in een tuin vol planten. Maar als de grond heel slecht afwatert, is het toch de moeite waard, zelfs op kleine schaal. Je noeste arbeid zal worden beloond met weelderige groei en zeer vruchtbare grond.

De uitvoering moet geleidelijk gebeuren, vooral in bestaande tuinen. Als je ziet dat planten het moeilijk hebben omdat de grond te vochtig is geworden, moet je de beplanting wijzigen. Plant soorten die tegen de nattere omstandigheden kunnen. Dat hoeft niet zo duur te zijn als het klinkt. Heb je al planten die tegen natte grond kunnen? Die kun je vermeerderen, vaak door ze te splitsen. Zolang het niet te hard vriest, kun je dit soorten dingen 's winters of begin voorjaar doen.

Je kunt beplantingen ook uitbreiden met planten die je uit zaad of stekken opkweekt. Etageprimula's, grote kattenstaart, wederik en prachtspirea kunnen allemaal uit zaad worden opgekweekt. Ga op zoek naar planten met *palustris* of *uliginosa* in hun botanische naam, wat ernaar verwijst dat ze van nature in moerasgebied groeien, dan weet je zeker dat ze goed gedijen in natte grond.

Twee van mijn favorieten zijn moerassalie (*Salvia uliginosa*) met zijn felblauwe bloemen en moeraswolfsmelk (*Euphorbia palustris*), die groengele bloemen op hoge stelen draagt. Als het natter wordt, geeft ons dat de gelegenheid om een heel repertoire aan prachtige vochtminnende planten uit te proberen.

Alles over kamerplanten

Geef een lichte kamer kleur met een exotische kokerbromelia.

Kokerbromelia

Een kokerbromelia (*Aechmea fasciata*) is perfect om een eetkamer of werkruimte een exotisch tintje te geven. Dankzij de kenmerkende 'rokerige' bladeren en felgekleurde bloemen staat hij prachtig op een tafel of bureau in een warme, lichte kamer. Als je deze plant zorgvuldig water geeft en de luchtvochtigheid in de gaten houdt, zal hij goed groeien.

Is het je gelukt om een paar gemakkelijke kamerplanten te kweken, maar wil je een stap verder gaan, dan is dit lid van de ananasfamilie een goede plant om mee te beginnen. Hij bloeit lang en na de bloei kun je een paar 'babyplantjes' afsplitsen om je verzameling uit te breiden.

FOTO'S: SARAH CUTTLE, JASON INGRAM

1

TIP

Zet de plant niet in direct zonlicht om bruine vlekken op de bladeren te voorkomen.

Kokerbromelia's kwamen bijna tweehonderd jaar geleden vanuit de Braziliaanse regenwouden in West-Europa aan. Veel bromelia's zijn epifyten, wat betekent dat ze op bomen groeien, in dit geval in bergachtige gebieden. Voor een lange bloei, tot wel zes maanden, hebben ze een goede drainage en de vochtigheid van hun natuurlijke habitat nodig. De meest gangbare bromeliasoort is de variëteit 'Primera', die felroze bloemen en gestreepte, zilverachtige bladeren heeft.

Kokerbromelia's slaan water en voedsel niet in de wortels op, maar in het midden van de bladrozet. Vervang het water regelmatig om te voorkomen dat het gaat rotten. Wanneer de bloem begint te verwelken, sterft de hoofdrozet af en nemen kleinere babyplanten het over. Snijd de hoofdrozet af zodra de bloem zijn kleur heeft verloren.

■ **Standplaats** Een lichte kamer met indirect zonlicht bij een temperatuur van 18–24 °C en matige luchtvochtigheid.

■ **Verzorging** Benevel de plant regelmatig om de vochtigheid te handhaven en voeg water toe tot het 2,5 cm diep is.

■ **Details** Let op de 'baby's' die zich onderaan volwassen bladeren ontwikkelen. Trek die voorzichtig van de moederplant wanneer ze ongeveer een derde van haar grootte hebben. Zet ze in individuele potten en gebruik een halfhalf mengsel van potgrond voor orchideeën en universele potgrond.

Een kokerbromelia kweken

1 Vul de 'tank' in het midden van de plant voorzichtig met schoon regenwater, gedistilleerd water of gefilterd water op kamertemperatuur, tot er 2,5 cm water in staat. Vervang het water om de twee tot drie weken, ongeacht het niveau, dan blijft het vers en

gaat het niet rotten. Kantel de plant voorzichtig om het oude water weg te laten stromen.

2 Houd de kamer op de vereiste temperatuur. Zodra de bloem zich opent, is de aanbevolen temperatuur 18 °C om de bloem zo lang mogelijk mooi te houden.

VOLGENDE MAAND Ontdek hoe je het een venusvliegenvanger in huis naar zijn zin maakt.

Cadeau bij een jaarabonnement: **Gardeners' World Scheurkalender 2023**

Met de scheurkalender van Gardeners' World hoef je je geen dag te vervelen en ligt je tuin of balkon er altijd pico bello bij. Je krijgt de beste tips, verse inspiratie, handige checklists en haalt het beste uit de moestuin. En elk weekend ligt er een heerlijke weekendklus op je te wachten.

Cadeau
t.w.v. € 15,99

Gardeners'
World magazine

**Ontvang 12x
Gardeners' World
+ Scheurkalender
2023 van € 99,87
voor**

55,-

- ✓ Praktische uitleg om lekker te gaan tuinieren
- ✓ Inspiratie en tips wat je nú in de tuin kunt doen
- ✓ Altijd de duurzame oplossing: tuinier met de natuur

Ga naar:

www.gardenersworldmagazine.nl/kalender

of bel +31 (0)24 20 278 27

Deze actie is geldig t/m 31 januari 2023 of zolang de voorraad strekt. Je abonneert tot wederopzegging en voor ten minste de actieperiode van 12 nummers. Na afloop van de actieperiode geldt de reguliere abonnementsprijs en is het abonnement per maand opzegbaar. Opzeggen is heel eenvoudig en kan via onze klantenservice.

Anne Wieggers

DUURZAAM TUINIEREN VOOR KINDEREN

De donkere maanden zijn het perfecte moment om de boeken in te duiken, samen met kinderen. In *Duurzaam tuinieren voor kinderen* legt Anne Wieggers op een vrolijke, humorvolle en laagdrempelige manier alles uit wat een kind nodig heeft om zelf te kunnen tuinieren, afgewisseld met leuke projecten om samen met (groot-)ouders te doen. Kinderen kunnen zelf aan de slag en aan het lezen vanaf 8+ tot 99 jaar. Op jongere leeftijd is het door de heldere illustraties en vrolijke foto's ook heel geschikt om samen te doen. Als *Gardeners' World*-lezer geven we je een preview met leuke klusjes voor in de winter.

Wil jij kans maken om dit boek te winnen? Blader dan naar pagina 84 en doe mee met de puzzelwedstrijd.

Onze hoofdredacteur Anne doet niets liever dan kinderen les geven over tuinieren. Met een meute enthousiastelingen achter haar aan leert ze hen zaaien, beestjes herkennen, legt ze het nut uit van tuinieren met de natuur en legt ze de basis voor het kweken van eten.

ILLUSTRATIES: LOTTE DIJKSTRA

Maak een hommelnest

Neem een terracotta pot van circa 20 tot 35 centimeter breed. Graaf een gat in de tuin op een plek waar niet de hele dag de zon schijnt, anders wordt het er te warm. In de schaduw van een heg, een boom of een schutting op een rustige plek in de tuin is perfect. Kies een plekje waar het niet te modderig en nat is. Graaf een gat waar de pot voor iets meer dan de helft, op z'n kop, in past. Onder in het gat kun je een dun laagje grind leggen. Zo blijven de hommels beter droog als het veel regent en de grond nat wordt. Daar leg je een stukje kippengaas op (pas wel op voor de scherpe randen).

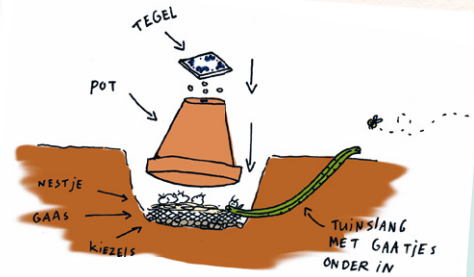
BEODIGD HEDEN:

Nu heb je een tunnel nodig, want de hommels moeten bij het nest kunnen komen als het eenmaal af is en het vervolgens kunnen begraven. Maak in een tuinslang met een hamer en een spijker voorzichtig aan de onderkant gaatjes. Zo kan het water uit de hommeltunnel wegvloeden, mocht er een keer veel regen vallen.

Een hommelnest maken

Hommels zijn ook heel goede bestuivers. Ze vliegen namelijk ook als de zon niet warm schijnt, terwijl veel bijen dan liever even wachten. Ze zien eruit als dikke, wollige bijen. Je zou het niet verwachten van deze vliegende wezens, maar sommige hommels bouwen graag een nest onder de grond. Aardhommels bijvoorbeeld. Dat hoor je meteen aan hun naam. Ze maken gebruik van oude muizenholen of ze gaan zelf aan het graven. In het vroege voorjaar, vaak al in februari, zie je weleens een heel grote hommelt laag over de grond vliegen. Dit is een koninginnenhommel, die op zoek is naar een goede plek om een nest te beginnen. Stoor haar daarom niet, want misschien kiest ze jouw tuin wel uit! Je kunt haar goed helpen door een hommelnest te maken, want er zijn niet zoveel rustige plekken te vinden waar ze een nest kunnen bouwen. Hommels steken bijna nooit, alleen als er direct gevaar is. Dat zal niet snel gebeuren als je het nest met rust laat. Als er bloemen in de buurt zijn, is de kans dat het nest bewoont raakt groter.

Graaf vanaf het gat met het kippengaas een geul waar de slang in kan, en leg hem er zo in, dat de bovenkant schuin uit de grond steekt, en de gaatjes naar onder liggen. Vervolgens ga je verder met het nestmateriaal. Dat kunnen hommels zelf niet zo goed verzamelen, maar ze zijn er wel gek op. Leg een mengsel van stro, zaagsel, droog mos, fijne takjes of wat plukken wol op het gaas. Er hoeft echt niet van alles wat in. Gebruik wat je vinden kunt. Je kunt het een beetje schikken zoals een vogelnestje met een holletje erin. Dat vinden hommelskoninginnen extra fijn. Heb je een hamster of een woestijnratje als huisdier? Pak dan een van de oude nestjes die zij hebben gemaakt. Die zijn perfect. Zet de pot er ondersteboven op in de grond. Vul de randjes aan de zijkanten een beetje bij met de afgegraven grond. Leg wat kleine steentjes of kiezeltes rondom het gat van de pot. Leg daarbovenop weer een tegel, waar geen water doorheen kan. En klaar is je hommelnest!

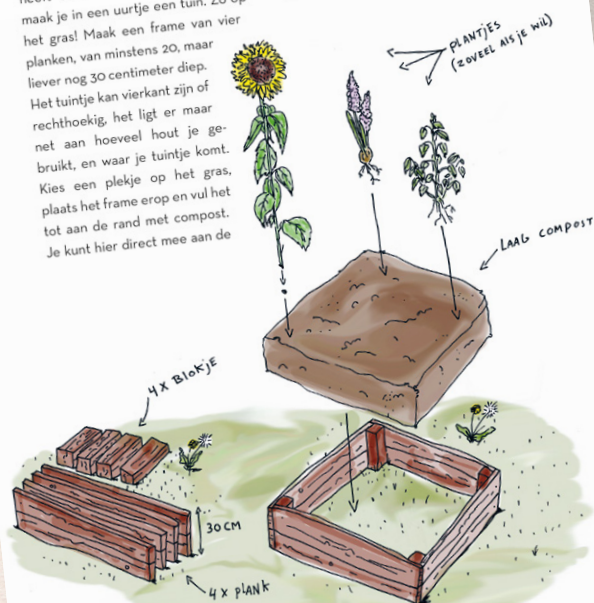
40 DE TUIN DELEN

Maak supersnel je eigen minituin

Met een paar planken, een volwassene die een boormachine en een zaag heeft en een paar zakken compost maak je in een uurtje een tuin. Zo op het gras! Maak een frame van vier planken, van minstens 20, maar liever nog 30 centimeter diep. Het tuintje kan vierkant zijn of rechthoekig, het ligt er maar net aan hoeveel hout je gebruikt, en waar je tuintje komt. Kies een plekje op het gras, plaats het frame erop en vul het tot aan de rand met compost. Je kunt hier direct mee aan de

slag, want het gras zit zo diep onder al die compost dat het stopt met groeien en langzaam vergaat. Zo voedt het de bodem en zelfs jouw plantjes. Plant er bijvoorbeeld een moestuintje in.

Vetbollen maken

Kies leuke vormen, bijvoorbeeld winterse klokjes, sneeuwmannen of sterren. Je kunt er dan de tuin mee versieren of ze iemand cadeau doen met kerst. Je zou ze zelfs kunnen trakteren in de klas, maar vergeet er dan niet bij te zeggen dat ze voor de vogels zijn...

Wat heb je nodig?

- Vast frituurvet of kokosvet
- Vogelzaadjes
- Vormen: koekvormpjes of kopjes, lege melkpakken, eierdoppen of zelfs uitgeperste sinaasappelhalften
- Stukjes touw en een lang touw als je een slinger wilt maken
- Bakpapier of een siliconenmatje
- Een grote pan

Knip wat stukjes touw. Leg die in een lusje in het vormpje op bakpapier of een siliconenmatje. Zet een grote pan op het vuur en doe er het frituurvet of kokosvet in. Smelt het vet langzaam en haal de pan van het vuur. Doe de vogelzaadjes erin, waarbij je ongeveer net zoveel zaadjes als vet gebruikt. Meng het goed door. Vul de vormpjes met een lepel tot aan de rand met het gesmolten vet (pas op, heet!), waarbij je ervoor zorgt dat de touwtjes in het

mengsel komen. Laat ze afkoelen en hard worden. Je haalt ze voorzichtig uit door de vormpjes met je handen warm te maken, of ze kort onder de warme kraan te houden. Je kunt dit mengsel ook in een lege, halve sinaasappel doen. Zo heb je vrolijke oranje bakjes, die je met touwtjes kunt ophangen. Maak er een lange, vrolijke slinger van, hang ze los op, of geef ze cadeau!

47

In de tuin

Noëlle Smit

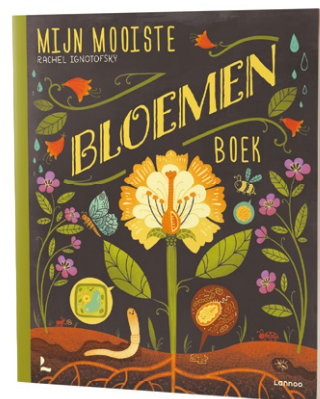
Dit boek is gewoonweg geweldig. De illustraties van Noëlle Smit zijn zo herkenbaar dat je bij alle mooie prenten een verhaal kunt vertellen. Voor iedere maand van het jaar is er een waarin ze je meeneemt in het reilen en zeilen van haar volkstuin, waar ze tuiniert samen met haar dochter. Bij onze hoofdredacteur Anne thuis is dit boek volledig stukgelezen door haar en haar dochter, die zich al jaren feilloos kunnen verplaatsen in dit boek. **16,99 euro | Querido**

321 superslimme dingen die je moet weten over dieren

Mathilde Masters

Kinderen die graag aan anderen vertellen hoe de wereld in elkaar steekt, zullen smullen van dit boek. Boordevol grappige feitjes zul je om de zoveel tijd gegrinnik, afgewisseld door 'o, echt?' horen vanaf de bank. Wist je bijvoorbeeld dat hazen er graag op los meppen, er een vis bestaat die niet kan zwemmen en zeearenden salto's maken van verliefdheid? Nee? Nou, dat wisten wij wel. Door dit heerlijke boek natuurlijk.

22,99 euro | Lannoo

Mijn mooiste bloemenboek

Rachel Ignatofsky

Door de sprekende illustraties zou je bijna vergeten hoe bomvol waardevolle informatie dit prachtige boek zit. Van hoe bestuiven werkt, tot fotosynthese, eetbare planten en de werking van een gezonde bodem: alles staat haarfijn uitgelegd, zonder dat kinderen het gevoel hebben het te moeten leren. Het zou eigenlijk op iedere school beschikbaar moeten zijn, want het maakt biologielessen een stuk laagdrempeliger.

18,99 euro | Lannoo

De leukste kinderboeken voor de vakantie en het nieuwe jaar

Als redactie van *Gardeners' World* worden wij heel gelukkig van de volgende generatie meenemen in onze passie voor tuinieren, buiten zijn en de natuur. Hoe kun je dat tijdens deze koude dagen en de vakantie nu beter doen dan met geweldige boeken? We doken met onze (klein)kinderen, nichtjes en neefjes een leesavontuur in, en tippen onze favorieten.

Een woud vol wonderen

Gabby Dawney en Mona K

Dit boek is een leer-, kijk- en voorleesboek ineen. De illustraties zijn zo romantisch en rijk dat je helemaal kunt verdwijnen in dit boek. Je kiest, afhankelijk van hoeveel de kleine luisteraar al snapt, zelf hoeveel informatie je geeft. De verhalen – onze favoriet is 'De mot en de maan' – zijn zo lief en rijmen zo mooi, dat voorlezen een feestje wordt. Op de laatste pagina van ieder verhaal staat een opsomming met een uitleg van het thema dat in het verhaal naar voren kwam. Die kun je gezellig samen doornemen. **24,50 euro | Christofoor**

De wilde stad

Jo Schofield en Fiona Danks

Steeds meer kinderen wonen in de stad. Je zou dan denken dat er hier minder natuurbewering voor ze te vinden is. Dit boekje bewijst het tegendeel. Het staat helemaal vol met tips om natuur te ervaren, maar ook om het te creëren. Van het maken van egelhuisjes, 'wilde schilderijen', grashoofden en natuurmaskers: in dit boekje vinden kinderen zelf alles om iedere dag van het jaar iets leuks en leerzams te doen buiten – of je nu op drie hoog achter woont, of naast een stadspark.

16,95 euro | Christofoor

Klein vogelboek

Loes Botman

Met prachtige illustraties leren kleine kindjes hun eerste vogels herkennen. In verstandig dik karton geef je het aan de echte kleintjes, die zich halverwege het lezen nog weleens kunnen bedenken en hun boekjes dan plotsklaps inzetten om torens mee te bouwen. Dat overleeft dit lieve vogelboek met gemak. Al snel weten kinderen het verschil tussen koolmezen en pimpelmezen en tussen houtduiven en tortelduiven.

9,95 euro | Christofoor

Een boek vol insecten

Rick Delhem

Kleine kriebelbeestjes zijn soms – hoe zeer je ook bent vóór het verbeteren van de biodiversiteit – gewoon een beetje griezelig om te zien. Door ze van heel dichtbij in beeld te brengen, maakt dat gegriezel al snel plaats voor fascinatie. Net als in een natuurdocumentaire waarin je het leven van een klein insect van heel dichtbij kunt meebeleven, zuigt dit boek je in de prachtige wereld van de kleine kriebelaars. Wij vinden het geschikt voor iedereen tussen de 10 en 110 jaar. Vooral toekomstig bio- en entomologen zullen hun hart ophalen aan dit informatieve boek.

27,99 euro | Lannoo

Wilde bijenparade

Laura Surentu, Marieke van Middelkoop

Dit is een boek dat gaat over diversiteit. In de enorme hoeveelheid bijen die onze natuur rijk is, in kunstenaars en de stijlen waarin ze bijen kunnen weergeven (in dit boek 40) en in manieren hoe we die diversiteit omarmen. Het boek *Wilde bijenparade* staat vol met interessante feitjes, weetjes, en leuke doe-opdrachten. Een deel van de opbrengst wordt gedoneerd aan de Bijenstichting. Beter kan het niet.

19,95 euro | KNNV

Het begint met een zaadje

Laura Knowles

Zelden zagen we zo'n mooi boekje. Van het prachtige, crèmekleurige papier met in goud de titel op de cover, tot de meest verfijnde illustraties. Het verhaal komt daardoor heel goed tot zijn recht. We volgen een zaadje dat de bodem raakt, wortels krijgt, tot het langzaam maar zeker een grote boom wordt. Steeds meer dieren en insecten maken een thuis van de boom. Je zult nooit meer hetzelfde naar een boom kijken na het lezen van *Het begint met een zaadje*.

15,95 euro | Christofoor

Alle kinderen naar buiten!

Marieke Dijkman en Jasper de Ruiter

Dit boek is onmisbaar voor (groot-)ouders, tantes en ooms die niets liever willen dan kinderen buiten aan het ontdekken en spelen te krijgen. Wij vinden het een aanwinst en zouden het adviseren aan iedere school die aan buitenactiviteiten wil doen. Er is geen juf of meester die hier niet geïnspireerd door zou raken.

29,95 euro | KNNV

Zeg kleine vlinder

Sabine Wisman en Vera de Backer

Fladder het kleine koolwitje neemt je mee op reis door haar leven. Ze maakt van alles mee, waarbij je en passant heel veel van haar leert. Ze verandert van rups in een pop en daarna in een vlinder. Ze wil alleen nog maar rondvliegen van bloem naar bloem, maar wordt tijdens een storm weggeblazen. Haar zoektocht naar huis wordt een waar, leerzaam avontuur. De Vlinderstichting gebruikt dit boekje dan ook niet voor niets als lesmateriaal.

12,95 euro | KNNV

Het Bijenboek

Piotr Socha

Er zijn weinig boeken waar je om moet lachen, die informatief zijn, waar je uren in kunt bladeren en waar je zoveel van leert als dit boek. De hele geschiedenis van de honingbij komt aan bod, beginnend bij het feit dat er al bijen waren toen er nog dino's rondliepen, tot de eerste pogingen van mensen om bijen te houden, het Oude Egypte, Alexander de Grote, Napoleon en het hier en nu. Je blijft het pakken en doorbladeren. Kinderen die gek zijn op dingen willen doorgronden, zullen zich hier volledig in vastbijten.

27,99 euro | Lannoo

Lucy heeft haar keukentuin aangelegd op een terrein van 12 x 12 m. Ze gebruikte een formele vormgeving met paden en heggen, en beplante de bedden met ruim 250 groente- en fruitvariëteiten om het hele jaar te kunnen oogsten.

Ontwerp & beplant een keukentuin

Deel 1: de tuin ontwerpen

In dit eerste deel van een driedelige serie legt **Lucy Chamberlain** uit hoe je een even mooie als productieve keukentuin ontwerpt.

Lucy Chamberlain is
hoofdtuinier van het
landgoed East Donyland
Hall en beheert daar een
ommuurde keukentuin
van 40 hectare. Ze heeft
de belangrijkste
ontwerpprincipes ervan
toegepast op haar eigen,
veel kleinere terrein om
een mooie en zeer
productieve groente- en
fruittuin aan te leggen.

FOTO: NEIL HERWORTH

Voor eetbare planten van de beste kwaliteit moet je met net zoveel aandacht een plek kiezen als voor sierplanten. Dat was mijn uitgangspunt toen ik een paar jaar geleden mijn eigen groente- en fruittuin ontwierp. Met een bescheiden afmeting van 12 x 12 m is hij veel kleiner dan de ommuurde keukentuin die ik beroepsmatig onder mijn hoede heb. Maar omdat ik heb ervaren dat de ontwerpprincipes voor deze tuin veel voordelen hebben, heb ik die gekopieerd. En de resultaten spreken voor zich.

Ik leid zonminnende abrikozenbomen in waaiers, kweek reine-claudes en vijgen tegen zonnige muren, benut schaduw voor vochtminnende selderij en venkel, en laat vroege slasoorten en nieuwe aardappelen profiteren van de voorjaarszon. Dankzij deze en nog veel meer ideeën groeien mijn groenten en fruit als kool. In deze driedelige serie laat ik zien hoe die van jou dat ook kunnen.

Wat wil je kweken

Stel je erop in dat je seizoensgewassen gaat eten en maak dan een lijst van je favoriete groenten en fruit. Zet de soorten die je het beste vers kunt eten bovenaan, zoals perziken, suikermais en doperwten. Voorkom momenten van overschot en schaarste door voor elke maand te inventariseren wat je kunt eten, of dat nu vers, opgeslagen of geconserveerd is. Kijk naar de praktische kant van je ontwerp. Artisjokken vragen bijvoorbeeld veel ruimte en geven een lage opbrengst, maar van pluksla kun je op een klein oppervlak juist veel oogsten.

Uiteindelijk wordt je ontwerp bepaald door je creatieve durf en budget. Wij hebben gekozen voor een moestuin met zowel eetbare gewassen als sierplanten. Op internet kun je vaak betaalbare materialen met een hoogwaardige uitstraling op de kop tikken. Eenvoudige bouwmaterialen, zoals gerecyclede planken, golfplaten en tegels, kun je opwaarderen met bijvoorbeeld grote potten, verzinkte bakken en leistenen bordjes. Ik heb een fortuin bespaard door een hazelaar te kweken waarvan ik de takken als plantensteunen gebruik.

Hoogte is ook een belangrijk ontwerpaspect. We hebben vier metalen bogen neergezet voor in snoer geleide perenbomen. Strategisch geplaatste obelisk en bonenstaken bieden meer kweekruimte.

Pak probleemplekken aan

Pak in je ontwerp zo mogelijk lastige plekken aan en kies gewassen die het daar goed doen. In mijn lichte zandgrond werken verhoogde bedden bijvoorbeeld niet, ik zou continu met een tuinslang in mijn handen staan. Maar in zware klei gaan verhoogde bedden drassige grond tegen, vooral als je tuincompost en topgrond toevoegt. Doe een bodem-pH-test voordat je een plantenlijst samenstelt. De pH-waarde van de bodem is belangrijk bij het voorkomen van bodemziekten als knolvoet bij koolsoorten en aardappelschurft, en heeft ook

Maak een plattegrond

■ Bepaal hoeveel ruimte je aan de moestuin kunt wijden en teken dan op grafiekpapier een plattegrond op schaal. Geef aan welke delen op het noorden en zuiden liggen, want dat bepaalt grotendeels welke gewassen waar kunnen groeien.

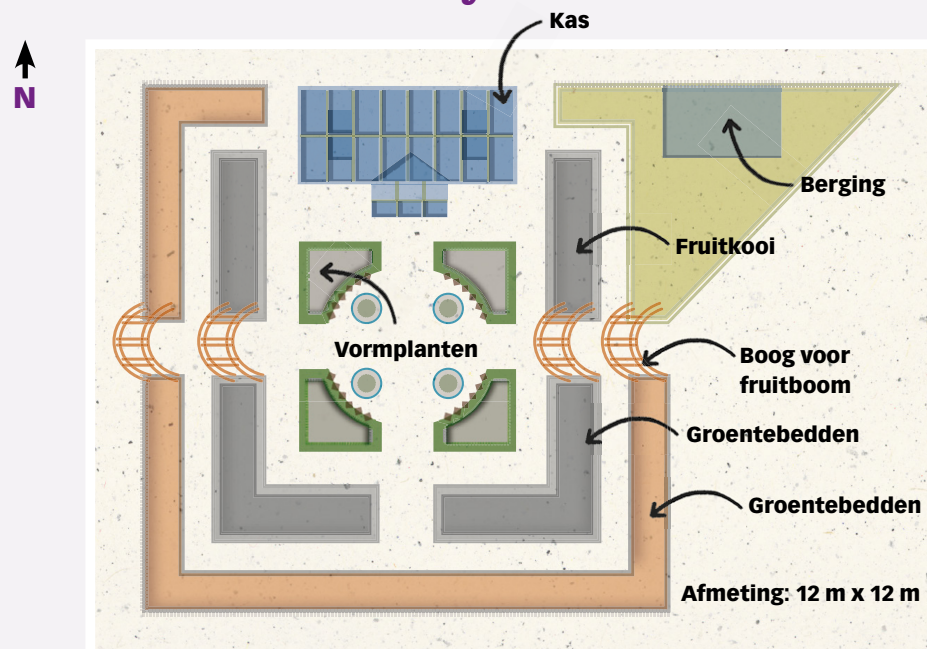
■ Teken ook praktische elementen (zoals water- en elektriciteitspunten) op de plattegrond. Wil je dingen toevoegen of verhuizen?

■ Zorg ervoor dat alle gebieden bereikbaar zijn, maar houd paden zo smal mogelijk, zodat die niet onnodig kweekruimte innemen.

■ Beslis waar gebouwen, zoals kassen en schuren, moeten komen. Is het mogelijk die te verhuizen als ze er al zijn, maar op de verkeerde plek staan? Kun je om bestaande bomen en struiken heen ontwerpen of moeten er volwassen planten verjongd of verwijderd worden? Wij moesten acht enorme hazelaarstronken en een rij uit hun krachten gegroeide coniferen uitgraven, en ook heel een bed vrijmaken van zevenblad.

■ Pak dit soort grote projecten stap voor stap aan of huur iemand in die het voor je doet.

De keukentuin van Lucy

De bedden in Lucy's tuin hebben heldere, formele vormen en er staan een grote kas, een fruitkooi, bogen voor meer hoogte en een verdekt opgestelde berging.

Zoek uit welke bedden in het voorjaar het snelst opwarmen en gebruik die voor vroege gewassen, zo nodig onder kweekkappen.

Neem ook verticale elementen op, zoals bogen, bomen in potten en zonnebloemen, en houd genoeg ruimte vrij om te ontspannen en van het resultaat te genieten.

Plan de paden zo dat de bedden van alle kanten goed bereikbaar zijn.

Benut zonnige muren optimaal door er hoge, warmteminnende gewassen te kweken, zoals stamtomaten.

invloed op de beschikbaarheid van allerlei belangrijke voedingsstoffen voor je planten.

Ligt je tuin onbeschut, neem dan windbrekers op in het ontwerp en denk goed na over waar je kwetsbare planten neerzet. Anders worstelen bestuivers om bloemen te bereiken en kan het loof van pronkbomen aan flarden scheuren. Zet op plekken waar de zon 's zomers constant brandt niet een hele serie kleine potten neer, want die drogen snel uit. Kies daar gewassen die van nature droogtebestendig zijn, zoals schorseneren, zeekool, monniksbaard en artisjokken. Wasabi, winterkers en postelein doen het juist goed in vochtige schaduw.

De hoogte in

Heb je een muur of schutting, gebruik die dan, want daar nemen gewassen in verhouding tot hun opbrengst weinig ruimte in. Een in waaiervorm geleide perzik in volle bloei is een prachtig gezicht en een wijnstok op de juiste plek levert niet alleen een grote oogst, maar ook verbluffende herfstkleuren. In waaiers geleide kers-tomaten (stamvorm) zijn mooi en heel productief. Stokbonen nemen op de grond weinig ruimte in, maar geven een enorme oogst. Kies bloembakken, muurbakken, plantenhangers en verticale systemen met ingebouwd waterreservoirs of installeer automatische irrigatie.

Stem je ontwerpambities af op de mogelijkheden van het terrein. Heb je een minigraafmachine of stobbenfrees nodig om je dromen te realiseren en, belangrijker, passen die in je tuin? Het is fantastisch om een buitenkeuken of pizzaoven in het ontwerp op te nemen, maar misschien is een draagbare barbecue realistischer. Wij gebruiken onze kas als ontspanningsplek en zetten vaak een vuurkorf en stoelen neer in de grotere grindruimte in het midden. Zo lever ik niet in op kweekruimte.

Ingebouwd

Veel tuiniers vinden een pottenschuur en kas essentieel, en beide kunnen als blikvanger een hoofdrol spelen. Je kunt ook een schuur bouwen op een plek waar je toch maar weinig planten kunt kweken. Kassen hebben veel licht nodig, maar niet per se de zonnigste plek. De muurkas waarin ik werk staat in de volle zon en is dus ideaal voor vroege voorjaarszaailingen, maar 's zomers is het er bloedheet. Daarom heb ik mijn kas in de halfschaduw gezet, waarin ik dankzij het verwarmingseffect van het glas nog steeds warmteminnende tomaten, meloenen en paprika's kan kweken.

Deze gebouwtjes bieden ook de mogelijkheid om extra regenwater op te vangen. Bepaal in de ontwerpfase in welke tuindelen je niets kunt planten en sluit daar regentonnen of ondergrondse reservoirs aan voor een maximaal grote opslagcapaciteit voor regenwater. Mijn verzinkte bakken passen precies in de smalle ruimte achter de kas.

In bedden op het zuiden of westen zet je zoetere vruchten, zoals tomaten, vijgen en aardbeien.

Tegen een muur op het noorden of oosten leid je kruisbessen – zowel mooi als productief.

Wat zet je waar?

- Breng de windrichtingen aan op je plattegrond en meet hoeveel zon en schaduw elk tuindeel in de loop van de dag krijgt. Bedenk ook hoe de baan van de zon in de loop van het jaar verandert. Gebruik deze informatie om de plekken van de gewassen te bepalen.
- Hoekjes waar in het voorjaar de zon volop schijnt, zijn fantastisch voor vroege gewassen. Ik kweek in een beschutte hoek op het westen vroege zomerkool, spinazie, babykoolraap en rode bieten onder glazen tunnels. In het najaar zaai ik daar tuinbonen en ik poot er de eerste vroege aardappelen.

- Zet suikerrijk fruit, zoals perziken, vijgen, reine-claudes en tafeldruiven op de zonnigste plekken. Staat daar een muur of schutting, gebruik die dan voor waaiers of palmetten.
- Bedden op het zuiden of westen zijn perfect voor warmteminnende groenten met een lang groeiseizoen, zoals tomaten en pepers.
- Schaduw is geen nadeel in een keukentuin, want sommige gewassen gedijen hier goed. Winterharde bladgroenten, zoals winterkers en boerenkool, en zuurder fruit, zoals kruisbessen, aalbessen en zure kersen, houden allemaal van de koele aarde in de schaduw.

VOLGENDE MAAND Lucy laat zien hoe je een ontwerp in de praktijk brengt en geeft advies over de aanleg.

Stichting NL Bloeit!

Wij kweken bijzonder aantrekkelijke inheemse planten, soorten waar de wilde bijen, vlinders en heel veel andere insecten dol op zijn. In Nederland zijn er nog maar weinig van deze planten in het wild te vinden en jij kunt helpen door juist de inheemse planten in je tuin te zetten. Op een paar vierkante meter kun je al een prachtige wilde weelde creëren.

www.nlbloeit.nl

Grote muur

Stellaria holostea

Ik, grote muur ben een vaste overblijvende plant uit de anjerfamilie (*Caryophyllaceae*). Mijn vroegere naam was grootbloemige muur, een welluidender naam dan de huidige, die ook logischer was omdat ik de grootste helderwitte bloemen heb van het geslacht *Stellaria*. Mijn bloemen zijn met 1-3 cm tamelijk groot en lijken qua vorm een beetje op die van echte koekoeksbloem, ook een soort uit de anjerfamilie. Mijn bloemen met een hoogte van 15 tot 50 cm staan tijdens de bloeitijd rechtop, maar na de bestuiving krommen de bloemstelen, zodat zij dan naar beneden gekeerd zijn. De bloeitijd begint meestal in april en duurt tot in juni. Ik kan zo gemakkelijk grote tapijten vormen die met name tijdens de rijke bloei opvallen, net als bijvoorbeeld het geliefde zonminnende Mexicaans madeliefje (*Erigeron karvinskianus*).

Ik groei bij voorkeur op vrij zonnige tot licht beschaduwde plekken en in de halfschaduw. De bodem kan droog tot vochtig zijn, van enigszins voedselarm tot voedselrijk en een beetje zuur tot neutraal. Verder moet de bodem wat stikstof en humus bevatten. Ik groei van nature in lichte loofbossen, aan bosranden, in heggen, struwelen en houtwallen, in beschaduwde bermen en aan waterkanten. Op deze natuurlijke groeiplaatsen kun je ook soorten als bosanemoon, daslook, gele dovenetel, bosvergeet-mij-nietje, slanke sleutelbloem en gewone salomonszegel tegenkomen. Een echte liefhebber van de nectar in mijn bloemen is het landkaartje (*Araschnia levana*), een vlinder die in het voorjaar een prachtige verschijning is.

Mijn botanische naam *Stellaria* komt van het Latijnse 'stella' wat ster betekent en betrekking heeft op mijn stervormige bloemen. De helderwitte bloempjes lichten in de schemer aan de bosranden op en dat boezemde angst in. Daarom werd ik, hoe onschuldig ook, verbonden met de duivel en met slangen (ik ga bloeien als slangen net uit hun winterslaap komen).

Aan de andere kant werd ik verbonden met de ster van Bethlehem en met Maria, om het duivelse element af te weren. Boeren keken 's morgens naar mijn bloempjes om er hun werk op af te stemmen. Waren mijn bloempjes geopend, dan bleef het droog. Waren ze gesloten, dan zou er regen komen.

Ik ben een rijkbloeiende soort die zeer goed toepasbaar is als bodembedekker voor niet te droge grond in lichte schaduw tot halfschaduw. Ik kan flink uitbreiden, maar ben goed in toom te houden. Ik vermeerder me zowel generatief (zaad) als vegetatief met worteluitlopers.

In een (bos)tuin ben ik bijvoorbeeld goed te combineren met inheemse soorten als gevlekte, gele en witte dovenetel, speenkruid, bosanemoon, gevlekt longkruid, maarts viooltje, bosaardbei en lievevrouwebedstro. Wil je mij in de tuin, dan kun je het beste wat goede zaden kopen of een plant in pot bij de schaarse aanbieders aanschaffen.

Inheemse held stelt zich voor

Met inheemse planten help je de biodiversiteit enorm. Ze zijn prachtig, maar helaas niet zo bekend. Elke maand stelt een inheemse plant zich aan je voor, in de hoop een plekje in jouw tuin te krijgen. Ze zullen je niet teleurstellen!

VOLGENDE MAAND: Bosanemoon (*Anemone nemorosa*).

De hippe amaryllis

Kamerplanten zijn erg in trek, en terecht. Ze veranderen onze leefruimtes in een mooie groene jungle en hoe meer je over ze weet, hoe interessanter ze worden. Marieke van der Eerden (plantenkenner en -verzamelaar, stekt en zaait zo veel mooie planten dat ze zelfs in een lokale winkel verkocht worden) en Rogier van Vugt (Hoofd Horticultuur van de Hortus botanicus Leiden en plantenkenner pur sang) gaan in gesprek.

Marieke: De amaryllis is het boeddhabeeldje onder de planten: je koopt hem niet voor jezelf, je krijgt hem. In mijn geval met kerst: ik geef een bol aan mijn moeder en ik krijg er een van haar. In de weken daarop appen we elkaar regelmatig foto's met een update over onze bol, zoals "Er komt leven in!" en "Oooh, de eerste bloem gaat open!" en "YES!!! Ik zie een tweede stengel!". Zo geniet ik op verschillende manieren van iets dat als een kale bol begint in mijn woonkamer.

Rogier: Zo begint mijn verhaal ook. Ik kreeg als kind standaard iedere Sinterklaas een amaryllisbol. Het was dan nog altijd de verrassing wat voor kleur het was. Later leerde ik dat een amaryllis eigenlijk helemaal geen *Amaryllis* was maar een *Hippeastrum* en dat er sprake was van een naamsverwarring. De echte *Amaryllis* is een bolgewas uit Zuid-Afrika. Er zijn twee soorten *Amaryllis*, en

FOTO'S: PETRA SONIUS, MARIEKE VAN DER EERDEN, ROGIER VAN VUGT

***Amaryllis belladonna* uit Zuid Afrika.
De echte *Amaryllis*.**

ook al lijken ze wel wat op de *Hippeastrum* en zijn ze er verwant aan, is het toch gek dat *Hippeastrum* – een plantengeslacht met negentig soorten die allemaal uit Zuid-Amerika komen – beroemd is geworden onder de verkeerde naam. De echte *Amaryllis*, die voorkomt in de kleuren roze of wit, is soms ook te koop en verrassend winterhard in Nederland.

We hebben het in dit artikel echter over de *Hippeastrum* en eigenlijk komt het erop neer dat de Latijnse naam voor de planten die wij nu bespreken *Hippeastrum* is, en de Nederlandse naam amaryllis (zonder hoofdletter).

De amaryllis komt in een groot scala aan kleuren en patronen voor. Diep bordeauxrood tot oranje, roze en groen en wit. Deze kleuren kunnen alleen of in elke denkbare combinatie in een vlekken- en strepenpatroon voorkomen. In het wild groeien de voorouders

De plant die wij amaryllis noemen, heet officieel *Hippeastrum*.

Een prachtige rode amaryllis.

Hippeastrum yungacense is een prachtige wilde soort uit Bolivia.

Verwelkte bloemen met niet-bevrucht vruchtbeginsel.

Plantenmishandeling: een met was bedekte bol.

Zaailing van ongeveer twee jaar oud.

van onze planten in tropische gebieden. Meestal in de grond, een plek waar je bloembollen zou verwachten natuurlijk, maar wonderlijk genoeg zijn er ook een aantal soorten die in bomen groeien. *Hippeastrum aulicum* en *H. calyptratum* kun je tegenkomen al groeiend op mossige boomtakken. Hier worden de bloemen bestoven door vleermuizen en kolibries.

Een amaryllis planten

M: Een amaryllisbol poot je voor ongeveer tweederde in de grond, uiteraard met het groeipunt naar boven. Zet de bol op een warme en zonnige plek en hou de grond licht vochtig wanneer de bol uit gaat lopen. Voeding is niet nodig.

Tip: zet de bol in een stevige, zware sierpot. De bloemen zijn namelijk relatief zwaar en de bloemstelen zijn hol. Daarbij zal de bol wat inkrimpen tijdens de bloei: de plant haalt de voedingsstoffen uit de bol. Hierdoor wordt-ie vaak wat wiebelig, vandaar dat een zware pot en/of het ondersteunen van de bloemstelen een goed idee is, om te voorkomen dat bol, pot en aarde op de vloer belanden.

R: Veel mensen gooien de bol weg als de bloemen verwelken. Dat is jammer, want de amaryllis is een meerjarige plant die ieder jaar kan bloeien! Om hem over te houden knip je de bloemen weg, maar laat je de stengel en de bladeren intact. Laat de bol staan op een warme, zonnige plek. Geef nu en dan kamerplantenvoeding die rijk is aan kalium, zoals cactusmest. Kweek de plant zo de hele zomer door en geef de bladeren zoveel mogelijk licht. In de zomer kan de plant prima buiten staan. In de herfst is het tijd om de plant rust te geven zodat deze zich weer kan klaarmaken voor de bloei. Deze rust is het makkelijkst te forceren door het blad van de plant af te snijden en de bol uit de grond te halen en even op te laten drogen. Vervolgens moet je de bol minstens tien weken droog en koel bewaren. Ongeveer 10 °C is ideaal. Daarna kun je de bol weer oppotten, net zoals wanneer deze uit de winkel komt.

Net als tulpen en andere bloembollen vermeerderd een amaryllis zich via 'klisters': kleine, nieuwe bollen die tegen de moederbol aan groeien. Je kunt ze laten zitten en je bol verpotten in een steeds grotere pot, of ze voorzichtig verwijderen en ze hun eigen pot geven.

Onderin zie je de stamper met aan het uiteinde de driedelige stempel waarop het stuifmeel moet komen. Daarboven 5 meeldraden met stuifmeel.

Zaaddoos.

M: Een andere manier waarop deze bollen zich vermeerderen is via zaad. Daarbij zal in de woonkamer wel wat hulp van de (binnen-) tuinier nodig zijn! Bij enkelbloemige bloemen, zoals de roze-witte op bovenstaande foto, zie je duidelijk de mannelijke en vrouwelijke geslachtsorganen: de stamper, bestaande uit in dit geval een driedelige stempel (1), de stijl (4) en onderaan de bloem het vruchtbeginsel. Ook zie je zes meeldraden bestaande uit een helmendraad (3) met aan het eind helmhokjes (2) met stuifmeel.

Met een kwastje, je vinger of door de bloemen naar elkaar toe te brengen, plak je stuifmeel op de stempel. **Let op:** de meeldraden worden altijd eerder rijp dan de stempel. De stempel is rijp als deze in drie delen uit elkaar splitst. Je kunt stuifmeel van dezelfde bloem of plant nemen, maar als je meerdere variëteiten hebt, kun je ook kruisbestuiving proberen: het stuifmeel van een andere bol op de stamper van de ene bol brengen. Je creëert op deze manier weer nieuwe variëteiten.

Knip de bloem niet weg. Als de bestuiving daadwerkelijk tot bevruchting heeft geleid, zul je het vruchtbeginsel van de bloem flink zien opzwellen tot een zaaddoos van 2 tot 3 cm. De bloem is dan al verwelkt. Laat de zaaddoos goed drogen. Uiteindelijk barst de doos open en zie je het zwarte, platte zaad zitten (zie foto)

Op dat moment kun je de zaaddoos van de bloemsteel knippen en de zaden eruit halen. Zaai wat zaadjes in stek- en zaaigrond, hou de grond vochtig en zet ze op een zonnige, warme plek. Als snel zul je blaadjes zien. Hou er wel rekening mee dat het vijf jaar kan duren voordat de bol groot genoeg is om bloemen te krijgen.

Zaaddoos barst open.

R: Iets wat de laatste jaren steeds populairder wordt en naar mijn mening echt een uiting is van wansmaak, zijn de bollen die gedoopt zijn in gekleurde was. Als het even kan ook nog eens met glitters. Het is zo dat de bol op basis van reserves wel kan bloeien, maar vaak ontwikkelen de takken zich niet optimaal. De wortels kunnen vaak niet door de was heen breken en de plant droogt langzaam uit. Deze bol is een echt wegwerpartikel geworden en daarnaast is het ook nog eens een verspilling van grondstoffen. Wegwerpartikel of niet, ook een amaryllisbol is een levend wezen.

Rijen met plat, zwart zaad in de zaaddoos.

3 zaadjes.

Meer plantenpraat?

Volg ons op instagram:

@rogiervanvugt en **@nimmaplants**.

Gedetailleerde uitleg over het bestuiven en zaaien van amaryllis? Kijk op

www.nimmaplants.com/nl/amaryllis

Een elektrische maaier cadeau

Getest door Gert, Wim, en Guido: onmisbare
vrijwilligers van een schooltuin.

Van links naar rechts: Gert, Wim, Guido

FOTO'S: LIESBETH DISBERGEN

Samen hebben Wim, Gert en Guido wel 150 jaar tuinervaring. Alles ging door de jaren heen door hun vaardige handen: van 'oldschool' gereedschap zoals spades en snoeischaren, tot dieselmotormaaiers en zware kettingzagen. Ze zijn samen het team dat een prachtige schooltuin bijhoudt. Zonder deze mannen – die vrijwillig het grote terrein van de schooltuin in goede staat houden - kunnen de kinderen die er leren tuinieren in hun eigen tuintjes, omgeven door een weelde aan inheemse natuur en bloemenpracht, hier niet terecht. De mannen vinden het belangrijk dat kinderen de kans krijgen buiten te zijn en met hun handen in de aarde te zitten. Te begrijpen waar eten vandaan komt en hoe het groeit. En ze zijn ook nog eens gek op duurzaamheid. Waar het ze lukt stappen ze dus over op gereedschap dat op accu werkt.

Wij konden dan ook niemand bedenken die meer een mooi cadeau verdient dan zij. Toen we een prachtige elektrische grasmaaier van Stiga aangeboden kregen op de redactie, hoefden we er dan ook niet lang over na te denken wie deze zou krijgen. Wim, Gert en Guido gingen aan de slag en lieten ons meteen weten wat ze ervan vonden. Zo komt die 150 jaar gedeelde tuinervaring even mooi van pas.

Wat vinden ze ervan?

- ✓ De maaier is vele malen lichter in gebruik dan de meeste, wat erg positief is wanneer je er veel mee moet werken en nog een hoop andere klussen hebt liggen.
- ✓ Er is een stand waarin de maaier accu-gedreven rijdt, waardoor je niet hoeft te duwen, maar er even niet gemaaid wordt. Dit is ideaal wanneer je terugrijdt over een stuk waar je al gemaaid hebt. Zo wandel je zonder moeite terug.
- ✓ Je kiest gemakkelijk de snelheid waarin je gaat maaien, wat vrolijk aangegeven wordt door een haas of een schildpad.
- ✓ Het scheelt enorm veel herrie en vieze dampen in vergelijking met een oude dieselmaaier. Een elektrische maaier met een kabel was op dit grote terrein geen optie geweest. Deze accu-gedreven maaier is de perfecte oplossing.
- ✓ Al met al: Wat een aanwinst!

STIGA

Stiga werd in 1934 opgericht in Zweden en heeft als doel tuinieren te vergemakkelijken, voor iedereen. Of je nu houdt van een strakke, opgeruimde, of een weelderige en natuurlijke tuin: Stiga heeft het gereedschap voor jou. Het bedrijf vindt het belangrijk koploper te zijn op het gebied van duurzaamheid en pioniert op het gebied van accu-gedreven machines en gereedschap.

WIN
deze elektrische
grasmaaier
t.w.v. ruim
€ 1000

Dezelfde soort maaier die door Gert, Wim en Guido inmiddels met verve in gebruik is genomen, kun jij winnen!

Inclusief dual charger lader en twee accu's.

Model: multiclip 747 S AE

- Krachtige accu-gedreven mulchmaaier met wielaandrijving
- 45 cm maaibreedte, en verstelbaar in vijf verschillende maaihogtes
- Intuïtieve bedieningsdisplay met Eco-modus en zes verschillende snelheden
- Krachtige 1.5 kW brushless inductiemotor voor efficiënt maaien en een langere werktijd
- Inclusief 2 x STIGA ePower E 440 (4Ah) – en oplader

Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/stiga en vul je naam en e-mailadres in om kans te maken op deze elektrische grasmaaier!

PUZZEL & WIN

Vul de puzzel in en maak kans op het boek

Duurzaam tuinieren voor kinderen.

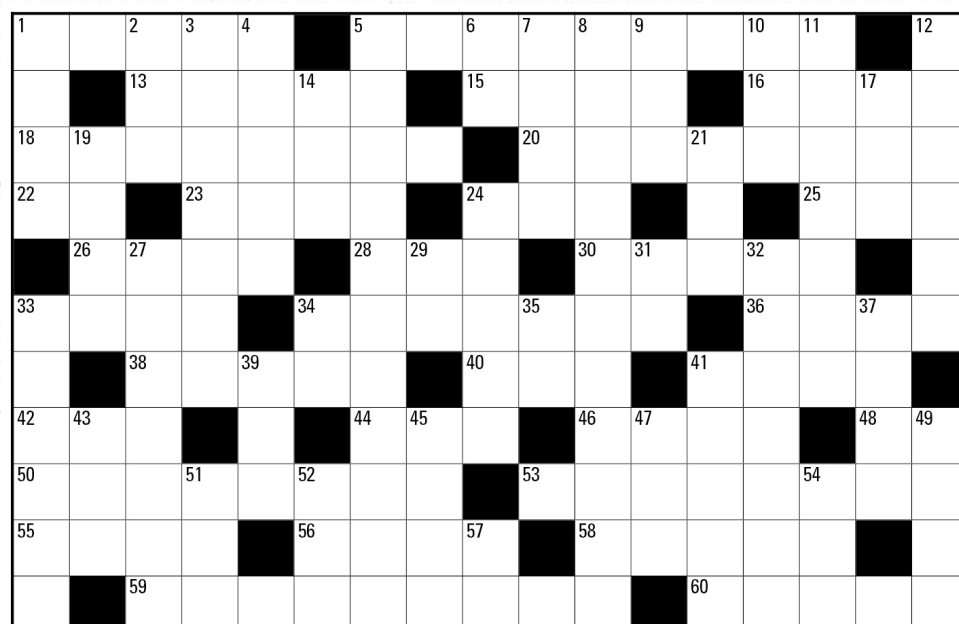
KRUISWOORDPUZZEL

HORIZONTAAL

1 waakzaam 5 opvoering 13 stukje vuurwerk 15 bijgevolg 16 Europese voetbalunie 18 triomfboog 20 toneelstuk in één bedrijf 22 file 23 vrolijkheid 24 drager van erfelijke stof 25 verdragingsmiddel 26 mager 28 hertje 30 Italiaanse basilicumsaus 33 zanggeluid 34 aardkundige 36 pauze 38 geest 40 Balt 41 koude zomerdrank 42 strik 44 sportartikel 46 vriendelijk 48 getijde 50 bij de opstart 53 naaldboom 55 fossiel dier 56 plant 58 beneden 59 gekunsteld 60 sprookjesfiguur.

VERTICAAL

1 opnieuw 2 vlaktemaat 3 deel van een auto 4 zitmeubel 5 startsignaal 6 opnieuw (in samenstellingen) 7 deel van een trap 8 make-up 9 kloosterlinge 10 gril 11 zijn woord houdend 12 knaagdier 14 persoonlijk voornaamwoord 17 tovergodin 19 Aziatische graansoort 21 wanneer 24 ingedikt sap 27 legering van koper en zink 29 omroep 31 landbouwwerktuig 32 metselaarswerktuig 33 betrouwbaar 34 oosters bordspel 35 trekdier 37 voertuig zonder wielen 39 vrouwtjesschaap 41 elk van de twee 43 eenkleurig 45 bootseermateriaal 47 rivier in Zwitserland 49 kaassoort 51 dicht 52 tijdrekening 54 grondbezit 57 bijwoord.

Breng de letters uit de genummerde vakjes over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingbalk.

51	43	47	9	47	48	28	20	10
----	----	----	---	----	----	----	----	----

Duurzaam tuinieren voor kinderen

Wat kan er in een tuin veel leven! Soms vergeten mensen dat weleens en parkeren ze hun auto erin. Of ze ruimen de tuin veel te netjes op en maaien het gras kort. Gelukkig weet jij dat het een stuk leuker en levendiger kan in een tuin.

Met dit tuinboek kun je van jouw tuin een mooie plek maken waar vlinders, bijen, kikkers, vogels, egels en nog veel meer dieren willen wonen. Ook van een balkon of van het perkje voor de deur kun je een heel mooie plek vol leven en bloemen maken.

Maak bijvoorbeeld je eigen wormenhotel, minivijver of egelhuisje. En zorg dat er in je tuin altijd iets moois bloeit met het handige logboek en de plantenlijst achter in het boek.

Vul het antwoord vóór 24 januari 2023 in op www.gardenersworldmagazine.nl/puzzel

Huw Richards is hovenier, auteur en YouTuber met een passie voor het kweken van groenten op basis van de principes van permacultuur. Hij tuint in de moestuin van zijn gezin in Wales.

Volop groente in elke tuin

Maak van 2023 je beste groentejaar ooit met het actieplan van **Huw Richards** om het hele jaar door royaal te oogsten, ongeacht de grootte van je tuin.

FOTO: DORLING KINDERSLEY/JASON INGRAM

Planten hebben niet de hoogste prioriteit in mijn moestuin. Mijn eerste prioriteit is namelijk de grond in de verhoogde bedden en bakken zo gezond mogelijk te houden. Dat doe ik op basis van verschillende technieken, waaronder tuinieren zonder spitten (de zogeheten *no-dig*-methode) en werken zonder onkruid- en insectenverdelgers. Niet spitten vormt de basis. Verder pas ik andere waardevolle ideeën en methoden toe die volgens mij de grond en planten gezonder en mijn leven gemakkelijker maken.

Experimenteren vormt de kern van mijn tuinieravontuur. Ik verleg constant grenzen

om te onderzoeken hoe je je (beperkte) ruimte optimaal kunt benutten. In dit artikel zal ik dieper ingaan op manieren waarop je het volle potentieel van je tuin kunt inzetten om een grotere oogst te krijgen.

Het is nu hartje winter, dus de ideale tijd om er eens goed voor te gaan zitten en te bedenken wat je het komende seizoen in de moestuin wilt bereiken. De plattegronden op de volgende pagina's laten zien wat je per seizoen kunt doen in één verhoogd bed van 1,2 bij 3 meter. Mocht je meer ruimte hebben, dan zijn al deze ideeën natuurlijk eenvoudig op te schalen.

Je kunt allerlei gewassen kweken in verhoogde bedden en bakken.

Voorjaar

Het nieuwe seizoen kan hectisch zijn, dus ik begin graag rustig en zaai in maart slechts een handvol gewassen. Tomaten op de vensterbank, tuinbonen in potten en nieuwe aardappelen in de grond.

Ik zaai ook sla, meestal in potten om de ruimte in de bedden vrij te houden. Met sla is het de truc om van maart tot september elke paar weken steeds een beetje te zaaien, zodat je het hele jaar een gestage aanvoer van verse blaadjes hebt. Als je niet over een kas of folietunnel beschikt, kun je zaailingen op een zonnige vensterbank opkweken. Draai ze wel elke dag 180° om te voorkomen dat ze naar het licht buigen.

Wil je winterse schaarste voorkomen, dan moet je in het voorjaar beginnen met het zaaien van wintergroenten. Ze hebben het hele seizoen nodig om volwassen te worden, dus zaai spruiten, koolraap, pastinaak en prei op tijd. Heb je nog boerenkoolplanten in de tuin, laat die dan staan, want de bloemscheuten die in het voorjaar verschijnen kun je eten als heerlijk alternatief voor paarse winterbroccoli.

Vaak is sla de eerste groente die je in het voorjaar na het zaaien kunt oogsten. Maar je kunt ook binnen twee of drie weken doperwten en tuinbonen oogsten die je binnen als kiemgroenten kweekt.

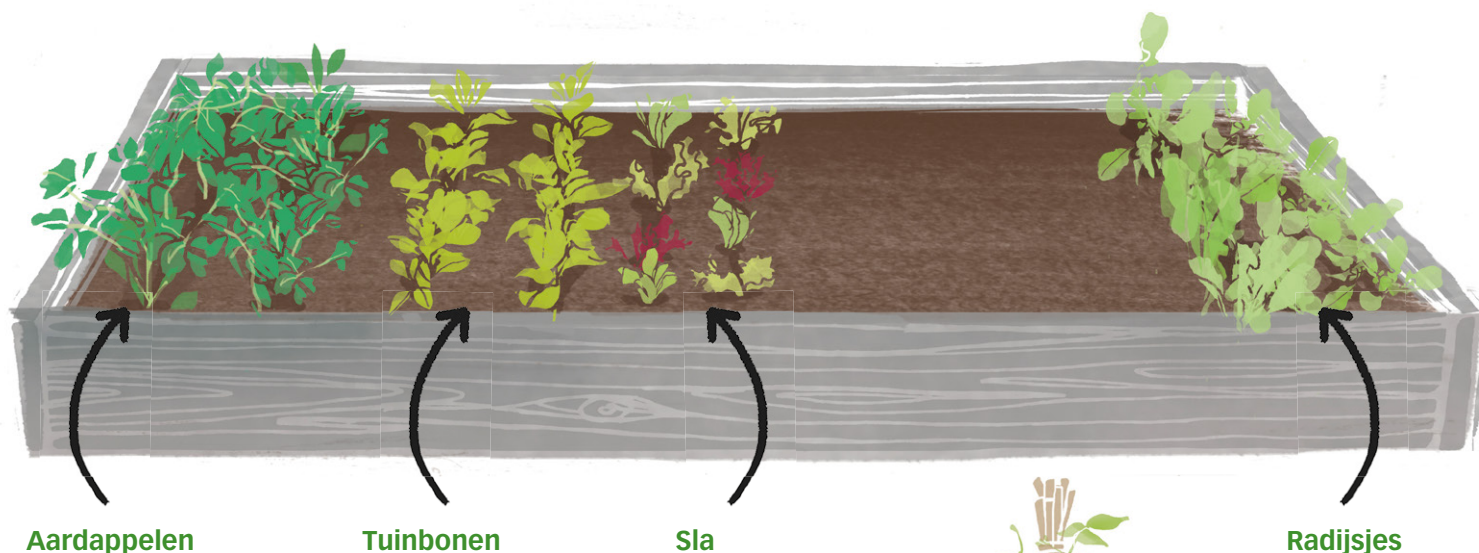
Zomer

Plant pompoeplanten in bakken of zelfs rechtstreeks op de composthoop om kostbare ruimte in de tuin vrij te houden voor andere groenten en de productiviteit te vergroten. Nieuwe aardappelen en tuinbonen leveren de eerste zomeroogst. Op de plek die daardoor vrijkomt, plant ik daarna altijd zaailingen van winterkool en prei.

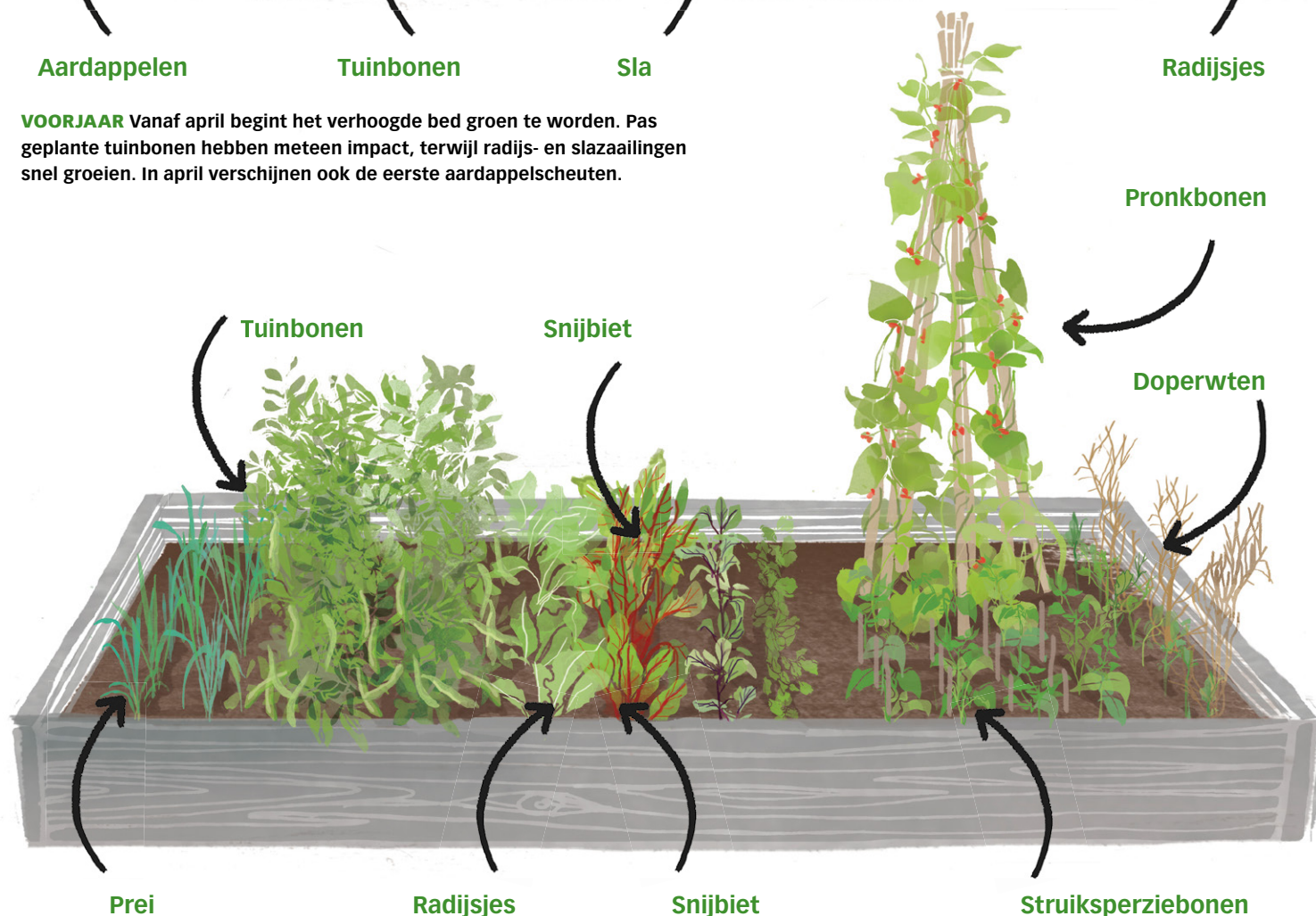
Bedenk goed welke groenten eind zomer oogstrijp zijn en zaai tijdig de gewassen die je op de ontstane lege plekken kunt uitplanten. Ik zaai begin juli koolrabi, rode bieten, struikspierziebonen, snijbiet, cichorei en bosui om eind zomer die lege plekken mee te vullen.

Als je planten gezond zijn, hoeft je je niet druk te maken over wisselteelt wanneer je per seizoen meer dan één groentesoort in een bed of bak kweekt. Volgens mij is wisselteelt niet nodig als je tuiniert zonder spitten en bovendien kun je zonder deze beperkingen meer voedsel uit de tuin halen. Ik doe alleen aan wisselteelt na een ernstige ziekte of bij schadelijke bodeminsecten.

Een laatste tip voor de zomer: mulch dorstige vruchtdragende planten (zoals tomaten), want daardoor houdt de grond meer vocht vast en blijft de bodemtemperatuur constanter.

VOORJAAR Vanaf april begint het verhoogde bed groen te worden. Pas geplante tuinbonen hebben meteen impact, terwijl radijs- en slaaailingen snel groeien. In april verschijnen ook de eerste aardappelscheuten.

ZOMER In juli wordt het bed gedomineerd door rijen tuinbonen en snijbiet. Pronkbonen en doperwten begroeien hun steunen snel in de zomerwarmte en de struikspierziebonen zullen eind juli mooi bossig zijn. Ook rode bieten en knolrapen groeien snel.

Vergroot de oogst met mengteelt

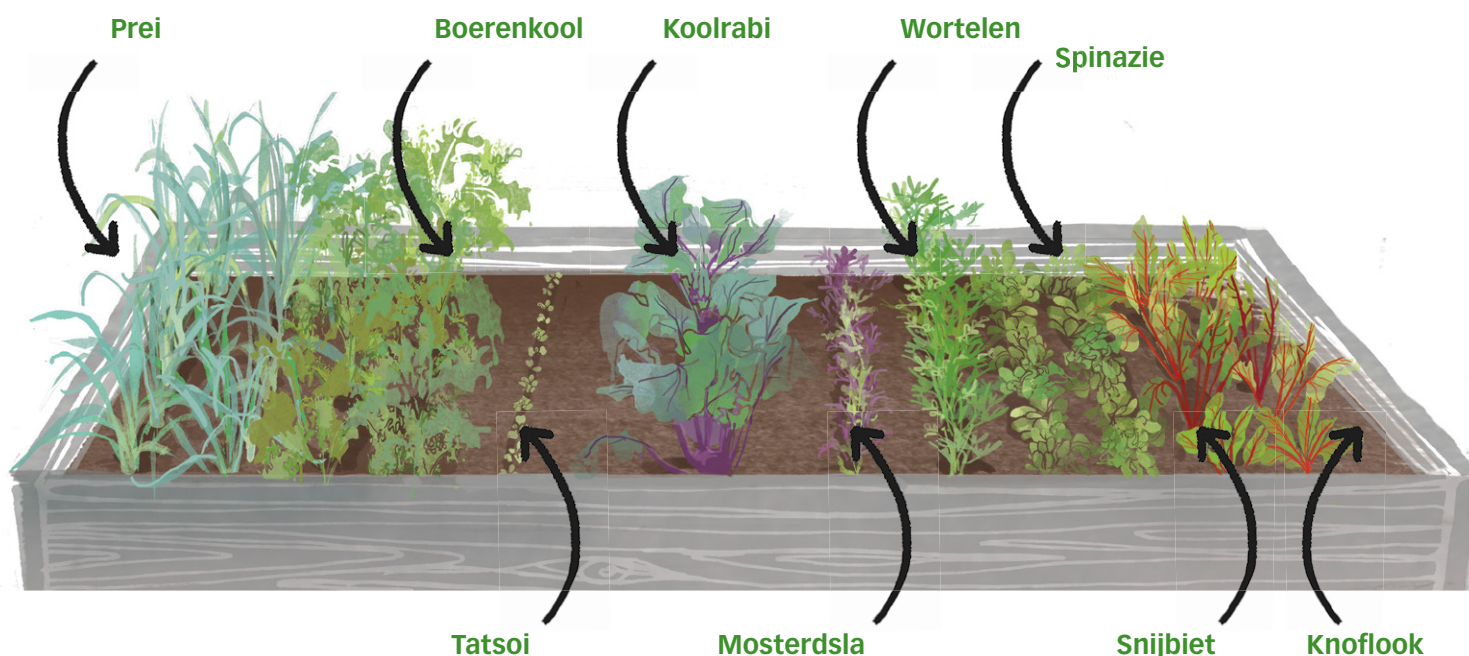
Mengteelt is een techniek waarbij meerdere groentesoorten op hetzelfde oppervlak worden gekweekt om een maximale productiviteit te bereiken. Bepaal eerst hoeveel ruimte een hoofdgewas gaat innemen en bedenk daarna waarmee je dat kunt aanvullen. Als je bijvoorbeeld pronkbonen in een bak tegen een

schutting kweekt, kun je peterselieaailingen tussen de bonenplanten zetten. De bonen worden hoog en de peterselie blijft laag, dus heb je twee oogsten van hetzelfde oppervlak.

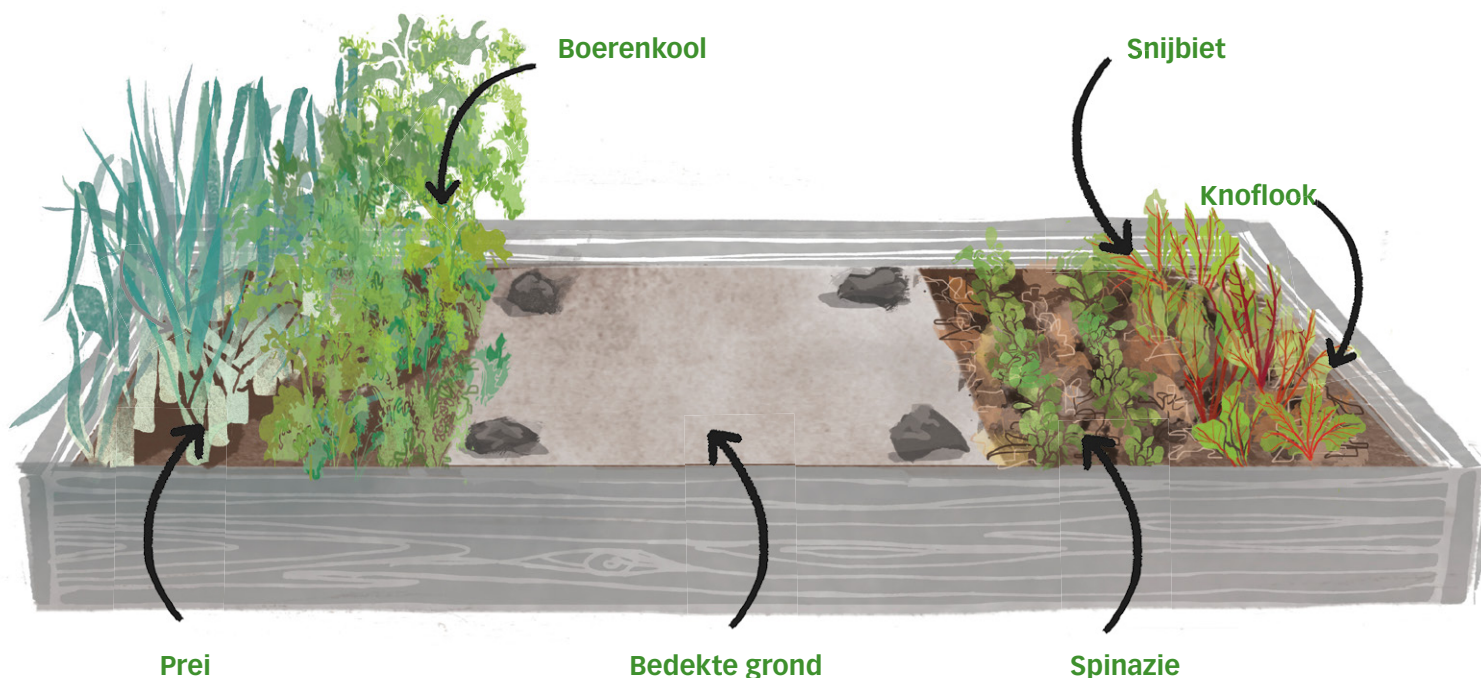
Een van mijn favoriete mengteeltcombinaties voor potten bestaat uit tomaten met daaronder basilicum en langs de randen

overhangende Oost-Indische kers. Hier zijn drie andere productieve mogelijkheden voor mengteelt:

- Wortelen en uien (in afwisselende rijen)
- Spinazie tussen rijen venkel
- Struikspierziebonen onder suikermis

NAJAAR Het groentebed krijgt nu herfstkleuren. Met het verwijderen van de doperwtplanten is de zomer voorbij en lijken de stevige prei- en boerenkoolplanten plotseling een stuk hoger. De bladgroenten vullen de rest van het bed met opvallende kleuren.

WINTER In de winter is alles rustig en zal het uiterlijk van het bed nauwelijks veranderen. De rijen prei en boerenkool blijven zelfs bij slecht weer overeind staan en de rest van het bed ligt onder een deken van wintermulch. Bedek de delen waarin geen planten meer staan met karton om onkruid te onderdrukken. Eind winter zullen de eerste knoflookscheuten opkomen.

Opeenvolgend zaaien

Hoe voorkom je een veel te grote oogst in één keer? Het antwoord ligt in opeenvolgend zaaien om de oogst spreiden. Zaai van wortelgroenten als wortelen en rode biet elke drie weken een nieuwe rij. Houd voor doperwten en struikperziebonen dezelfde timing aan. Van sla kun je om de twee weken een nieuwe

rij (of pot) zaaien. Zo krijg je gedurende een langere periode een redelijk gestage aanvoer van dezelfde groente.

Dankzij deze methode kun je ook in de loop van een seizoen van dezelfde plek twee of drie verschillende groenten oogsten. Je kunt bijvoorbeeld na het rooien van nieuwe

aardappelen struikperziebonen planten, die je begin september oogst, waarna je meteen witte rammenas zaait. Dus je plant dan niet dezelfde groente, maar verschillende soorten opeenvolgend op dezelfde plek. Bijvoorbeeld: prei na aardappelen, struikperziebonen na knoflook en boerenkool na tuinbonen.

Najaar

In het najaar vertraagt het tempo in de moestuin en kun je weer meer energie steken in de gezondheid van de grond. Verwijder oude planten uit potten en perken, en gooi die op de composthoop. Mulch lege plekken met een laag van 3–5 cm (turfvrije) universele potgrond of zelfgemaakte compost. Sinds kort knip ik de bovengrondse delen af, maar laat ik plantwortels in de grond zitten. Dat is een eenvoudige manier om de bodemstructuur met organisch materiaal te verbeteren.

Mijn favoriete najaarsklus is het planten van knoflook. Doe dat voor de beste resultaten het liefst voor de kerst. Ik plant de kleinere tenen aan één kant, dicht bij elkaar (4–5 cm), om midden en eind voorjaar de groene knoflookstengels te oogsten.

Een andere belangrijke klus is het steunen van hogere koolplanten, om te voorkomen dat die tijdens najaars- en winterstormen beschadigd raken. Als de planten in potten staan, zet die dan op een beschutere plek uit de wind. Gooi oude potgrond in de compostbak, zodat je de verrijkte grond in het voorjaar weer opnieuw kunt gebruiken.

Winter

Ik houd van de winter, want dan heb ik tijd voor boeken, video's en mijn favoriete tijdschriften om inspiratie en ideeën op te doen voor het volgende jaar. Het is een leuke uitdaging om twee of drie groenten te kiezen die je nog nooit hebt gekweekt en te kijken of die in jouw tuin lukken. Spaghettipompoen, oca en citroenbasilicum zijn drie heerlijke en productieve gewassen die ik op deze manier ooit heb uitgetest en die ik inmiddels elk jaar kweek.

Maak geen zaai- en plantkalender voor het hele jaar, maar maak liever een schema per maand. Zo verdeel je het seizoen in behapbare stukken en kun je beter plannen wat je op een bepaald moment moet doen. Met een maandschema kun je bovendien veranderingen beter zien aankomen, zoals in het geval van opeenvolgend planten.

Het is tot slot belangrijk om 's winters onkruid te blijven wieden. Maak de tuin eind februari goed onkruidvrij, zodat die klaar is voor het nieuwe seizoen. Zorg er ook voor dat je voor eind januari alle zaden die je wilt gaan zaaien hebt besteld. Zo voorkom je de teleurstelling van uitverkocht zaad begin voorjaar.

Kweken in een verhoogd bed maakt onkruid wieden gemakkelijker.

Huw Richards is de auteur van het boek *De urban moestuin* (Forte Groen, € 23,50). Daarin laat hij zien hoe je met weinig ruimte gemakkelijk en organisch verantwoord groenten in overvloed kunt telen.

A woman with short brown hair, wearing a light blue V-neck shirt and dark blue jeans, is kneeling in a lush green garden. She is smiling and looking down at a potato she is holding in her right hand. In her left hand, she holds a large clump of potato plants with roots and soil. A wooden basket filled with harvested potatoes sits on the ground in front of her. A long-handled garden fork is leaning against a wire mesh fence to her left. The background is filled with various green plants and foliage.

Aardappelen op vijf manieren

We hebben aardappelen getest door ze op vijf verschillende manieren te kweken om te onderzoeken welke soort de beste is voor de grootste oogst en de beschikbare ruimte.

Continu aanaarden van traditioneel gekweekte aardappelen stimuleert de groei.

Verhoogde bedden

TRADITIONEEL

Ideaal voor Veel opbrengst

Traditioneel worden aardappelen in geulen gepoot, maar dit vraagt om veel ruimte en een sterke rug.

Graaf een geul van ongeveer 20 cm diep en leg de pootaardappelen op de bodem, met 30 cm tussenruimte voor zeer vroege aardappelen en 45 cm tussenruimte voor latere soorten. Vul de geul weer met grond. Aard de planten aan zodra de scheuten opkomen door met een schoffel aarde tegen de stengels aan te trekken. Dit stimuleert de groei van meer knollen.

Deze methode is verreweg het bewerkelijkst. In kleine tuinen is het onmogelijk en het doet de grond geen goed, omdat je die voortdurend verstoort. Maar de beloning was groot: het leverde heel veel aardappelen op.

- **Voor** Hoge opbrengst
- **Tegen** Veel werk
- **Oogst** groot (ca. 1,5 kg per plant)

NO-DIG

Ideaal voor Lastige grond

Laat je schep in de schuur staan en ga mulchen. Daarmee stimuleer je het ecosysteem van de bodem en help je planten aan voedingsstoffen.

Mulch het bed met 10–15 cm tuincompost, goed verteerde stalmest of groenafval, en de poot aardappelen in de mulch met dezelfde tussenruimten als voor traditioneel kweken. Voeg naarmate de planten groeien meer mulch toe om te voorkomen dat de aardappelen groen en giftig worden.

Met deze methode is oogsten een koud kunstje: je trekt de plant gewoon uit de grond. We hadden wel moeite om genoeg organisch materiaal te vinden en er waren toch veel groene aardappelen (zelfs na meerdere malen mulchen).

- **Voor** Minimale inspanning
- **Tegen** Te veel groene aardappelen
- **Oogst** Goed (ca. 1 kg per plant)

Laat je niet wijsmaken dat zelf aardappelen kweken niet de moeite waard is. Eén hap van een nieuwe aardappel die je meteen na het rooien hebt bereid en je weet beter.

Kweek ze zelf en je zult variëteiten ontdekken waarvan je het bestaan niet kende. Zelfgekweekte aardappelen zijn daarnaast vrij van chemicaliën en reduceren voedselkilometers tot meters. Maar aardappelplanten zijn bakbeesten. En omdat we niet allemaal een grote (moes)tuin hebben en het besef groeit dat spitten slecht voor de grond is, proberen tuiniers nieuwe manieren om ze te kweken. We hebben vier van deze technieken getest en daarnaast kweekten we ter vergelijking aardappelen ook op de ouderwetse manier.

Elke methode hebben we beoordeeld op de benodigde inspanning, geschiktheid, milieuvriendelijkheid en, uiteraard, opbrengst. Wat we ontdekten was soms verrassend, maar bewijst wel dat waar en hoe je aardappelen ook kweekt, er in elke tuin ruimte voor is.

Lasagnebed

Ideaal voor
Nieuwe groentebedden

Een stuk grond omspitten is veel werk (en slecht voor de bodem). Lasagnebedden werken als plaatselijke composthoppen die binnen een jaar goed voorbereide grond opleveren. Beschouw pootaardappelen kweken op die plek als een extraatje.

Maai een stuk gazon en bedek het met dik karton. Leg schuttingpalen op de zijkanten. **(1)**. Bedek het karton met een laag van 15 cm compost **(2)**. Leg daar pootaardappelen op en bedek die met meer compost **(3)**. Wissel dan lagen organisch materiaal, zoals stro of grasmaaisel, af met compost om de 'lasagne' 30–50 cm hoog te maken **(4)**.

Onze aardappelplanten tierden welig en bladerrijk, en produceerden prachtige aardappelen – maar niet zo veel. Zie deze methode dus als een fijne bonus terwijl je een nieuw deel van je moestuin voorbereidt.

- **Voor** Weelderige groei
- **Tegen** Lage opbrengst
- **Oogst** Laag (ca. 500 g per plant)

Hergebruik stevige plastic zakken met drainagegaten om aardappelen in te kweken. Oude potgrond-zakken zijn ideaal.

In zakken kweken

Ideaal voor
Vroege (en late) soorten

Aardappelen kweken in compacte, draagbare zakken kan op balkons en trotseert de seizoenen: poot ze in januari binnen en verhuis ze in april naar buiten voor een vroege oogst.

Poot drie pootaardappelen in 15 cm universele potgrond in een oude potgrondzak. Rol de zijkanten van de zak omhoog naarmate de planten groeien en blijf de stengels aanaarden met meer potgrond. Binnen 10-12 weken heb je aardappelen.

Onze planten groeiden goed, hoewel ze wel veel water en regelmatig vloeibare mest nodig hadden. Maar de opbrengst was teleurstellend, slechts een handvol aardappelen per plant. Die waren wel schoon, ziektevrij en heerlijk van smaak.

- **Voor** Ruimtebesparend
- **Tegen** Schrale opbrengst
- **Oogst** Erg laag (ca 300 g per plant)

Hoge kist

Ideaal voor

Kweken in kleine ruimtes

Haal zoveel mogelijk oogst uit een kleine tuin door de lucht in te gaan en een aardappelpost te bouwen. Op één vierkante meter passen vier aardappelposten. Verbind vier balken van 1 m hoog met 1 m lange planken om een kist te maken. Voeg een tweede laag planken toe en vul de kist met een halfhalf mengsel van topgrond en tuincompost. Poot hierin de aardappelen.

Schroef meer planken tegen de palen naarmate de planten groeien en vul de grond steeds bij. Om te oogsten, schroef je gewoon de planken los. Onze planten groeiden goed en de hoge kist hield de planten mooi in toom.

Oogsten was gemakkelijk, en we verzamelden een redelijke hoeveelheid schone, gave aardappelen.

- **Voor** Ziet er mooi uit
- **Tegen** Vergt doe-het-zelven
- **Oogst** Redelijk (ca. 750 g per plant)

Schroef naarmate de aardappelplanten groeien meer planken tegen de balken en voeg steeds een nieuwe laag grond en compost toe.

Schroef eerst een lange plank van 1 m tegen 1 m hoge balken.

Zet de balken recht op en schroef de planken rondom vast.

Variëteiten

Deze soorten geven altijd een succesvolle oogst, ongeacht de kweekmethode.

- **'Maris Bard'** (vroeg)
Sublieme 'nieuwe' aardappel. Om nog vroeger te oogsten, laat je ze voor het potten binnen voor kiemen in eierdozen totdat je uitlopers ziet.
- **'British Queen'** (midden-vroeg)
Stevige, betrouwbare, bloemige, aardappel met een heerlijke smaak.
- **'Lily Rose'** (hoofddeelt)
Variëteit met roze schil en romige consistentie die je in de zomer kunt oogsten.
- **'Corne de Gatte'** (midden-laag)
Lange, knobbelige aardappelen met roze schil, stevige textuur en uitstekende smaak.
- **'Sarlo Axona'** (hoofddeelt)
Resistent tegen ziekte. Grote bloemige aardappelen met roze schil, heerlijk om te roosteren.

Aan de slag

Het is nu de perfecte tijd om een planning te maken voor een grote aardappeloogst komend jaar. Je kunt zelfs al beginnen met potten.

- **Januari & februari.** Start het aardappelseizoen nu door je pootaardappelen te bestellen. Haal ze na aflevering meteen uit de verpakking en leg ze in bakken of eierdozen om voor te kiemen. Poot ook zeer vroege aardappelen (zonder ze voor te kiemen) in zakken binnen.
- **Half maart.** Poot zeer vroege aardappelen onder kweekkappen om de nieuwe aanwas tegen vorst te beschermen.
- **Begin april.** Het is nu veilig om zeer vroege en vroege aardappelen buiten te potten. Je kunt deze in de zomer rooien.
- **Half april.** Poot bewaar-aardappelen nu, zodat ze voor de oogst in het najaar de hele zomer kunnen groeien.

“Ik zag in een paar maanden tijd meer insecten in de tuin dan de afgelopen vijf jaar samen.”

Van grasveldje omzoomd door coniferen naar een inheems paradijs voor insecten en andere tuindieren. **Linda Passies** ging op bezoek bij Vrij Nederland-hoofdredacteur Ward Wijndelts.

In de tuin van Ward Wijndelts maakten 8500 stenen plaats voor 75 soorten inheemse bomen, heesters en planten. Niet dat dit vanaf het begin al de bedoeling was – Ward en zijn vrouw Maartje hadden eerst hun zinnen gezet op een tuin geïnspireerd door Piet Oudolf. “Kijk, deze pluimen zijn daar nog een overblijfsel van”, wijst Ward aan bij zijn voordeur. Maar na twee perkjes besloten ze dat het roer om moest. Klimaatverandering en zorgen voor de toekomst maakten dat ze hun tuin niet wilden inrichten vanuit een esthetisch oogpunt, maar vanuit het belang voor insecten en de natuur.

Net zoals veel mensen maakt Ward zich zorgen om de toekomst. Maar in tegenstelling tot

veel andere mensen ging hij naast zijn baan als hoofdredacteur van Vrij Nederland milieukunde studeren. “Ik wilde de klimaatverandering écht snappen. En handelingsperspectief krijgen, want ik voelde zoveel onmacht. Bovendien: als mijn kinderen later vragen wat ik gedaan heb, wil ik oprecht kunnen zeggen dat ik mijn best heb gedaan.”

Over het verduurzamen van zijn tuin vertelt hij aan de keukenbar in zijn huis in Badhoevedorp. In een trui, want als experiment staat de verwarming uit. Op de bank ligt een stapel dekentjes en de deur naar de gang valt automatisch dicht door een dranger. Alles om het energieverbruik te beperken: om een gepeper-

de rekening te voorkomen, maar vooral voor het milieu. Op de bar ligt Wards tuinbijbel: een grote map vol informatie over de planten in zijn tuin, inclusief per plant een plattegrond en ingetekende locaties.

Teek-away

In 2017 kwam Ward met zijn gezin wonen in Badhoevedorp, nadat ze in Amsterdam jarenlang alleen een dakterras als buitenruimte hadden. De tuin was nog in jaren 70-stijl, vol coniferen en gras. Zelfs onder een deel groen bleken nog stenen te liggen. “Die coniferen zogen alles leeg”, vertelt Ward. “Er was verder vrij weinig mogelijk.

“ De coniferen zogen alles leeg.
Er was verder vrij weinig mogelijk. ”

Voor de verhoogde
plantenbakken hergebruikte
Ward oude tegels.

De kippenren stond eerst bij de coniferen, en dat noemde ik altijd de 'teek-away'. Ik zag de dieren altijd pikken naar de teken.”

De coniferen moesten eruit dus. Sterker nog, Ward haalde de hele tuin leeg, op een berk, treurberk en vlinderstruiken na. “Die vlinderstruiken zijn niet inheems, maar we zagen dat ze zo druk bezocht worden door insecten, dat we die graag wilden laten staan.”

Structuur in de tuin

Ward kwam in contact met Wibo van Noort, een tuinontwerper die is aangesloten bij de ecologische vakgroep Wilde Weelde.

Op een paar planten na haalde
Ward de hele tuin leeg.

De kastanjehouten palen die veel in zijn ontwerpen terugkomen, zien we ook in de tuin van Ward. Ze bieden klimplanten steun, maar zorgen ook voor structuur. En dat is prettig, nu de bomen en heesters die voor hoogte moeten zorgen nog boompjes en heestertjes zijn. Op drie plekken in de tuin zijn ze te vinden en uiteindelijk worden ze vier tot zes meter hoog. Bijvoorbeeld de tamme kastanje (*Castanea sativa*), zwarte walnoot (*Juglans nigra*), sleedoorn (*Prunus spinosa*) en het krentenboompje (*Amelanchier lamarckii*).

Eigenwijze mensen voor verandering

“Wibo is een beetje eigenwijs, en zulke mensen heb je echt nodig als je verandering wil”, lacht Ward. Zo bracht hij dingen in het tuinontwerp waarvan Ward en zijn vrouw in eerste instantie niet overtuigd waren. Zoals geen bodembedekker tussen de staptegels, maar klaver. “En planten waarvan ik niet wist dat het kon, zoals een specifieke soort paardenbloem.” Met als resultaat een buurvrouw die kwam kijken en zei: “O, dat zijn juist planten die ik eruit zou halen.”

Tussen de stapstenen
plantte Wibbo Klaver.

De 75 soorten inheemse
planten gingen in juni
2022 de grond in.

De helft van het regenwater van het dak komt terecht in een wadi.

De andere helft van het regenwater wordt opgeslagen in een ondergrondse tank

Een nestkast voor meesjes aan een kastanjenhouten paal.

Maartje sproeit de tuin.

Vijfduizend liter regenwater

Ook Wibo's 'schuld': een wadi die het regenwater van de ene helft van het dak opvangt. De andere helft van het regenwater komt terecht in een ondergrondse watertank van vijfduizend liter. "Zo is ons huis afgekoppeld van de riolering, wat overstroming bij hevige regenval voorkomt. Als je je tuin helemaal leeghaalt, kan ik je een watertank absoluut aanraden. Met een pompje kun je heel gemakkelijk je tuin sproeien. En het is dat we net ons huis verbouwd hebben, anders zou ik ook een aansluiting maken om er mijn toilet mee door te spoelen."

De kippen kregen een nieuw onderkomen en een ren vol heesters. En behalve wat zitplekken voor het gezin is de tuin vooral voor de insecten. Grote verhoogde bedden gemaakt van hergebruikte terrastegels geven ruimte aan een bloementuin vol inheemse bloeiers – denk aan echte koekoeksbloem (*Silene flos-cuculi*), beemdkroon (*Knautia arvensis*) en duizendblad (*Achillea millefolium*). In oktober staat hij vol witte bloemen, terwijl hij een paar maanden eerder blauw bloeide. De inheemse-kruidentuin bevat bijvoorbeeld wilde marjolein, grote tijm en echte valeriaan.

Alle planten zijn in samenhang met elkaar gekozen, zodat de tuin een lange tijd bloeit en er genoeg waardplanten voor insecten zijn. "Het is voor insecten fijn dat ze heel lang nectar kunnen drinken, en voor ons heel leuk dat er altijd wat in bloei staat en er veel leven is. Zelfs in oktober zie ik nog hommels."

Rondje door de tuin

Loop je met Ward door zijn tuin, dan wijst hij om de paar passen iets anders aan. Een plant waarvan hij twijfelt of die er wel hoort, of niet. "Zo'n opkomende plant waarvan ik dan niet weet of die de tuin gaat overnemen, of dat hij daar bedoeld is. Dat moet ik nog aan Wibo vragen." Vervolgens laat hij zien hoe de nestkasten voor mussen bij elkaar hangen, omdat die graag samen nestelen. De meesjeskast hangt echter aan de andere kant van de tuin, want de mees stelt geen prijs op gezelschap. "Kijk, en deze plant was van de zomer spannend, want daar hadden we een meeldauw-achtige situatie."

Spannende zomer

Sowieso was de zomer spannend voor de splinternieuwe tuin. In juni 2022 gingen de jonge plantjes in de grond, en door de hittegolf was het een grote uitdaging om te zorgen dat alles zou wortelen. Twee uur per dag sproeien was geen uitzondering. "En in het veld voor ons huis leven nu heel veel slakken die wij van de planten hebben geplukt. Het bracht een enorm verantwoordelijkheidsgevoel met zich mee: al die kleine plantjes waarvoor je moet zorgen."

Maar het was het waard: "Binnen een week zagen we mussen, die hadden we al die jaren nog niet gezien. Bovendien heb ik in de afgelopen maanden meer insecten in de tuin gezien dan alle jaren ervoor samen. Ik ben zo gelukkig geweest in de tuin. Al is de vraag met klimaatverandering wel of deze inheemse planten op de lange termijn een goede keus zijn."

“Binnen een week zagen we mussen, die hadden we al die jaren nog niet gezien.”

De nieuwe kippenren staat vol heesters

AAN DE SLAG

Er is altijd genoeg te doen in de tuin, maar de taken verschillen per seizoen. In deze rubriek vind je alle tuintaken die handig zijn om deze maand uit te voeren. Loop de handige checklists na en hou zo makkelijk je tuin bij.

Deze maand

- 102 Monty's maand**
Monty plant nieskruid en bereidt frambozenstokken voor.
- 105 Groente & fruit**
Snoei kruisbessen en trek rabarber voor.
- 106 In de kas**
Zaai *Lathyrus* en maak goten vrij.
- 107 Alans tuintaak van de maand**
Vermeerder je struiken.
- 108 Bloemen in januari**
Plant rozen met kale wortels en snoei de blauwereggen.
- 110 Algemene tuintaken**
Vul schorspaden aan en recycle de kerstboom.

Monty verwelkomt zijn sneeuwkllokjes, het eerste teken dat het voorjaar op komst is.

Monty's maand

In januari slaken we op Longmeadow een zucht van verlichting. Het gevoel dat het elke dag iets beter wordt overheerst, hoe somber het weer vaak ook mag zijn.

De klimaatverandering heeft de bloei van de eerste sneeuwkllokjes, akonieten en krokussen naar voren gehaald. Terwijl we dertig jaar geleden, toen we de Spring Garden aanlegden, nog tot februari op de eerste bloemen moesten wachten, komt nu in januari al van alles op gang.

Onze sneeuwkllokjes hebben zich vermeerderd van het eerste, in een krant verpakte bosje dat we van vrienden kregen, tot duizenden moedige witte bloempjes die onverstoorbaar overstromingen, sneeuw, ijs en stormen trotseren.

En tegen het eind van de maand bloeien de eerste nieskruid- en longkruidplanten, en vangen de gele hazelkatjes de late middagzon. Beetje bij beetje lengen de dagen. Het voorjaar staat voor de deur.

Plant nieskruid

Eind winter, begin voorjaar vormt nieskruid een van de pijlers van de tuin. De kleuren van de grote bloemen variëren van zuiver wit tot diepe paarse, groene en bijna zwarte tinten die niet bij het voorjaar lijken te passen.

Naast de traditionele favorieten, waaronder de lenteroos (*Helleborus orientalis*), zijn er de afgelopen tien jaar zeer robuuste, rijk bloeiende hybriden van deze plant ontwikkeld. Deze combineren de kwaliteiten van vroegbloeiende,

winterharde soorten (zoals *Helleborus niger*) met groenblijvende maar vorstgevoelige, mediterrane soorten (zoals *H. lividus* en *H. x sternii*). Ze bloeien vanaf november tot ver in het voorjaar en hebben de rest van het jaar aantrekkelijk, groenblijvend loof.

Nieskruid gedijt goed in diepe, drainerende maar rijke grond in lichte schaduw. De planten hebben diepe wortels, dus ik graaf een royaal gat en voeg voor het planten wat tuincompost toe. Verder mulch

ik royaal rond de voet van de plant. In het voorjaar en de winter hebben ze water nodig, maar tijdens hun rustperiode in de zomer verdragen ze droge omstandigheden.

Nieskruidplanten leven lang en kunnen zeker tientallen jaren meegaan, dus het is de moeite waard om ze de allerbeste plek te geven. Ze hebben er namelijk een hekel aan om verhuisd te worden en zullen na een verhuizing een jaar of twee kniezen voordat ze weer normaal gaan bloeien.

Nieskruid bloeit jarenlang iedere winter, dus geef hem de juiste plek met rijke, goed drainerende grond.

Controleer of de stokken een sterke centrale tak en een gezond wortelstelsel hebben.

Zet de wortels van frambozenstokken voor het planten een tijd in water.

Bereid frambozenstokken voor

Frambozen uit de tuin zijn voor mij de allerlekkerste zomertraktatie en het is nu de ideale tijd om zowel zomer- als herfstframbozen te planten. Je kunt ze het beste als planten met kale wortels kopen, dan krijg je ze als stokken met een bos vezelige wortels.

Frambozen houden van veel vocht, maar hebben een hekel aan drassige omstandigheden. Ze groeien het beste in goed drainerende, iets zure grond. Ze moeten dus vrij ondiep

worden geplant. Heb je net als ik klei-grond, spit de grond dan goed om en voeg veel organisch materiaal toe om de drainage te verbeteren. Ik spreid de wortels uit op het oppervlak en schep daar grond overheen, dus in feite staan ze dan op een verhoging.

Zodra je tekenen van groei ziet, moet je de stokken terugsnijden tot op een paar gezonde bladeren of knoppen, zodat de planten in het eerste jaar sterke wortels ontwikkelen.

RABARBER

Het is nu de tijd om rabarber op te graven en te splitsen om de groei-kracht te herstellen, vooral als je vorig jaar stengels hebt voorge-trokken. Het voortrekken put de kroon van de rabarber uit, waardoor de plant minder stengels produceert.

Als je de plant wilt verjongen, graaf je de kroon op en verdeel je die met een spade in stukken. Plant de groei-krachtige buitenste stukken met knop in goed losge-maakte grond waaraan je compost hebt toegevoegd.

FOTO'S: PAUL DEBOIS, JASON INGRAM

Wacht tot het tweede jaar voordat je rabarber oogst en trek de stengels wanneer ze groen of rood zijn.

Checklist

- ☐ Snoei wijnstokken in de kas: knip de zij-scheuten terug tot op twee of drie knoppen van de hoofdtak.
- ☐ Plant wintervioelen of cyclamen om de tuin kleur te geven.
- ☐ Oogst boerenkool wanneer de bladeren ongeveer 20 cm lang zijn en gooi de dikke middennerf weg.

Trek rabarber voor

Als je volwassen rabarberplanten hebt, kun je er nu een afdekken om een vroege oogst te forceren. Doordat de eerste paar scheuten geen licht krijgen, krijg je de zoetste, malste rabarberoogst van het hele jaar.

Kies voor het voortrekken een sterke pol en verwijder alle onkruid en afval eromheen. Als je geen forceerpot hebt, gebruik dan een grote donkere pot of emmer waarvan je eventuele gaten dichtmaakt. Bedek de kroon van

de plant met stro en zet de pot eroverheen. Controleer de rabarber regelmatig, want als hij eenmaal uitloopt, groeien de stengels snel. Kies volgend jaar een andere pol, zodat die van dit jaar kan bijkomen.

Dek een rabarberpol in winterrust af. De pol zal vroege stengels produceren die licht van kleur en heel mals zijn.

TIP

Geef voorjaarskolen stikstofrijke mest om de bladgroei te stimuleren. Controleer op slakken die bij mild weer nog steeds actief kunnen zijn.

Controleer of opgeslagen aardappelen nog goed zijn.

Controleer opgeslagen aardappelen

Onderzoek de aardappelen die je hebt opgeslagen en verwijder alle exemplaren met schimmelplekken voordat die de andere aansteken. Let ook op of je gaatjes ziet die door slakken kunnen zijn veroorzaakt. Aardappelen met gaatjes rotten sneller, dus gooi die ook weg. Bewaar aardappelen op een koele, donkere, geventileerde plek, zodat ze niet ontkiemen. Zie je toch uitlopers, breek die er dan af en gebruik de aardappelen meteen.

STAP VOOR STAP Kruisbessen snoeien

Snoei kruisbessen nu ze in rust zijn om de vruchtzetting te bevorderen en de planten in vorm te houden. Verwijder eerst alle beschadigde en zieke takken, zodat je het fijnere werk alleen op gezond hout kunt doen.

Streef naar een rechtopgaand gestel met een open centrum. Verwijder lage takken die waarschijnlijk onder het gewicht van het fruit tot op de grond doorbuigen. Draag dikke handschoenen, want kruisbessen hebben scherpe doorns.

1 Snoei alle zijscheuten terug tot korte sporen met een of twee knoppen. Verwijder de scheuten die te zwak zijn om fruit te dragen.

2 Kort de hoofdtakken met ongeveer een kwart in. Snoei vlak boven een naar buiten gerichte knop om de open vorm te behouden.

3 Verwijder zeer lage takken helemaal, want die zakken op de grond door het gewicht van de bessen, die dan eerder rotten.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; TIM SANDALL

STAP VOOR STAP *Lathyrus* zaaien

Zaai pronkerwt (*Lathyrus*) nu om al begin zomer bloemen te kunnen plukken. De zaailingen hebben lange wortels en ontwikkelen zich het best in hoge potten. Gebruik liever geen plastic, maar verzamel gewoon wat kartonnen rolletjes.

De binnenrollen van keukenpapier zijn het sterkst, maar die moet je wel in tweeën knippen. Dek de potjes na het zaaien af of plaats ze in een kweekbak met deksel. Zet ze op een lichte plek bij ongeveer 15 °C.

1 Week de zaden een paar uur of een nacht in een schone pot met lauw water of op nat keukenpapier, totdat ze gezwollen zijn.

2 Zet de rolletjes in een zaai bak rechtop en tegen elkaar aan. Bind ze samen met wat bindtouw, zodat ze steviger staan.

3 Vul elk kartonnen rolletje tot aan de rand met verse, vochtig gemaakte, liefst turfrijke universele potgrond, die je voorzichtig aandrukt om eventuele luchtballen uit de grond te verwijderen.

4 Zaai één zaadje per rolletje door het ongeveer 1 cm diep in de grond te drukken. Houd het daarbij tussen duim en wijsvinger om beschadiging te voorkomen.

Controleer goten regelmatig en verwijder rommel.

Maak goten vrij

Ontdoe goten regelmatig van bladeren en ander vuil. Hiermee voorkom je dat regenpijpen verstopt raken en zorg je ervoor dat er schoon regenwater de regenton instroomt. Gebruik hiervoor een borstel of doe het met je handen.

Dek de opening naar de regenpijp af met kippengaas, zodat de regenpijp schoon blijft. Verzamel alle gevallen bladeren gooi ze op de compost- of bladerhoop.

Checklist

☐ Zaai regelmatig sla, zoals pluk- en veldsla, rucola en mizuna.

☐ Controleer overwinterende planten op luizen en veeg aangetast blad schoon met een vochtige doek.

Dek zaad af met vermiculiet om de potgrond vochtig te houden.

Kweek nu vaste planten uit zaad op

Zaai een paar winterharde vaste planten die de komende zomer bloeien. Dropplant, ridderspoor, zonnehoed en prachtkaaers (*Oenothera*) bloeien allemaal in hun eerste jaar.

Vul een pot met leemhoudende zaaigrond en druk die aan om het oppervlak te egaliseren. Strooi het zaad dun over het oppervlak en bedek het met een dunne laag vermiculiet of gezeefde potgrond. Label de pot.

Druk het oppervlak licht aan en zet de pot in een bak water, zodat de grond zich kan volzuigen. De zaadjes ontkiemen wel in een onverwarmde kas, maar een verwarmde kweekbak versnelt de ontkieming.

Plaats potten op een hoge plank waar de planten zoveel mogelijk licht krijgen.

Verhuis peterselie naar binnen

Verhuis potten met peterselie naar de kas om de groei van nieuwe scheuten vanuit het midden te stimuleren. Als je ze in de tuin laat staan, zullen ze veel lijden onder het winterweer.

De planten hebben niet veel warmte nodig. Een kas met veel licht is prima. Blijf de peterselie water geven om de bladgroei te bevorderen en te voorkomen dat de planten gaan bloeien.

Knip een stengel aan de basis onder een knop af en bovenaan boven een knop, tot een lengte van 25 cm.

Vermeerder je struiken

Het leukste aan het maken van winterstekken is dat je ze helemaal niet hoeft te beschermen tegen de elementen. Dus zelfs als je geen kas hebt, kun je midden in de winter gratis planten maken. Als je de stekken in deze periode neemt, is er weinig kans dat de stekken uitdrogen. En waarschijnlijk heb je in je tuin genoeg materiaal om zeker vijf nieuwe planten te maken van een bestaande struik.

Zowel de voorbereiding als de nazorg zijn eenvoudig. Je hebt weinig omkijken naar de stekken, want je hoeft ze hooguit wat water te geven als het erg droog is. Laat ze een jaar lang op hun plek staan. Daarna kun je ze opgraven met wortel en al en verplaatsen naar de plek van je keuze.

Met een beetje geluk slagen de meeste van je stekken, maar als er weinig overlevers blijken te zijn, kun je het altijd nog eens proberen. Zorg voor een goede drainage en geef indien nodig water.

5 STRUIKEN OM TE STEKKEN

Buddleja Geweldig om meer vlinders te lokken.

Cornus Gekleurde takken of bontkleurige struiken.

Rode Ribes Voor een spetterende voorjaarsshow.

Forsythia Vrolijke gele bloemen begin voorjaar.

Philadelphus Heerlijk geurende jasmijnbloesems.

STAP VOOR STAP Zo maak je winterstekken

1 Graaf een geul in goede grond in het volle licht. De moestuin is vaak een goede plek en de stekken nemen in een enkele rij maar weinig ruimte in beslag.

2 Strooi op de bodem van de geul een laagje scherp zand of fijn grind om de drainage te verbeteren en rotting aan de basis van de stekken te voorkomen.

3 Verwijder van een jonge stengel de zachte groei aan de bovenkant. Knip onder een knop aan de basis, en boven een knop bovenaan de stengel om stekken te maken van 25-30 cm.

4 Steek de stekken in de grond, zodat er slechts 8-10 cm boven de grond uitkomt. Duw de grond rond de stekken aan met je voet om luchtgaten te voorkomen.

Kweek een groenblijvende struik in pot

Plant een winterbloeiende, groenblijvende struik in een pot voor op het terras. Kies een struik zoals de lang bloeiende *Viburnum tinus* of, als je voor geur gaat, een daphne, mahonie, vleesbes of skimmia.

Neem een diepe pot die zeker 10 cm breder is dan de wortelkruit. Gebruik universele potgrond en houd de plant goed in het midden van de pot wanneer je de grond rondom aandrukt. Het niveau van de potgrond moet uiteindelijk onder de potrand liggen en de takken van de struik moeten boven de grond uit komen.

TIP

Controleer kwetsbare vetplanten en alpiene planten die in potten staan en verwijder herfstbladeren en ander afval van de planten om rotting te voorkomen.

Viburnum tinus is een winterbloeiende struik die mooi staat op een terras.

STAP VOOR STAP Rozen met kale wortels planten

Plant rozen met kale wortels nu de planten in rust zijn. Deze zijn alleen 's winters verkrijgbaar, wanneer de omstandigheden voor het verhuizen van planten het beste zijn. Bestel je wortelgoed rechtstreeks bij een rozenkweker, want dan heb je een grotere keus aan cultivars. Kies voor het planten een zachte dag met grond die niet te hard of te nat is. Rozen zijn hongerige planten, dus voeg tijdens het planten wat stalmest toe.

1 Graaf een gat en leg daar een stok overheen voor het bepalen van de diepte. De takken moeten net boven de grond uit komen.

2 Vul het gat met grond die je hebt verrijkt met organisch materiaal. Druk die steeds aan zodat er rond de wortels geen lucht blijft zitten.

3 Druk de grond aan om te egaliseren op een niveau iets lager dan het omringende terrein, zodat je gemakkelijker water kunt geven.

Checklist

- ☐ Bestel nu bloemzaad dat je begin voorjaar zaait om in de zomer bloemen te hebben.
- ☐ Controleer opgeslagen wortelknollen van dahlia's en gooi exemplaren met rotte plekken weg.
- ☐ Snoei en verwijder omgevallen stengels van vaste planten en bladverliezende grassen.
- ☐ Koop bloeiende sneeuwkllokjes in potten om je verzameling uit te breiden.

Plant primula's voor direct kleur

Plant bloeiende primula's in je borders om je tuin 's winters op te fleuren. Ze zullen tot eind voorjaar voor kleur zorgen.

Primula polyanthus die je rechtstreeks in tuingrond plant is robuuster dan in potten. De planten gaan lang mee en zullen uiteindelijk stevige pollen vormen, dus je kunt wat geld besparen door ze na de bloei te splitsen om lege plekken mee te vullen.

Bekijk je tuin vanuit het raam om te bepalen welke delen wel wat extra kleur kunnen gebruiken en zet de planten daar neer. Zo kun je ook binnenshuis van deze vrolijke bloemen genieten.

Gebruik primula's om je tuin tot eind voorjaar op te vrolijken.

STAP VOOR STAP Blauwereggen snoeien

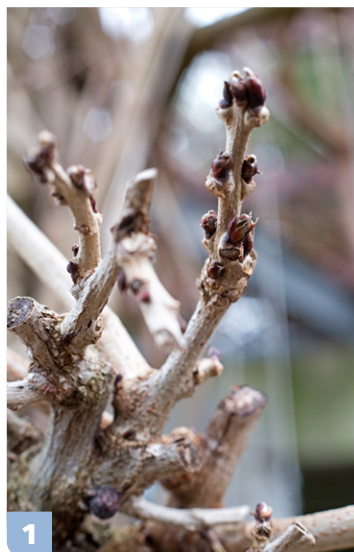
Snoei blauwereggen in de winter wanneer de sapstroom traag is. Het is de ideale tijd voor een grondige snoei om het gestel uit te dunnen en om de bloemknoppen bloot te leggen, zodat die niet zullen schuilgaan onder het blad dat op hetzelfde moment uitkomt. Moet je heel drastisch snoeien, reken dan op een enorme aanwas die je komende zomer moet snoeien.

1 Identificeer de verschillende soorten stengels. De bloemknoppen zitten op compacte sporen en zijn licht gezwollen. De dunnere bladstengels, met platte knoppen, zijn de stengels die je moet snoeien.

2 Snoei alle dunne stengels terug die boven de compacte sporen met bloemknoppen groeien. Kijk waar de bladstengels vorig jaar zijn ontsproten en snoei die tot twee of drie knoppen terug.

3 Verwijder jonge stengels die tijdens het winterse weer zijn beschadigd of die je vorige zomer tijdens het snoeien hebt gemist. Dit zijn de stengels die rond de dikkere takken klimmen.

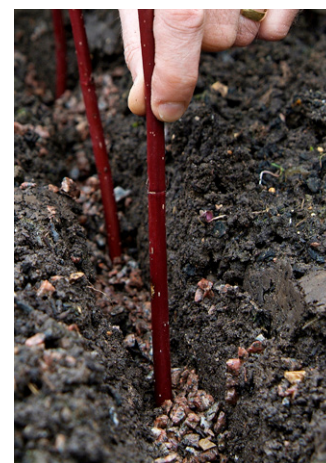
4 Verwijder grotere takken die zijn beschadigd of te dicht op andere groeien door ze net boven de vertakking af te zagen. Laat geen grote stompjes zitten, om het risico op ziekte te verminderen.

Neem houtige stekken van struiken

Bereid in de tuin een beschutte plek voor waar je houtige stekken laat wortelen. Met deze methode vormen bladverliezende struiken als kornoelje, vlinderstruik, boerenjasmijn, vlier en weigelia gemakkelijk wortels.

Maak met een spade een V-vormige geul in de grond. Bedek de bodem met grind. Knip van de aanwas van verleden jaar rechte stekken van ongeveer 20 cm lang, met boven- en onderaan een knop. Steek de stekken in de geul, vul die weer met grond en druk aan. Ze wortelen in het voorjaar en komend najaar kun je ze verplanten.

Houtige stekken groeien langzaam, maar lukken meestal wel.

22% KORTING
bij Pixum met code*:
TUINJAAR-22

SCAN MIJ VOOR
MEER INFO

FOTOBOEK VAN HET JAAR

Met de kwaliteit van Pixum verzamel je de mooiste herinneringen in een fantastisch fotojaarboek.

Maak hem zelf!
Download nu de Pixum App.

pixum
JOUW ONLINE FOTOSERVICE

*Deze code berekent 22% korting op alle Pixum Fotojaarboeken via de Pixum Fotowereld software of de Pixum App. De korting wordt niet over de verzendkosten gerekend. De code is geldig t/m 01-04-2023. Kortingen kunnen niet gecombineerd worden met andere kortingen.

Checklist

- ☐ Knip uitgebloeide bloemstengels uit winterheide.
- ☐ Vul het vogelvoer aan voor een constante voedselvoorraad.
- ☐ Knip dor en rot blad van winterperkgoed.
- ☐ Verwijder afval rond opkomend loof van vroege bollen om te voorkomen dat ze worden vertrapt.

20
MINUTEN
OVER

Wied onkruid om lege plekken in borders zichtbaar te maken en ze kunnen bepalen hoe groot ze zijn en waarmee je ze wilt vullen. Als de grond niet te nat is, kun je struiken en groenblijvende bodembedekkers op de lege plekken planten.

Houd een schorspad netjes en goed begaanbaar door het glad te harken.

Vul schorspaden aan

Verwijder onkruid en andere planten van schorspaden en breng een verse laag boomschors aan. De stukjes boomschors vergaan in de loop van een jaar of vijf, maar worden ook de grond in gelopen als ze direct op de aarde liggen.

Breng onkruidwerend doek aan, dan blijven de paden schoner en

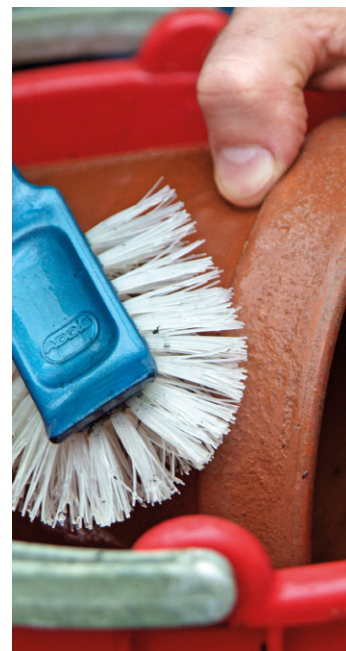
gaan ze langer mee. Verspreid daarop een dikke laag boomschors van tien centimeter. Houtsnippers werken ook, maar zijn minder mooi dan schors.

Gebruik geen schorssnippers, want die zijn minder sterk dan stukjes schors. Hark het pad egaal om het goed begaanbaar te houden.

Maak vuile potten schoon

Week vuile potten in een bak water met schoonmaak- of ontsmettingsmiddel voor tuingereedschap, totdat de meeste potgrond loslaat. Het ontsmettingsmiddel doodt eventuele schimmelsporen en overwinterend ongedierte dat in de pottenstapel zit.

Haal de potten een voor een uit het water en borstel ze met een harde borstel van binnen en buiten schoon. Spoel ze af met schoon water en laat ze drogen voordat je ze opbergt.

Maak potten schoon om ze in het voorjaar weer te gebruiken.

Gebruik een snoeizaag om takken van bruidsbloem tot de basis terug te snoeien.

Snoei bruidsbloem

Volwassen bladverliezende struiken die bloeien op hout van het jaar ervoor, zoals bruidsbloem (*Deutzia*) en *For-sythia*, moeten meteen na de bloei worden gesnoeid. Als je ze niet snoeit, zullen ze verwilderen en steeds minder bloeien. Daar kun je met een verjongingssnoei (zie p. 46) verandering in brengen.

Snoei de hele plant tijdens de winterrust terug tot op 30 cm boven de basis. Snoei oude, rottende en zwakke takken tot de grond terug. De lege plekken zullen snel worden gevuld door nieuwe aanwas, maar die zal pas volgend jaar bloeien. Takken die door het snoeien snel groeien kun je in de zomer inkorten. Bemest en mulch de grond wanneer de struik in het voorjaar uitloopt.

Checklist

- ☐ Bescherm stammen van fruitbomen met kippen-gaas tegen vraatschade.
- ☐ Geef tuinmachines een onderhoudsbeurt.
- ☐ Zaai eind van de maand Spaanse peper, lobelia's en leeuwenbek in een verwarmde kweekbak.
- ☐ Knip oud loof van nieskruid, vooral als het is aangetast door ziekten.
- ☐ Laat houten tuinmeubels drogen en behandel ze bijvoorbeeld met beits of lijnolie.

Ontdooi vogelbadjes

Giet bij vorst warm water in vogelbadjes om het ijs te ontdooien. Gebruik geen kokend water, want daardoor kunnen keramieken badjes barsten.

Vogels moeten het hele jaar bij water kunnen, maar dat is in hartje winter soms moeilijk te vinden. Als je vogelbad draagbaar is, zet het dan binnen om te ontdooien en vul het weer met water.

Houd vogelbadjes ijsvrij zodat dieren bij het water kunnen.

Recycle de kerstboom

Gooi een kerstboom niet weg. Als je een versnipperaar hebt, kun je de boom versnipperen en op de composthoop gooien of als mulch op de grond strooien.

Je kunt de stam ook in stukken zagen en die met hun rozet van takken onder bomen en struiken leggen om onkruid te onderdrukken. Stapel de rest van de stukken op in een hoek van de tuin om een habitat te maken voor insecten en amfibieën. Zij helpen je tegen slakken wanneer in het voorjaar nieuwe scheuten tevoorschijn komen.

Geef potplanten water

Voel aan de grond onder de bladeren van potplanten of ze water nodig hebben. Die hebben vaak niet genoeg aan regenwater, want dat maakt meestal alleen de bladeren nat zonder de grond te bereiken.

De wortels van bollen en vroeg bloeiende planten zijn actief genoeg

om zelfs 's winters wat vocht nodig te hebben. Til de pot op om het gewicht te voelen zodat je het zeker weet. Sommige soorten potgrond, vooral turfvrrije grond, kunnen namelijk bovenop droog lijken, maar daaronder behoorlijk nat zijn. Controleer om de paar weken en geef niet te veel water.

Geef potplanten regelmatig maar weinig water om te voorkomen dat de wortels gaan rotten.

Laat kerstboomsnippers eerst verteren voordat je ze als mulch gebruikt.

Pas op voor Mollen

Mollen kunnen deze maand actief zijn, vooral bij zacht weer. Hoewel molshopen je gazon toetakelen, kunnen ze geen kwaad. En de aarde van molshopen is handig voor potplanten. Meng het met gelijke delen turfvrrije potgrond of zelfgemaakte tuincompost en gebruik het mengsel als potgrond.

Volgende maand

- ☐ Plant leliebollen in potten voor bloemen in de zomer.
- ☐ Laat je eerste vroege aardappelen voorkiemen.
- ☐ Verhuis bladverliezende struiken naar een betere plek in je tuin.

Gardeners' World

Klantenservice

Wil je abonnee worden of heb je vragen over je abonnement? Op onze website vind je antwoord op de meeste vragen.

www.gardenersworldmagazine.nl/contact

Telefoon

We zijn er maandag tot vrijdag van 09.00 tot 17.00 uur om je vragen te beantwoorden.

+31 (0)24-2027827

E-mail

Stel je vraag eenvoudig per e-mail aan een van onze service medewerkers.

**klantenservice@
gardenersworldmagazine.nl**

Wist je dat je tegenwoordig eenvoudig zelf je adres kan wijzigen?

Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/adreswijzigen om je nieuwe adres door te geven. Het nieuwe adres wordt vervolgens automatisch in ons systeem gewijzigd.

Abonnementsinformatie

Gardeners' World kost € 6,99 per nummer. De abonnementsprijs is in Nederland € 66,- en in België € 69,- (12 nummers). Deze prijs geldt bij betaling per automatische incasso. Voor betaling via een (digitale) factuur geldt een toeslag van € 2,50. Je kunt eenvoudig een machtiging afgeven via www.magazineshop.nl/machtigen. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij anders vermeld. Het opzeggen van een abonnement kan eenvoudig telefonisch via +31 (0)24-2027827 of per mail via klantenservice@gardenersworldmagazine.nl.

Copyright

BBC Gardeners' World magazine is published by F&L Media B.V. under licence from BBC Studios, Television Centre, Wood Lane, London W12 7TQ. The Gardeners' World logo and the BBC Blocks are the trade marks of the British Broadcasting Corporation. Used under licence. © Immediate Media Company Limited. All rights reserved. Reproduction in whole or part prohibited without permission.

Gardeners' World

Managing Director – Catriona Bolger
Editor-in-Chief – Lucy Hall
Deputy Editor – Kevin Smith

BBC Studios, UK Publishing

Chair, Editorial Review Boards: Nicholas Brett
Managing Director, Consumer Products and Licensing - Stephen Davies
Director, Magazines and Consumer Products - Mandy Thwaites
Compliance Manager - Cameron McEwan
UK.publishing@bbc.com
www.bbcstudios.com

Immediate Media Co Ltd

Chairman – Martin Weiss
CEO – Tom Bureau
Director of International Licensing and Syndication – Tim Hudson
International Partners Manager – Molly Hope-Seton

Alle rechten van dit materiaal behoren toe aan Immediate Media Co. Limited en mogen niet worden herdrukt of hergebruikt, in welke vorm dan ook, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming. Het auteursrecht op deze uitgave en op daarin verschenen artikelen wordt door de uitgever voorbehouden. Het verlenen van toestemming tot publicatie in de gedrukte uitgave houdt in dat de auteur de uitgever, met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk machtigt de bij of krachtens de auteurswet door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren te innen en dat de auteur alle rechten overdraagt aan de uitgever, tenzij anders bepaald. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd of gekopieerd zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden die in deze uitgave zouden kunnen voorkomen.

Gardeners' World is een uitgave van F&L Media B.V.

in licentie van BBC Studios

Head of Content

Daan Jeuken

Hoofdredactie

Anne Wiegers

Redactie

Jos Heijmans, Helga Kluiters en Linda Passies

Met medewerking van

Milly Born, Jaap Molenaar, Sylvia van den Top, Stichting NL Bloeit! Rogier van Vugt, Marieke van der Eerden, en redactie Gardeners' World UK

Vormgeving

Nick Groenewold, Mylène Nales, Tom Gerrits, Susan Gerbrands-Derksen, Orlando Koper en Ellen Willemsen

Sales

Gavin Woesthoff
+31 (0)6 20 50 98 54
gwoesthoff@fnl.nl

Marketing

Anouk Tolboom
+31 (0)24 24 04 595
atolboom@fnl.nl

Drukkerij

Habo DaCosta bv, Vianen

Vragen aan de redactie

Heb jij opmerkingen, suggesties of vragen aan de redactie?
redactie@gardenersworldmagazine.nl

Nieuwsredactie / Pers

redactie@gardenersworldmagazine.nl
of adresgegevens zie hieronder o.v.v.
F&L Media, redactie Gardeners' World

Bezoekadres F&L Media

Jonkerbosplein 52, 6534 AB Nijmegen

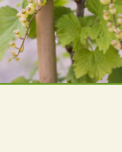

januari Groeigids

Met ons handige overzicht kies je de beste groenten en fruit om nu te zaaien en te planten.

Binnen zaaien **Buiten planten/zaaien** **Oogsten**

De beste keuzes voor januari		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
	Appels Bevatten pectine, een oplosbare vezel die de spijsvertering ondersteunt en de darmwand kan helpen beschermen.												
	Tip De onderstam bepaalt de uiteindelijke grootte van de boom. Kies laagstam als de ruimte beperkt is. Plant ↓ op zelfde niveau als bij de kweker Afstand ↔ 1-6 m ↗ Max. 9 m (standaard boom)												
	Bloemkool Een bron van choline, een essentiële voedingsstof voor het geheugen. Choline helpt ook bij de ontwikkeling van de hersenen.												
	Tip Heeft stikstofarme grond nodig, dus het is niet nodig om vóór het zaaien kunstmest toe te voegen. Zaai ↓ 2 cm diep Afstand ↔ 45 cm uit elkaar ↗ 60 cm tussen rijen												
	Bosbessen Deze zijn rijk aan beschermende polyfenolen, die het risico op hart- en vaatziekten verminderen.												
	Tip Bosbessen kunnen in de schaduw worden geteeld, maar geven een grotere oogst met wat meer zon. Plant ↓ op zelfde niveau als bij de kweker Afstand ↔ 1,5 m uit elkaar ↗ 1,5 m tussen rijen												
	Frambozen Laag in calorieën en rijk aan vitamine C. Frambozen zijn een goede keuze voor een gezond dieet en het behoud van een jeugdige huid.												
	Tip Frambozen vereisen goede drainage en rijke grond. Plant in een verhoogd bed als de grond arm is. Plant ↓ 5-8 cm onder grondniveau Afstand ↔ 35-45 cm uit elkaar ↗ 1,5 m tussen rijen												
	Knoflook Hoe meer je knoflook kneust bij het bereiden, hoe meer bloedverdünnende eigenschappen je krijgt.												
	Tip Planten in modules of potten, en bij vorst in een kas of koude bak bewaren. Plant dieper in lichte grond. Plant ↓ 3-10 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen												
	Prei Ondanks hun milde smaak hebben preien een hoger caroteengehalte dan uien en zijn ze rijk aan foliumzuur en vitamine C.												
	Tip Uitplanten als ze erg dun zijn, zodra het weer verbetert. Geef water en houd het hele seizoen goed nat. Plant ↓ 2,5 cm diep Afstand ↔ 15-20 cm uit elkaar ↗ 30-38 cm tussen rijen												
	Rabarber De stengels zitten boordevol verbindingen die de spijsvertering ondersteunen en de afweer versterken.												
	Tip Mulch rond de kroon. Bemest en geef goed water gedurende de zomer om de plant krachtig te houden. Plant ↓ op grondniveau Afstand ↔ 90 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen												
	Sjalotjes Klein van formaat, maar sjalotjes bevatten maar liefst zes keer meer polyfenolen dan ui.												
	Tip Vogels die de bollen pikken kunnen een probleem zijn, dus bedek ze na het planten met vliesdoek. Plant ↓ puntjes net zichtbaar Afstand ↔ 25 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen												
	Sla De buitenste bladeren zijn meer aan de zon blootgesteld, waardoor ze drie keer rijker zijn aan gezonde polyfenolen.												
	Tip Sla houdt niet van wortelverstoring, dus zaaien in modules en uitplanten zodra ze hanteerbaar zijn. Plant ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 23 cm tussen rijen												
	Witte bessen Zoet en een goede bron van vitamine C. Pluk en bewaar ze met de steeltjes eraan om de houdbaarheid te verlengen.												
	Tip Kweek als leifruit of struik, of als waaier tegen een muur, op een zonnige, beschutte plaats. Plant ↓ 5 cm dieper dan in originele pot Afstand ↔ 1,5-2 m tussen struiken												

Volgende maand

Het februarinummer ligt vanaf **24 januari** in de winkel.

Help de tuindieren

Als het goed gaat met de vogels, vlinders en bijen, gaat het ook goed met ons. Zo kun jij je steentje bijdragen.

Carol geeft tips voor vetplanten en noemt haar 10 favorieten.

Tomatentest: de lekkerste soorten om dit jaar te kweken.

Alan laat zien hoe je eenvoudig planten uit zaad opkweekt.

FOTO'S: SARAH CUTLER, JASON INGRAM, CAROLINE HUGHES, ANDREW HOWE/GETTY IMAGES *AANKONDIGINGEN ONDER VOORBEHOUD

Gardeners' World

Mis geen nummer meer!

Neem nu een abonnement en krijg voortaan elke uitgave van Gardeners' World automatisch in je brievenbus.

Ga naar **www.gardenersworldmagazine.nl/abo**
of bel gratis naar **+31 (0)24 2027 827**

Nog meer tuintips?

Elke vrijdag waardevolle tips, adviezen én de tuinklussen voor dat weekend in je mailbox ontvangen? Meld je net als ruim 26.000 tuinliefhebbers aan via

[gardenersworldmagazine.nl/nieuwsbrief](https://www.gardenersworldmagazine.nl/nieuwsbrief)

Op onze website vind je nóg meer Gardeners' World. Kijk snel op:
www.gardenersworldmagazine.nl

Gardeners'
World magazine

DUBARRY OF IRELAND

Est. 1937

Ga voor de complete collectie en verkooppunten naar
dubarry.com